

לקוטי תורה • פרשת בלק • מאמר 3

לא הביט און ביעקב כו'

”לא הביט און ביעקב”

יעקב וישראל מייצגים שתי דרכים בעבודת ה': עבד, שבימות החול עמל בתפילה ובמצוות כדי להמשיך את אור אין סוף אל העולם התחתון ביותר, וכן, שבשבת מתענג על גילוי שכבר הושג. התפילה היא "חוט השדרה" שאינו נמנה במניין המצוות, ומוליך את האור אל רמ"ח המצוות; עבודת יעקב בימות החול היא הדרך היחידה אל השבת של ישראל.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

[/likuteitorah.com/he/likutei-torah/balak/3](https://likuteitorah.com/he/likutei-torah/balak/3)

הנקודה

יעקב וישראל מייצגים שתי דרכים בעבודת ה': עבד, שבימות החול עמל בתפילה ובמצוות כדי להמשיך את אור אין סוף אל העולם התחתון ביותר, ובן, שבשבת מתענג על גילוי שכבר הושג. התפילה היא "חוט השדרה" שאינו נמנה במניין המצוות, ומוליך את האור אל רמ"ח המצוות; עבודת יעקב בימות החול היא הדרך היחידה אל השבת של ישראל.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המאמר קורא את ברכת בלעם, "לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל; הוי' אלקיו עמו ותרועת מלך בו", כתיאור של שתי מדרגות: יעקב, העבד, וישראל, הבן. עבודה פירושה הכנת דירה בתחתונים: מצוות לא תעשה מסלקות את הרע, ומצוות עשה, שהן רמ"ח "איברי המלך", הן הכלים שבהם שורה אור אין סוף. התפילה אינה נמנית במניין המצוות, מפני שהיא הכוונה והנשמה שלהן, בדומה לחוט השדרה, שאינו אחד מרמ"ח האיברים ובכל זאת מוליך אליהם את החיות מן המוח; שמונה עשרה ברכותיה הן כלים, בדומה לשמונה עשרה החוליות. תפילות הבוקר מוליכות מן הצער על ירידת הנשמה אל אמירת "ברוך אתה הוי'" ככנות. עמל זה של ימות החול הוא עבודת יעקב, י"עקב — היו"ד הנמשכת עד העקב: אָן, המחשבות הזרות, אינו יכול לגבור עליה, אך העמל נותר. בשבת, כבחינת ישראל, שיראל, מסתלק הסתר אלקים והוי' מתגלה; תרועת המלך, חיבה שמקורה ברצון כל הרצונות, שוברת וממתיקה את כל הדינים.

מבנה

1	שתי מדרגות: יעקב וישראל
יעקב וישראל הם שתי מדרגות למעלה ושתי דרכים בעבודת ה': יעקב הוא העבד, "יעקב עבדי", וישראל הוא הבן, "בני בכורי ישראל".
2	מה פירושה של עבודה: דירה למטה
הי' אינו חסר דבר, ובכל זאת רצה דירה בתחתונים, במקום שבו האלקות נסתרת ביותר, כדי שגם למטה ייוודע מה שידוע למעלה — שהכול כלא לפניו. כשם שמפנים תחילה בית מלכותי ואחר כך מרהטים אותו, כך מצוות לא תעשה, שמספרן ס"ה, מסלקות את הרע; ומצוות עשה, שמספרן רמ"ח והן "איברי המלך", הן כלים לאור אין סוף.
3	תפילה: חוט השדרה שאינו נמנה
התפילה היא מדרבנן, ובכל זאת דרישותיה חמורות יותר מאלה של קריאת שמע. בדומה לחוט השדרה, שאינו אחד מרמ"ח האיברים ובכל זאת מוליך אליהם חיות, התפילה היא הכוונה של המצוות: באמירת "ברוך אתה הוי'" נמשך אור אין סוף שלמעלה מהשתלשלות, והבקשות, בדומה לשמונה עשרה החוליות, הן הכלים שלו. ההשתחויה ב"מודים", הביטול שממשיך לתוכם את האור, היא יסודית.
4	מן החוליות אל כל רמ"ח האיברים
האור מתפשט מן שמונה עשר הכלים הפנימיים אל כל רמ"ח המצוות. התפילה היא הכוונה הכללית, והברכה על כל מצווה היא הכוונה הפרטית, כשם שהחיות זורמת מן המוח דרך חוט השדרה אל כל איבר; דעת, שהיא התפילה, ממלאת את "החדרים" של חסד, דין ורחמים.

התפילה, נשמת הכלים, אינה נמנית במניין, כשם שדעת אינה נמנית בין הספירות. בסוגריים ארוכים נבחן היחס שבין תפילה לתורה: לימוד קצר הוא איבר פנימי למטה מן התפילה; לימוד מעמיק הנמשך כל היום מגיע לחכמה, ל"פנים", שלמעלה מן התפילה, שהיא "אחור", אך זאת רק מכוח הרצון שהתעורר תחילה בתפילה; והתפילה הנעלית ביותר, שמקורה למעלה מן השכל, מגיעה לכתר, שלמעלה מן התורה.

25-211

סדר תפילת הבוקר

6

השבחים שלפני תפילת שמונה-עשרה מתארים את המלאכים, ה"רגליים", המתעוררים ליראה, בעוד ישראל, ה"ראש", ישנים ושקועים בענייני הגוף; הצער על ירידה זו מביא לשפלות, לתשובה ולאבהה, כך שהבקשה שב"כרוך אתה הוי"ו נאמרת בכנות. באמצעות המצוות, שהתפילה נותנת להן כוונה, נמשך האור לעולם הזה ולגן עדן.

29-261

יעקב: היו"ד הנמשכת עד העקב

7

יעקב הוא י"עקב: היו"ד הנעלמת, הרצון העליון, הנמשכת באמצעות התפילה והמצוות המעשיות אל ה"עקבים" הגשמיים, בדומה לחוט השדרה המגיע עד הרגליים. אָן, המחשבה המטעה המתנגדת לתפילה, אינו יכול לגבור עליו, שכן הקדושה חזקה יותר ו"הוי"ו אלקיו עמו".

40-301

עמל ושבת: מיעקב לישראל

8

עבודת יעקב בימות החול היא עמל: מלחמה בנפש הבהמית, תחילה בתוך האדם ורק אחר כך בעולם, באמצעות אתכפיא. בשבת, תשב העולמות ועולים, הסתר אלקים מסתלק והוי"ו מתגלה; ישראל, שיראל, מתענג בה' בלי עמל. אך מגיעים לישראל רק באמצעות יעקב, ולכן שני השמות נותרים, ולכן בסוף השבת אומרים: "אל תירא עבדי יעקב".

43-411

תרועת המלך

9

תרועה פירושה גם חיבה וגם שבירה. בימות החול ה' הוא "מלך קטן" המולך באמצעות דין; בשבת הוא המלך העליון, וחיבתו של רצון כל הרצונות, המתגלה במלכות, שוברת את הדינים וממתיקה אותם, כך ששתי המשמעויות נעשות אחת.

מו ש ג י מ

יעקב וישראל	יעקב וישראל
שתי מדרגות בעבודת הנשמה: יעקב, העבד העמל בתוך ההסתר, וישראל, הבן שבו האלקות מתגלה בגלוי, כמו בשבת.	השם יעקב נקרא כיו"ד וכעקב: הרצון העליון הנעלם הנמשך אל המעשים הגשמיים.
עבודה עבודה	רעותא דליכא
במשמעות של תיקון, הכנה או הכשרה: באמצעות המצוות האדם מכין את העולם התחתון ביותר להיות דירה לאור אין סוף.	הכמיהה הפנימית ביותר של הלב לה', המתעוררת בתפילה; היא חייבת לבוא תחילה, שכן הרצון העליון נמשך למטה רק באמצעותה.
חוט השדרה	אתכפיא ואתהפכא
אינו אחד מרמ"ח האיברים, ובכל זאת מוליך את החיות מן המוח אל כולם; הוא משל לתפילה, הכוונה והנשמה של המצוות, בעוד שמונה-עשרה החוליות הן שמונה-עשרה הברכות, הכלים שלה.	הכנעת הסטרא אחרא באמצעות עמל, עבודת יעקב בימות החול, והפיכת החושך לאור, העבודה מתוך מנוחה של שבת.
	רצון כל הרצונות
	הרצון והתענוג העליונים המתגלה בשבת במלכות; חיבתו שוברת וממתיקה את כל הדינים.

קטע 1 • 11

שתי מדרגות: יעקב וישראל

1 לא הביט און ביעקב^{1,2} כו'. הנה יש ב' בחי' ומדרגות³ למעלה בחינת יעקב ובחינת ישראל^{4,5} [וע' בזהר בלק דר"י] [דרבינו יצחק] ע"ב ובפ' וישלח⁶ דקע"ד א' שהם ג"כ ב' בחינות שונות בעבודת ה' באדם בחי' עבד⁷ ובחינת בן.

"לא ראה עוון ביעקב" וכו'. והנה יש למעלה שתי בחינות ומדרגות: בחינת יעקב ובחינת ישראל [וראו בזהר בלק, דף ר"י ע"ב, ובפרשת וישלח, דף קע"ד ע"א]; והן גם שתי בחינות שונות בעבודת האדם את ה': בחינת עבד ובחינת בן.

המאמר נפתח בדברי בלעם: "לא ראה עוון ביעקב ולא ראה עמל בישראל" (במדבר כ"ג:כ"א), ומתבסס על כך שהפסוק מכנה את העם בשני שמות. יעקב וישראל הם שתי בחינות למעלה, כפי שמלמד הזהר, והם גם שני אופנים בעבודת האדם את ה': עבודת עבד ועבודת בן.

היינו בחי' יעקב הוא בחי' עבד כמ"ש שמע אלי יעקב עבדי⁸ [וע' בזהר קדושים דפ"ו ע"א] ובחי' ישראל הוא בחי' בן כמ"ש בני בכורי ישראל^{9,10}.

כלומר, בחינת יעקב היא בחינת עבד, כפי שכתוב: "שמע אלי, יעקב עבדי" (וראו בזהר, קדושים, דף פ"ו ע"א); ובחינת ישראל היא בחינת בן, כפי שכתוב: "בני בכורי ישראל".

כל אחד מהשמות קשור לתואר שלו באמצעות פסוק: יעקב נקרא עבד ה', וישראל נקרא בנו בכורו. בהערת קה"ת מצוין שבפסוק בישעיהו כתוב למעשה: "ועתה שמע, יעקב עבדי".

קטע 2 • 21-7

מה פירושה של עבודה: דירה למטה

2 ולהבין זה צ"ל תחלה פ"י וענין עבד דהיינו מה שמצינו לשון עבודה שאנחנו עובדים לו ית' כמ"ש ועבדתם את¹¹ ה' אלקיכם תחת אשר לא עבדת¹² את ה' אלקיך. וכתוב ולעבדו בכל לבבכם^{13,14}. עבדו את¹⁵ ה' ¹⁶.

כדי להבין זאת, עלינו להסביר תחילה את משמעותו ואת מהותו של "עבד": כלומר, את העובדה שאנו מוצאים את הלשון "עבודה", במשמעות שאנו עובדים אותו יתברך, כפי שנאמר: "ועבדתם את ה' אלקיכם"; "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך"; וכן נאמר: "ולעבדו בכל לבבכם"; "עבדו את ה'".

לפני שהוא מסביר את שתי הבחינות, אדמו"ר הזקן שואל מה פירוש הדבר להיות עבד ה' בכלל. התורה מדברת שוב ושוב על עבודת ה', כפי שמראים ארבעת הפסוקים המצוטטים כאן.

3 והנה לשון עבודה¹⁷ הוא ענין תיקון ושירות שהעבד משרת לרבו ומתקן לו דבר שהרי הרב צריך לתיקון ושירות זה ואיך שייך לומר כן לגבי הקב"ה שהוא ית' שלימו דכולהו^{18, 19} וא"צ [ואין צריך / ואינו צריך] לזולתו ח"ו [חס ושלום].

המונח "עבודה" מציין תיקון ושירות: העבד משרת את אדונו ומתקן עבורו דבר־מה, שהרי האדון זקוק לתיקון ולשירות האלה. אך כיצד אפשר לומר זאת על הקדוש ברוך הוא, שהוא ית' שלמות הכול ואינו זקוק לדבר מלבדו, חלילה?

במובנה הרגיל, עבודה פירושה לספק לאדון דבר שחסר לו: העבד משרת אותו ומתקן את מה שהוא זקוק לו. אבל ה' הוא "שלמות הכול", כפי שאומר אליהו בתיקוני זוהר, ואינו חסר דבר; כיצד אפוא אפשר לדבר על עבודת ה'?

כי ממך הכל²⁰ כתיב ומקרא מלא כתיב אם צדקת מה תתן לו²¹ כו'. אך הענין דהנה ידוע המאמר נתאוה הקב"ה להיות לו²² דירה בתחתונים.²³

שהרי כתוב "כי ממך הכול", ופסוק מפורש אומר: "אם צדקת מה תתן לו" וכו'. אלא העניין הוא כך: ידוע מאמר חז"ל, "נתאוה הקדוש ברוך הוא להיות לו דירה בתחתונים".

שני פסוקים מחדדים את השאלה: כל מה שאנו נותנים לה' היה שלו מלכתחילה, ואף צדקתנו אינה מוסיפה לו דבר. התשובה מתחילה במדרש שלפיו ה' "נתאוה" שתהיה לו דירה בתחתונים.

כי הנה באמת אני הוי' לא שנית²⁴ שאין שום שינוי אצלו ית' בין קודם שנברא העולם שהיה הוא ושמו בלבד²⁵ כמה אלפים ורכבות שנה קודם בריאת העולם.

שהרי באמת "אני הוי' לא שנית": אין אצלו ית' שום שינוי בין התקופה שלפני בריאת העולם, שבה היו הוא ושמו בלבד, לבין עכשיו — אלפים ורכבות שנים לפני בריאת העולם.

ה' אינו משתנה: הוא אותו דבר עכשיו כפי שהיה לפני הבריאה, כאשר, בלשון פרקי דרבי אליעזר, היו רק הוא ושמו. הביטוי "אלפים ורכבות שנים לפני בריאת העולם" מעורר שאלה על הזמן, ובה מוסגר בהמשך.

(וכמ"כ [וכמו כן] קודם התהוות בחי' הזמן שהזמן ג"כ נברא ומחודש²⁶ רק שהיה סדר זמנים קודם בריאת עוה"ז והיינו מעת אצילות והתהוות עולמות הרוחניים כמ"ש בע"ח [בעץ חיים]²⁷ שער עגולים ויושר.²⁸

(וכן גם לפני התהוות בחינת הזמן, שהרי גם הזמן נברא והתחדש; אלא שהיה סדר זמנים לפני בריאת העולם הזה, כלומר, מאז אצילותם והתהוותם של העולמות הרוחניים, כמבואר בעץ חיים, שער עגולים ויושר;

גם הזמן עצמו הוא נברא, שהתהווה כמו כל דבר אחר. ה"שנים" שלפני עולמנו שייכות לסדר הזמנים שהחל באצילות ובהתהוות העולמות הרוחניים, כפי שמבאר האריז"ל בתחילת עץ חיים.

אבל קודם לזה לא היה שייך שום סדר זמנים שהוא ית' למעלה מהזמן לגמרי) וכן יהיה אחר שיחרב העולם.²⁹

אבל לפני כן לא היה שייך כלל סדר זמנים, שהרי הוא ית' למעלה מן הזמן לגמרי) וכך יהיה גם לאחר שהעולם ייחרב.

לפני העולמות הרוחניים לא היה קיים אפילו אותו סדר זמנים, שכן ה' למעלה מן הזמן לגמרי. המשפט העיקרי ממשיר: כפי שהיה לפני הבריאה, כך יהיה לאחר שהעולם ייחרב, כמתואר בגמרא על העולם שיהיה חרב לאחר ששת אלפים שנה.

וגם עתה בזמן בריאת העולם וקיומו הנה קמיה ית' כולא ממש כלא³⁰ חשיב כמו קודם שנברא העולם ממש רק זהו קמיה דוקא.

וגם עכשיו, בזמן בריאת העולם וקיומו, הכול נחשב ממש כאין לפניו ית', בדיוק כפי שהיה לפני בריאת העולם; אלא שזהו כך דווקא לפניו.

גם עכשיו, בזמן שהעולם קיים, הוא נחשב לאין לפני ה', בדיוק כפי שהיה לפני שנברא, ולכן קיומו אינו מחולל בו שינוי. אולם הדבר נכון רק "לפניו" — מנקודת מבטו.

אבל אצלנו העולם נחשב ליש ודבר בפ"ע [בפני עצמו] ומסתיר אלקות שלכך נקרא בשם עולם ע"ש ההעלם שמעלים אלקות ומסתירו.³¹

אבל מבחינתנו העולם נחשב ליש ולדבר בפני עצמו, והוא מסתיר את האלוקות; לכן הוא נקרא "עולם", מלשון "העלם", שכן הוא מעלים ומסתיר את האלוקות.

מנקודת מבטנו העולם נראה כדבר ממשי העומד בפני עצמו, ולכן הוא מסתיר את האלוקות. המילה "עולם" קשורה למילה "העלם".

4 ותכלית בריאת העולם הוא שנתאווה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים פי' כי העוה"ז הוא העולם היותר תחתון שההעלם בו יותר והחשך כפול ומכופל [ועמש"ל] [ועיין מה שכתוב לעיל] פ' חקת בד"ה על כן יאמרו המושלים. מענין זה.³²

תכלית בריאת העולם היא שהקדוש ברוך הוא רצה שתהיה לו דירה בתחתונים. כלומר, העולם הזה הוא העולם התחתון ביותר, שבו ההעלם גדול ביותר והחושך כפול ומכופל [ועיינו לעיל, בפרשת חוקת, במאמר המתחיל "על כן יאמרו המושלים", בעניין זה].

תכלית הבריאה היא שה' רצה שתהיה לו דירה בתחתונים. העולם הזה הוא התחתון ביותר, ובו האלוקות מוסתרת יותר מכול, והחושך הוא "כפול ומכופל". להרחבה בעניין מפנה הטקסט למאמר בפרשת חוקת, על הפסוק "על כן יאמרו המושלים".

5 וע"ל ר"פ שלח] וזהו פ"י בתחתונים כי אין שייך מעלה ומטה לגבי הקב"ה שאינו בגדר מקום ח"ו [חס ושלום] אלא תחתונים ר"ל [רוצה לומר] עוצם ריבוי העולם והסתר ע"י צמצומים רבים כו' והוא העולם השפל.

[וראה לעיל, בתחילת פרשת שלח.] וזהו פירוש "בתחתונים": שהרי אין שייכות למושגים "מעלה" ו"מטה" ביחס לקב"ה, שאינו מוגבל במקום, חס ושלום. אלא "תחתונים" פירושו עוצמת ריבוי העולם וההסתרה שנוצרו על ידי צמצומים רבים וכו', וזהו העולם השפל.

הסוגריים המרובעים נסגרים בהפניה נוספת, לתחילת פרשת שלח. "תחתון" אינו יכול לציין מקום נמוך יותר, שהרי ה' למעלה מגדר מקום; הכוונה היא לעוצמת ההסתרה שנוצרה על ידי צמצומים רבים (הנוסח המודפס "צמצומים" הוא שיבוש במקום "צמצומים"), וזהו העולם השפל שלנו.

6 ושם דוקא יהיה בחי' דירה והתגלות אלקותו ית' בידיעה שלנו ג"כ כמו שהוא למעלה בידיעה עליונה דכולא קמיה

ושם דוקא תהיה בחינת דירה והתגלות אלקותו יתברך בידיעתנו, כפי שהיא למעלה בידיעה העליונה, שבה "הכול לפניו"

המטרה היא שאלקות תתגלה דוקא בעולם הנמוך הזה, וגם בידיעתנו שלנו, כך שנדע את מה שידוע למעלה: שלפני ה' הכול כלא חשיב. זהו פירוש הדבר שה' שוכן כאן.

כלא חשיב³³ ולזה היה תכלית המכוון בבריאת העולם הגם שאין מושג לנו הטעם שנתאוו לזה רק שכך עלה ברצונו.

נחשב כאין". וזוהי הכוונה העליונה בבריאת העולם, אף שאין אנו יכולים להבין את הטעם לכך שה' חפץ בזה; כך עלה ברצונו.

זוהי התכלית העליונה של הבריאה. איננו יכולים להבין מדוע ה' חפץ בכך; כך פשוט עלה ברצונו.

אך עכ"ז [עם כל זה] לזאת היה הכונה בודאי ואיך ממשיכים גילוי זה ודירה זו בתחתונים הוא ע"י בחי' אתכפא ואתהפכא כמשל המלך ב"ו [בשר ודם] שרוצים לעשות לו דירה נאה שצריכים לפנות ההיכל מכל לכלוך וטינוף כו'

אך אף על פי כן, זו בוודאי הייתה הכוונה. כיצד ממשיכים גילוי זה ודירה זו בתחתונים? באמצעות בחינות אתכפא ואתהפכא, כמשל המלך בשר ודם שרוצים להכין לו דירה נאה: יש לפנות את ההיכל מכל לכלוך וטינופת וכו',

ובכל זאת, זו בוודאי הייתה הכוונה. את הדירה מכינים באמצעות אתכפא — הכנעת מה שמתנגד לקדושה — ואתהפכא — הפיכתו לקדושה. כך גם הכנת בית נאה למלך מתחילה בפינוי ההיכל מכל לכלוך.

ואח"כ לסדר שם כלים נאים³⁴ מטה ושולחן כסא ומנורה³⁵ כן עבודת האדם כמ"ש ויניחהו בגי"ע [בגן עדן] לעבדה ולשמרה.^{36, 37}

ואחר כך לסדר שם כלים נאים: מיטה, שולחן, כיסא ומנורה. כך היא עבודת האדם, כמו שנאמר: "ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה".

לאחר מכן מרהטים את הבית, כפי שהאשה השונמית הכינה חדר לנביא אלישע ובו מיטה, שולחן, כיסא ומנורה. כך גם סדר עבודת האדם, כפי שנאמר שאדם הונח בגן עדן "לעבדה ולשמרה".

7 וארז"ל [ואמרו רבותינו זכרונם לברכה] לעבדה זו רמ"ח מ"ע [מצות עשה]³⁸ ולשמרה זו שס"ה ל"ת [לא תעשה]^{39, 40} דהיינו הל"ת [הלא תעשה] הם לבער הרע ובערת הרע מקרבך^{41, 42} שלא יהיה שום לכלוך

וחכמינו ז"ל אמרו: "לעבדה" — אלו רמ"ח מצוות עשה; "ולשמרה" — אלו שס"ה מצוות לא תעשה. כלומר, המצוות לא תעשה נועדו לבער את הרע, "ובערת הרע מקרבך", כדי שלא יישאר לכלוך

חז"ל דורשים את שני הפעלים שבפסוק כשני סוגי המצוות: "לעבדה" הן רמ"ח מצוות עשה, ו"לשמרה" הן שס"ה מצוות לא תעשה. המצוות לא תעשה מקבילות לפינוי הארמון: הן מבערות את הרע כדי שלא יישאר בו לכלוך.

וטינוף ח"ו [חס ושלום] והמ"ע [והמצות עשה] הם עד"מ תיקון וסידור כלים נאים שע"ז יהיה הדירה בתחתונים שהוא ענין גילוי והמשכת אור א"ס ב"ה למטה (לע"ל [לעתיד לבוא] ועתה ההמשכה בהעלם).

או טינוף כלשהו, חס ושלום; ואילו מצוות העשה הן, בדרך משל, תיקון וסידור של רהיטים נאים, שבאמצעותם נעשית דירה בתחתונים — כלומר, גילוי והמשכה של אור אין סוף, ברוך הוא, למטה (לעתיד לבוא יהיה הגילוי בגלוי, ואילו עכשיו ההמשכה היא בהסתר).

מצוות העשה הן הרהיטים שבאמצעותם נעשית דירה למטה, כלומר, גילוי אור אין סוף בעולם הזה. ההערה שבסוגריים מוסיפה שבעתיד לבוא הגילוי יהיה גלוי, ואילו עכשיו האור נמשך בהסתר.

וזהו שנק' עבודה לשון תיקון היינו שע"י עבודתנו אנו ממשיכים שיהיה הגילוי למטה שאנו מתקנים תיקון זה ע"י עבודתנו [ועמ"ש מענין עבודה בביאור ע"פ ראיתי

וזהו הטעם שהדבר נקרא עבודה — לשון תיקון: באמצעות עבודתנו אנו ממשיכים את הגילוי למטה, שכן בעבודתנו אנו מתקנים את העולם. [ועיינו במה שנכתב בענין עבודה בביאור על הפסוק "ראיתי

לכן עבודתנו נקראת עבודה: המילה מציינת גם תיקון והכנה, ובאמצעות עבודתנו אנו מכינים את העולם למטה לגילוי. מכאן מתחילה הפניה למקורות שבהם נדון פירוש זה למילה עבודה, ובראשם הביאור על חזון המנורה של זכריה.

והנה מנורת זהב^{43,44} שכדי להמשיך הגילוי גם למטה מוכרח להיות ההמשכה מלמעלי [מלמעלה] מסדר השתלשלות ומלמעלה משרש האור והחיות הנמשך בהעולמות כו'

והנה מנורת זהב⁴⁵: כדי להמשיך את הגילוי גם למטה, ההמשכה מוכרחה לבוא ממדרגה שלמעלה מסדר השתלשלות, וגם למעלה משרש האור והחיות הנמשכים בעולמות וכו';

המאמר שם מבאר שכדי להביא את הגילוי עד למטה, האור צריך להימשך ממקור שמעל סדר העולמות, למעלה אף משרש החיות המחיה אותם.

ועמ"ש ע"פ ואלה המשפטים^{45,46} בפ"י שש שנים יעבוד⁴⁷ וע"פ לא⁴⁸ תהיה משכלה⁴⁹ בפ"י ועבדתם את⁵⁰ ה' אלקיכם כו'

ועיינו במה שנכתב על הפסוק "ואלה המשפטים", בפירוש "שש שנים יעבוד"; וכן על הפסוק "לא תהיה משכלה", בפירוש "ועבדתם את ה' אלקיכם" וכו';

הרשימה ממשיכה בשני מאמרים בתורה אור, משפטים: על "ואלה המשפטים", המבאר את "שש שנים יעבוד", ועל "לא תהיה משכלה", המבאר את "ועבדתם את ה' אלקיכם".

ובפ"י שלח ע"פ וימצאו איש מקושש עצים^{51,52} בענין פי פולחנא דרחימותא כו' ובפ"י שמות בדי"ה קול דודי^{53,54} בענין עבודה קשה כו' ובכל עבודה בשדה⁵⁵

ובפרשת שלח, על הפסוק "וימצאו איש מקושש עצים", בענין פירוש "פולחנא דרחימותא" וכו'; ובפרשת שמות, במאמר המתחיל "קול דודי", בענין "עבודה קשה" וכו', "ובכל עבודה בשדה".

מובאים גם לקוטי תורה, שלח, על מקושש העצים, שבו מבואר "פולחנא דרחימותא" — עבודת האהבה; ותורה אור, שמות, על "קול דודי", העוסק ב"עבודה קשה" וב"כל עבודה בשדה" שבשעבוד מצרים.

וזהו ענין רמ"ח פקודין רמ"ח⁵⁶ אברים דמלכא⁵⁷ שהם כלים להשראת אור א"ס ב"ה כמו שהאברים הם כלים לאור וחיות הנפש וזהו שאנו מברכים אשר קדשנו במצותיו כו':

וזהו ענינם של רמ"ח פקודין — רמ"ח איברים דמלכא: הם כלים להשראת אור אין סוף, ברוך הוא, כשם שהאיברים הם כלים לאור ולחיות הנפש. וזהו הטעם שאנו מברכים: "אשר קדשנו במצותיו" וכו'.

רמ"ח מצוות העשה נקראות רמ"ח "איברים דמלכא": כשם שהאיברים הם הכלים שדרכם פועלת חיות הנפש, כך המצוות הן כלים שבהם שורה אור אין סוף. משום כך אנו מברכים על המצווה שה' קידש אותנו במצותיו.

תפילה: חוט השדרה שאינו נמנה

8 ב והנה עבודה שכלב זהו תפלה^{58,59} והיא דרכנן ואינה ממנין המצות דאורייתא⁶⁰ כדמשמע בגמ'

[בגמרא] בפ"ג [בפרק ג'] דברכות (ד"כ ע"ב)

2. והנה, "עבודת הלב — זו תפילה"; והיא מדברי חכמים ואינה נמנית במנין המצוות מן התורה, כפי שמשמע מהגמרא בפרק השלישי של ברכות (כ ע"ב).

החלק השני עוסק בתפילה, שחכמים מכנים "עבודת הלב". כחובה קבועה, התפילה היא מדברי חכמים ולא אחת מתרי"ג מצוות התורה, כפי שמשמע מהגמרא בברכות; בהערת קה"ת מוסיפים שזו דעת הרמב"ן ורוב הפוסקים.

[ועיין במ"א ס"י ק"ו] וצ"ל זה דהלא רז"ל [רבותינו זכרונם לברכה] במשנה וגמרא פ"ב [פרק ב'] דברכות ד"ו החמירו הרבה יותר בכוונת התפלה אפילו מכוונת ק"ש [קריאת שמע] הנמנית ראשונה בתרי"ג מצות דאורייתא⁶¹

[ועינינו במגן אברהם, סימן ק"ו]. וצריך להבין זאת: והרי רבותינו ז"ל, במשנה ובגמרא בפרק השני של ברכות, דף ט"ז, החמירו הרבה יותר בעניין הכוונה בתפילה, אפילו יותר מן הכוונה בקריאת שמע, הנמנית ראשונה בין תרי"ג המצוות מן התורה.

המגן אברהם (אורח חיים ק"ו) מביא שרוב הפוסקים סבורים שהתפילה היא מדברי חכמים. הקושי הוא שהמשנה והגמרא מחמירות הרבה יותר בעניין הכוונה בתפילה מאשר בקריאת שמע: בעלי מלאכה רשאים לקרוא קריאת שמע כשהם יושבים על העץ, אך עליהם לרדת כדי להתפלל.

והיינו מפני שהיא דברים העומדים ברומו של עולם⁶² בפ"ק [בפרק קמא] דברכות (ד"ו ע"ב) [ועמ"ש בפ' ויחי ע"פ יהודה אתה^{63,64} ועמ"ש ג"כ מענין התפלה בד"ה שימני

וזה מפני שהתפילה היא "דברים העומדים ברומו של עולם" (בפרק הראשון של ברכות, ו ע"ב). [ועינינו כמה שנכתב בפרשת ויחי על הפסוק "יהודה אתה", וכן כמה שנכתב בעניין התפילה במאמר המתחיל "שימני כחותם"

הסיבה להחמרה היא שהתפילה נוגעת ב"דברים העומדים ברומו של עולם", כלומר בעניינים החשובים ביותר. מכאן מתחילה רשימה של מאמרים נוספים העוסקים בתפילה.

כחותם^{65,66} ובפ' בראשית סד"ה השמים כסאי^{67,68} ובפ' בהר ע"פ את שבתותי תשמרו^{69,70} ובפ' חקת בענין תבנה⁷¹ ותכונן עיר סיחון⁷² כו' וא"כ מהו שאינה ממנין המצוות.

וכן בפרשת בראשית, בסוף המאמר המתחיל "השמים כסאי", ובפרשת בהר על הפסוק "את שבתותי תשמרו", ובפרשת חוקת בעניין "תבנה ותכונן עיר סיחון וכו'". ואם כן, מדוע התפילה אינה נמנית במנין המצוות?

הרשימה נמשכת עם המאמרים על "השמים כסאי", "את שבתותי תשמרו" ו"תבנה ותכונן עיר סיחון". לאחר מכן נשאלת השאלה בפשטות: אם התפילה מרכזית כל כך, מדוע היא אינה נמנית במנין המצוות?

והענין יובן בהקדים כי הנה י"ח ברכות דשמ"ע [דשמונה עשרה] הן כנגד ח"י חוליות השדרה⁷³ שבתוכן נמשך החוה"ש [החוט השדרה] כנודע מהזהר⁷⁴ ובגמ' [ובגמרא] ברכות (דכ"ח ע"ב).⁷⁵

הענין יובן בהקדמת הדברים הבאים: שמונה עשרה הברכות שבתפילת שמונה עשרה מכוונות כנגד שמונה עשרה חוליות עמוד השדרה, שבתוכן עובר חוט השדרה, כידוע מן הזוהר ומן הגמרא בברכות (כח ע"ב).

התשובה נפתחת בדברי חז"ל, שלפיהם שמונה עשרה הברכות שבתפילת שמונה עשרה מכוונות כנגד שמונה עשרה חוליות עמוד השדרה, שבתוכן עובר חוט השדרה. גם הזוהר קושר בין חוט השדרה ושמונה עשרה חוליותיו לבין שמונה עשרה הברכות שבתפילה.

והנה עדי"מ באדם יש בגופו רמ"ח אברים הנמנין במשנה ספ"ק [סוף פרק קמא] דאהלות שלשים בפיסת הרגל כו' ח"י חוליות השדרה⁷⁶ כו'.

והנה, בדרך משל, בגופו של אדם יש רמ"ח איברים, כפי שהם נמנים במשנה שבסוף הפרק הראשון של אהלות: "שלושים בפיסת הרגל" וכו', "שמונה עשרה חוליות השדרה" וכו'.

בגוף האדם, לפי מניין המשנה באהלות, רמ"ח האיברים כוללים את שמונה עשרה חוליות השדרה. כלומר, החוליות נמנות כאיברים.

אך החוט השדרה עצמו הנמשך בתוך החוליות אינו ממנין האברים ועכ"ז [ועם כל זה] הוא המעמיד ומקיים את כל האברים שמבריא מן הראש עד הירכיים

אך חוט השדרה עצמו, העובר בתוך החוליות, אינו נמנה בין האיברים; ואף על פי כן הוא המקיים ומעמיד את כל האיברים, שכן הוא נמשך מן הראש ועד לירכיים,

חוט השדרה שבתוך החוליות אינו נמנה בין רמ"ח האיברים. ואף על פי כן, הוא מחזיק את הגוף כולו ומחבר בין חלקיו, כשהוא נמשך מן הראש ועד לירכיים.

ועל ידו נמשך החיות מהמוחין⁷⁷ לכל האברים שהאברים מחוברים בצלעות והצלעות בחוליות והחוליות בחוט השדרה והחוט אינו בכלל האברים רק שהוא המקשר כו' ומתחיל מהמוח ומתפשט עד הרגלים

ובאמצעותו נמשכת החיות מן המוחין לכל האיברים: האיברים מחוברים לצלעות, הצלעות לחוליות והחוליות לחוט השדרה; וחוט השדרה אינו בכלל האיברים, אלא הוא המקשר [ביניהם] וכו'. הוא מתחיל מן המוח ומתפשט עד הרגלים.

באמצעות חוט השדרה מגיעה החיות מן המוח לכל איבר: האיברים מחוברים לצלעות, הצלעות לחוליות והחוליות לחוט השדרה. חוט השדרה אינו איבר, אלא החוליה המקשרת בין כולם, מן המוח ועד הרגלים.

ולכן אם נפסק חוט השדרה^{78,79} כו'. כמ"כ [כמו כן] הנמשל בבחי' המצות שהם רמ"ח אברים דמלכא הנה ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] מצות צריכות כוונה.^{80,81,82,83}

לכן, אם חוט השדרה נחתך וכו'. כך גם בנמשל: המצוות, שהן רמ"ח אברים של המלך — אמרו חז"ל: "מצוות צריכות כוונה".

לכן בעל חיים שחוט השדרה שלו נחתך הוא טרפה, כפי שפוסקת המשנה בחולין. באותו אופן, המצוות, "איברי המלך", זקוקות לדבר נוסף מעבר להן עצמן: כפי שאומרים חז"ל, הן צריכות כוונה.

9 והכוונה היינו בחי' 84 התפלה שהיא בחי' כוונה ופנימית להמצות והיא עיקר המעמיד ומקיים את הרמ"ח מ"ע [מצות עשה] והיא כמשל החוט השדרה שהוא המעמיד ומקיים את האברים אע"פ [אף על פי] שהוא בעצמו אינו ממנין רמ"ח אברים.

והכוונה היא בחינת התפילה, שהיא בחינת הכוונה והפנימיות של המצוות; והיא העיקר שמעמיד ומקיים את רמ"ח מצוות עשה. היא דומה לחוט השדרה, שמעמיד ומקיים את האברים, אף שאינו נמנה בעצמו בין רמ"ח האיברים.

הכוונה היא הפנימיות של המצוות, והתפילה היא הכוונה עצמה. לכן התפילה ביחס לרמ"ח מצוות עשה היא כחוט השדרה ביחס לאיברים: היא אינה נמנית עמהם, ובכל זאת מקיימת את כולם.

10 והענין שעיקר המכוון בתפלה⁸⁵ הוא שמבקשים שיהיה אור א"ס ב"ה שלמעלה מהשתלשלות ברוך ונמשך למטה בבחי' ההשתלשלות.

העניין הוא שעיקר הכוונה בתפילה הוא שאנו מבקשים שאור אין סוף, ברוך הוא, שלמעלה מהשתלשלות, יתברך ויימשך למטה, בבחינת ההשתלשלות.

זהו לב התפילה: אנו מבקשים שאור אין סוף, שלמעלה מכל סדר העולמות, יהיה "ברוך", כלומר יימשך לתוך סדר זה. כאן מפרשים את המילה "ברוך" במשמעות של המשכה למטה.

וזהו ברוך אתה הוי' היינו שמבקשים שיהיה התהוות והמשכת שם הוי' מבחי' אתה שהוא אור א"ס שלמעלה מעלה משם הוי' כי שם הוי' מורה על השתלשלות המדרגות יו"ד צמצום ה' התפשטות וי"ו המשכה כו'

וזהו [פירוש] "ברוך אתה הוי'": אנו מבקשים שתהיה התהוות והמשכה של שם הוי' מבחינת "אתה", שהוא אור אין סוף הנעלה מאוד משם הוי'. שהרי שם הוי' מורה על השתלשלות המדרגות: היו"ד היא צמצום, הה"א התפשטות, הווי"ו המשכה וכו'.

"ברוך אתה הוי'" פירושו אפוא: שתהיה התהוות והמשכה של שם הוי' מ"אתה", אור אין סוף הנעלה ממנו לאין ערוך. אותיות השם מתארות את סדר הירידה: היו"ד היא צמצום לנקודה, הה"א התפשטות, והווי"ו המשכה נוספת למטה.

ובחיי ההארה הנמשך בהשתלשלות מדרגות אלו הוא הארה מצומצמת לבד לגבי האור אי"ס שלמעלה מהשתלשלות [ועמ"ש בפ' שלח ע"פ אני הוי' אלקיכם בענין שמו הגדול כו']

וההארה הנמשכת בהשתלשלות המדרגות האלה היא הארה מצומצמת בלבד ביחס לאור אין סוף שלמעלה מהשתלשלות. [ועיין מה שכתוב בפרשת שלח, על הפסוק "אני הוי' אלקיכם", בעניין שמו הגדול וכו',

כל אור הנמשך בשלבים האלה הוא הארה מצומצמת בלבד ביחס לאור אין סוף שלמעלה מהם. כאן מפנים למאמר בפרשת שלח על "אני הוי' אלקיכם" ועל "שמו הגדול".

ובענין והיה הוי' לי לאלקים⁸⁶ וזהו ענין הבקשות בשמו"ע [בשמונה עשרה] היינו שיהיה ברכה והמשכה הארה רבה ועצומה מלמעלה מסדר ההשתלשלות דהיינו ברוך אתה

ובענין "והיה הוי' לי לאלקים". וזהו ענין הבקשות בתפילת שמונה עשרה: שתהיה ברכה והמשכה של הארה רבה ועצומה מלמעלה מסדר ההשתלשלות, כלומר, "ברוך אתה",

ההפניה השנייה היא לנדרו של יעקב, "והיה הוי' לי לאלקים". נמצא שכל הבקשות בתפילת שמונה עשרה הן בקשה שהארה גדולה שלמעלה מסדר העולמות תימשך למטה; זהו פירוש "ברוך אתה".

והיינו בבחי' שם הוי' [ועמ"ש במ"א בפ' ממעמקים קראתיך⁸⁷ הוי' וע' בע"ח [בעץ חיים] שכ"ב ספ"ה בענין ד' כריעות וד' זקיפות שבשמו"ע [שבשמונה עשרה] ובפ"ח [ובפ"י עץ חיים]] ורופא חולי עמו ישראל

כלומר, לבחינת שם הוי'. [ועיין מה שכתוב במקום אחר בפירוש "ממעמקים קראתיך הוי'"; וראה עץ חיים, שער כ"ב, סוף פרק ה', בענין ארבע הכריעות וארבע הזקיפות שבתפילת שמונה עשרה, ובפ"י עץ חיים]. ו"רופא חולי עמו ישראל"

האור הזה נמשך לבחינת שם הוי'. כאן מפנים לביאור על "ממעמקים קראתיך הוי'" ולדברי האר"ז על ארבע הכריעות והזקיפות שבתפילת שמונה עשרה; מכאן עוברים לבקשות המסוימות, כגון "רופא חולי עמו ישראל".

ומברך השנים עד"מ הוא הכלי שבו מתגלה אלקות ו ית' למטה בגשמיות כשנותן חיים ובריאות לחולים וברכה ע"פ האדמה⁸⁸ כו' ועמ"ש באגה"ק [באגרת הקודש] קרוב לסופו בד"ה

ו"מברך השנים" הן, למשל, הכלי שבו אלקותו יתברך מתגלה למטה בגשמיות, כשהוא נותן חיים ובריאות לחולים וברכה על פני האדמה וכו'. ועיין מה שכתוב באגרת הקודש, סמוך לסופה, בקטע הפותח

הבקשות לרפואה ולשנה מבורכת הן כלים שבהם אלקות מתגלה בעולם הגשמי, כשה' מרפא את החולים ומברך את האדמה. כאן מפנים לאגרת סמוך לסופה שבאגרת הקודש.

להבין מ"ש בפע"ח [כפרי עץ חיים] שהתפילה היא המשכת אור א"ס ב"ה לבי"ע דווקא לא בדרך התלכשות בלבד רק האור ממש לשנות הנבראים מכמות

"להבין מה שכתוב בפרי עץ חיים": שהתפילה היא המשכת אור אין סוף, ברוך הוא, דווקא לבריאה, יצירה ועשיה, לא רק בדרך של התלכשות, אלא שהאור עצמו נמשך כדי לשנות את הנבראים מכפי

איגרת זו מבארת את דברי פרי עץ חיים: התפילה ממשיכה את אור אין סוף לעולמות התחתונים בריאה, יצירה ועשיה, לא רק כשהוא מתלבש בהם, אלא את האור עצמו, כדי לשנות את הנבראים.

שהם שיתרפא החולה וירד הגשם משמים לארץ ויולידה ויצמיחה⁸⁹ משא"כ בתורה ומצות שאין שינוי בקלף התפילין כו' ע"ש נמצא שכל בקשות שבשמו"ע [שבשמונה עשרה] הם כלים לגילוי אלקותו ית' ממש למטה.⁹⁰

שהם, כך שהחולה יתרפא, והגשם ירד מן השמים לארץ ו"יצמיח ויגדיל את התבואה"; ואילו בתורה ובמצוות אין שינוי בקלף התפילין וכו', עיין שם. נמצא שכל הבקשות שבתפילת שמונה עשרה הן כלים לגילוי אלקותו יתברך ממש למטה.

התפילה יכולה להביא לרפואת חולה או להורדת גשם כדי שהאדמה תצמיח, ואילו התורה והמצוות אינן משנות דבר גשמי: קלף התפילין נשאר כפי שהיה. לכן כל הבקשות שבתפילת שמונה עשרה הן כלים לגילוי אלקותו יתברך ממש למטה.

11 ועוד כידוע ומבואר בזהר דלית ברכתא שריא באתר ריקניא^{91,92,93} דהיינו שא"א להיות המשכת האור אלא אם כן יש כלים שישרה בהן

נוסף על כך, כידוע ומבואר בזהר, "אין הברכה שורה במקום ריק". כלומר, אי אפשר שתימשך ההארה אם אין כלים שתשרה בהם.

סיבה נוספת לבקשות: כפי שמלמד הזוהר, הברכה אינה שורה במקום ריק. אפשר להמשיך אור רק במקום שיש כלים לקבל אותו.

לכן אנו מבקשים ענינים רפואות החולי וברכת השנים וכן כל הברכות דשמו"ע [דשמונה עשרה] שהם כלים שבהם יהיה השראת אור א"ס.

לכן אנו מבקשים על דברים מסוימים, כגון רפואה לחולים וברכת השנים, וכן על כל ברכות שמונה עשרה; אלה כלים שבהם תשרה אור אין סוף.

זו הסיבה שאנו מבקשים על דברים מסוימים, כגון בריאות ושנה טובה. כל אחת מברכות שמונה עשרה היא כלי שבו תשרה אור אין סוף.

אבל עיקר המכוון הוא בא"י [ברוך אתה ה'] שיהיה המשכת אור א"ס וע' בת"ז [בתיקוני זוהר] תיקון ו' וזהו שארז"ל [שאמרו רבותינו זכרונם לברכה]⁹⁴ שח"י ברכות דצלותא הם כנגד ח"י חוליות שבשדרה⁹⁵ ר"ל [רוצה לומר] שהם כלים להמשכת וגילוי האור א"ס הנמשך ע"י התפלה

אבל הכוונה העיקרית היא באמירת "ברוך אתה הוי"ו": שתימשך אור אין סוף (ראו תיקוני זוהר, תיקון ו'). וזהו שאמרו חז"ל ששמונה עשרה הברכות שבתפילה מכוונות כנגד שמונה עשרה חוליות השדרה; כלומר, הן כלים להמשכת אור אין סוף ולגילוי, הנמשכים באמצעות התפילה,

הכוונה העיקרית נותרת באמירת "ברוך אתה הוי"ו", בהמשכת אור אין סוף; כאן מובאים הדברים שבתקון ו' של תיקוני זוהר. לאור זאת, השוואת חז"ל בין שמונה עשרה הברכות לשמונה עשרה חוליות השדרה מלמדת שהברכות הן כלים לאור שהתפילה ממשיכה.

כמו שהחוליות הם כלים לחוט השדרה הנמשך ממוח שבראש לתוכן ונקרא ע"פ הקבלה המשכת המוחין

כשם שהחוליות הן כלים לחוט השדרה, הנמשך מן המוח שבראש אל תוכן; ובלשון הקבלה, הדבר נקרא המשכת מוחין,

כשם שהחוליות מקיפות את חוט השדרה היורד מן המוח, כך הברכות מכילות את האור הזה. בלשון הקבלה הדבר נקרא המשכת מוחין, כלומר השכל.

וכמו בחוט השדרה נמשך מוח וע"פ חסידות נקרא המשכת הדעת התגלות אלהות למטה כמו למעלה. כשם שבחוט השדרה נמשכת מן המוח המשכה; ובלשון החסידות הדבר נקרא המשכת דעת: גילוי אלקות למטה כפי שהוא למעלה.

חומר מוחי נמשך לאורך חוט השדרה, וכך אור המוח מגיע אל הגוף. בלשון החסידות הדבר נקרא המשכת דעת: גילוי אלקות למטה כפי שהוא למעלה.

[והשתא אתי שפיר דלכאורה מהגמרא יש סתירה למשנ"ת [למה שנתבאר] דהטעם שהתפלה אינה ממנין רמ"ח מ"ע [מצות עשה] לפי שהיא בחי' חוה"ש [חוט השדרה] שאינו ממנין רמ"ח אברים

[ועתה מובן היטב: לכאורה, מן הגמרא עולה סתירה למה שנתבאר, שהטעם לכך שהתפילה אינה נמנית במניין רמ"ח מצוות עשה הוא מפני שהיא בחינת חוט השדרה, שאינו נמנה בין רמ"ח האיברים;

קטע מוסגר משיב על סתירה הנראית לעין. נאמר שהתפילה אינה נמנית במניין המצוות מפני שהיא דומה לחוט השדרה, שאינו אחד מן האיברים.

והרי הגמרא אמרה שח"י ברכות דשמו"ע [דשמונה עשרה] הם כנגד ח"י חוליות השדרה וחוליות הם ממנין רמ"ח אברים כנזכר לעיל בשם המשנה דאהלות.

והרי הגמרא אמרה ששמונה עשרה הברכות של שמונה עשרה מכוונות כנגד שמונה עשרה חוליות השדרה, והחוליות נמנות בין רמ"ח האיברים, כפי שהוזכר לעיל בשם המשנה באהלות.]

אבל הגמרא משווה בין שמונה עשרה הברכות לחוליות השדרה, והמשנה באהלות מונה את החוליות בין רמ"ח האיברים. אם כן, לכאורה גם התפילה נמנית בין ה"איברים".

אך הענין מובן ממשנ"ת [ממה שנתבאר] דבתפלה יש ב' דברים היינו א' הוא עיקר המכוון בהתפלה והוא מה שמבקשים בא"י [ברוך אתה ה'] שיהיה גילוי אור אי"ס ב"ה.⁹⁶

אלא שהדבר מובן מתוך מה שהתבאר: בתפילה יש שני עניינים. הראשון הוא הכוונה העיקרית שבתפילה, והיא מה שאנו מבקשים באמירת "ברוך אתה הוי"ו": שיתגלה אור אין סוף ברוך הוא.

התשובה היא שבתפילה יש שני חלקים. הראשון הוא הכוונה העיקרית שבה, הבקשה באמירת "ברוך אתה הוי"ו" שאור אין סוף יתגלה.

12 והב' הן הבקשות עצמן להיות רופא חולים ומברך השנים שהן רק כלים לאור ההמשכה והכלים הן בחי' ח"י ברכות

והשני הוא הבקשות עצמן, שיהיה "רופא חולים" ו"מברך השנים". הבקשות הן רק כלים לאור הנמשך, והכלים הם בחינת שמונה עשרה ברכות,

החלק השני של התפילה הוא הבקשות עצמן — לרפואה ולשנה מבורכת. הבקשות הן רק כלים לאור הנמשך, ובהיותן כלים הן שמונה עשרה הברכות.

כמו שחוליות השדרה הן י"ח והן כלים לחוט השדרה שהיא עיקר החיות כמ"ש בפא"ט [בפרק אלו טריפות]⁹⁷ שבו תלוי הטריפות משא"כ נשבר השדרה ולא נפסק החוט שלה כשרה לפי שעיקר החיות הוא בהחוט עצמו.

בדומה לכך, חוליות עמוד השדרה הן שמונה עשרה, והן כלים לחוט השדרה, שהוא עיקר החיות, כפי שנכתב בפרק "אלו טרפות", שהטרפות תלויה בו. לעומת זאת, אם עמוד השדרה נשבר אך החוט שבו לא נפסק, הבהמה כשרה, מפני שעיקר החיות נמצא בחוט עצמו.

שמונה עשרה הברכות דומות אפוא לשמונה עשרה החוליות, הנמנות כחלקי הגוף, ואילו הכוונה העיקרית דומה לחוט השדרה שבתוכן. דיני הטרפות מלמדים היכן מצויה החיות: בהמה שעמוד השדרה שלה נשבר אך החוט נותר שלם — כשרה, משום שחיותה מצויה בחוט.

13 ועי' בפרדס בסופו שער ל"א⁹⁸ פ"ח [פרק ח'] בענין ח"י חוליות שהם נגד ג' ווי"ן דויסע ויבא ויט⁹⁹ ג' אבות

חג"ת [חסד גבורה תפארת]¹⁰⁰ שהם כלים לבחי' הדעת הנמשך לתוכן ממוח הדעת ע"י חוט השדרה כו'

ועיינו בפרדס רימונים, לקראת סופו, שער ל"א, פרק ח', בענין שמונה-עשרה החוליות, שהן כנגד שלוש הווי"ן של "ויסע", "ויבא" ו"ויט" — שלושת האבות, חסד, גבורה ותפארת. הן כלים לבחינת דעת הנמשכת לתוכן ממוח הדעת באמצעות חוט השדרה וכו'.

פרדס רימונים מסביר ששמונה-עשרה החוליות הן כנגד שלוש הווי"ן שבשלושת הפסוקים הפותחים במילים "ויסע", "ויבא" ו"ויט" (שמות יד, יט-כא): כל אחד משלושת האבות, חסד, גבורה ותפארת, כולל שש, ושלוש פעמים שש הן שמונה-עשרה. הן כלים לדעת, הנמשכת אליהן מהמוח באמצעות חוט השדרה.

ועמשי"ל [ועיינו מה שכתוב לעיל] בפי' יתרו בד"ה אלפי שנאן¹⁰¹ שהן בחי' ב' טיתין דמטי"ט [דמטטרו] ט"ס [ט'

ספירות] מלמעלה למטה וט"ס [וט' ספירות] מלמטה למעלה והט"ס [והט' ספירות] הן ג"כ

ועיינו במה שנכתב לעיל, בפרשת יתרו, במאמר הפותח במילים "אלפי שנאן": הן בחינת שתי האותיות ט' שבשם מטטרו — תשע ספירות מלמעלה למטה ותשע ספירות מלמטה למעלה; וגם תשע הספירות הן

הטקסט מוסיף ומפנה למאמר שבפרשת יתרו על "אלפי שנאן", שבו שמונה-עשרה החוליות הן כנגד שתי האותיות ט' שבשם מטטרו, שכל אחת מהן ערכה תשע: תשע ספירות היורדות מלמעלה ותשע העולות מלמטה.

רק בחי' כלים להמשכת האור מא"ס ב"ה שהוא בחי' נשמה להן כמאמר הת"ז [התיקוני זוהר]¹⁰² וההיא נביעו איהו כנשמתא לגופא¹⁰³ כו'.

רק בחינת כלים להמשכת אורו של אין סוף ברוך הוא, שהוא בבחינת נשמה להן, כמאמר תיקוני זוהר: "ואותו שפע הוא כנשמה לגוף" וכו'.

גם תשע הספירות הללו אינן אלא כלים להמשכת אורו של אין סוף, שהוא הנשמה שלהן. בתפילת אליהו שכתיקוני זוהר מתואר השפע המשקה את "האילן" של הספירות כ"נשמה לגוף" וכו'.

14 וא"כ מ"ש בגמרא דח"י ברכות הם כנגד ח"י חוליות כוונתם שלכך תקנו ח"י ברכות¹⁰⁴ שהם ח"י כלים

דייקא כנגד ח"י חוליות כו'

אם כן, דברי הגמרא ששמונה-עשרה הברכות מכוונות כנגד שמונה-עשרה החוליות פירושם שזהו הטעם שתיקנו שמונה-עשרה ברכות: הן שמונה-עשרה כלים דווקא, כנגד שמונה-עשרה החוליות וכו'.

כך מתבארים דברי הגמרא: חז"ל תיקנו דווקא שמונה-עשרה ברכות, שהן כנגד שמונה-עשרה הכלים, כשם ששמונה-עשרה החוליות מכוונות זו כנגד זו.

אבל עיקר המכוון שבמצות התפלה שיהיה המשכת אור א"ס ב"ה בכ לים הנ"ל הוא עד"מ בחי' החוה"ש [החוט השדרה] עצמו שנמשך מן המוח שבראש למטה.

אבל הכוונה העיקרית במצוות התפילה, שתהיה המשכת אור אין סוף ברוך הוא אל הכלים הנזכרים לעיל, היא, בדרך משל, בחינת חוט השדרה עצמו, הנמשך מן המוח שבראש כלפי מטה.

אך התכלית העיקרית של התפילה — המשכת אור אין סוף אל אותם כלים — דומה לחוט השדרה עצמו, הנמשך מן המוח כלפי מטה.

15 וכך הוא ענין המשכת אור א"ס מבחי' שלמעלה מהשתלשלות להתלבש בבחי' השתלשלות כו'. ולכן

א"ש [אתי שפיר] דאינה ממנין רמ"ח מ"ע [מצות עשה].

וכך הוא גם בענין המשכת אור אין סוף מבחינה שלמעלה מהשתלשלות, להתלבש בבחינת השתלשלות וכו'. לכן מובן היטב שאין היא נמנית במניין רמ"ח מצוות עשה.

המשכת האור שמעל להשתלשלות אל תוך ההשתלשלות דומה לחוט היורד מן המוח. לכן תפילה אינה נמנית בצדק בין רמ"ח מצוות עשה.

דהיינו שהח"י חוליות הם רק כלים אבל היא עצמה בחי' חוה"ש [חוט השדרה]. תדע דא"כ [דאם לא כן] הנאמר שהתפלה נמנית בחי' מצות מתרי"ג שהרי ח"י חוליות הם ח"י אברים במנין רמ"ח.

כלומר, שמונה עשרה החוליות הן רק כלים, ואילו היא עצמה בחינת חוט השדרה. דע שכך הוא: שהרי אחרת, האם נאמר שהתפילה נמנית כשמונה עשרה מצוות מתוך תרי"ג המצוות, מאחר ששמונה עשרה החוליות הן שמונה עשרה איברים מתוך מניין רמ"ח?

שמונה עשרה החוליות הן רק כלים; התפילה עצמה היא חוט השדרה. הראיה: אחרת היה צריך למנות את התפילה כשמונה עשרה מתוך תרי"ג המצוות, שהרי החוליות הן שמונה עשרה מתוך רמ"ח האיברים.

א"ו [אלא ודאי] התפלה עצמה היא בחי' חוה"ש [חוט השדרה] רק שנמשך בחי' כלים הנ"ל ומאן דלא כרע במודים נעשה שדרתו נחש¹⁰⁵ לפי שעל ידי הכריעות וההשתחויות

אם כן, התפילה עצמה היא בחינת חוט השדרה, אלא שהיא נמשכת בשמונה עשרה הכלים שהוזכרו לעיל. ועל ימי שאינו כורע במודים, שדרתו נעשית נחש, משום שעל ידי הכריעות וההשתחויות,

אם כן, התפילה עצמה היא חוט השדרה, והיא נמשכת בתוך שמונה עשרה הברכות, המשמשות לה כלים. בתלמוד נאמר ששדרתו של מי שאינו כורע במודים, ברכת ההודאה בתפילת שמונה עשרה, נעשית נחש.

שהוא בחיי הביטול וזהו ענין מודים הודאה וביטול עיי' דוקא ממשיכים האור בהכלים חיי חוליות השדרה

שהן בחינת הביטול, וזהו ענין "מודים" — הודאה וביטול. דוקא על ידי כך נמשך האור אל הכלים, שמונה עשרה חוליות השדרה.

הכריעה מבטאת ביטול, ו"מודים" פירושו הודאה והשתחויה. דוקא באמצעות הביטול הזה נמשך האור אל הכלים, שמונה עשרה חוליות השדרה.

ולכן איתא בזהר (משפטים ד"ק ע"א¹⁰⁶ ובפי שלח דקס"ד ע"א) דמאן דלא כרע במודים אינו חי לעתיד^{107, 108}

לכן נאמר בזהר (משפטים, דף ק ע"א, ובפרשת שלח, דף קס"ד ע"א), שמי שאינו כורע במודים לא יחיה לעתיד לבוא,

הזהר אומר שמי שאינו כורע במודים לא יחיה לעתיד לבוא, כלומר, לא יקום בתחיית המתים.

כמו שהביא הפרי"ח [הפרי חדש] בא"ח [באורח חיים] סי' קי"ג והיינו לפי שאינו ממשיך חיות ונשמה בבחי' חיי שהם חיי חוליות¹⁰⁹ כו']:

כפי שהביא הפרי"ח באורח חיים, סימן קי"ג; והיינו משום שאינו ממשיך חיות ונשמה בבחינת חיי, שהן שמונה עשרה החוליות וכו').

הפרי חדש, פירוש על השולחן ערוך, מביא את דברי הזהר. הטעם הוא שאדם כזה אינו ממשיך חיות ונשמה בבחינת חיי, כלומר "שמונה עשרה" — אותיות המילה "חיי" — שהן שמונה עשרה החוליות; כאן מסתיימת ההערה שבסוגריים המרובעים.

קטע 4 • 161-19

מן החוליות אל כל רמ"ח האיברים

16 ג והנה חיי חוליות הנ"ל הם כלים פנימיים ומהם מתפשט אח"כ האור בחיצוניות הכלים ומספר כולם

רמ"ח שהם רמ"ח מ"ע [מצות עשה] שנק' רמ"ח אברים דמלכא

ג. והנה, שמונה עשרה החוליות שהוזכרו לעיל הן כלים פנימיים, ומהן מתפשט אחר כך האור אל החיצוניות של הכלים. מספרם הכולל הוא רמ"ח — רמ"ח מצוות עשה, הנקראות רמ"ח איברי המלך,

החלק השלישי מסביר כיצד האור מתפשט. שמונה עשרה החוליות הן הכלים הפנימיים, ומהן מתפשט האור אל הכלים החיצוניים; כולן יחד הן רמ"ח — רמ"ח מצוות עשה, "איברי המלך".

שהם בחיי אברים וכלים להמשכת האור [ועיין מה שכתוב מעניין רמ"ח אברים וכלים בביאור על פי משה ידבר¹¹⁰ בפרשה יתרו] וזהו ענין הנזכר לעיל שהמצות צריכות כוונה והתפלה היא בחינת הכוונה בכלל.¹¹¹

שהם בחינת איברים וכלים להמשכת האור [ועיין מה שכתוב בעניין רמ"ח איברים וכלים בביאור על הפסוק "משה ידבר" בפרשת יתרו]. וזהו העניין שהוזכר לעיל, שהמצוות צריכות כוונה, והתפילה היא בחינת הכוונה בכלל.

המצוות הן איברים וכלים שדרכם נמשך האור, כפי שמוסבר במאמר על "משה ידבר" בפרשת יתרו. לכן המצוות צריכות כוונה, והתפילה היא הכוונה בצורתה הכללית.

17 והענין כי אנו אומרים אשר קדשנו במצותיו שעל ידי המצות ממשיכים גילוי בחינת קדושה עליונה דאור א"ס למטה

ההסבר הוא שאנו אומרים: "אשר קידשנו במצוותיו", שכן באמצעות המצוות אנו ממשיכים למטה גילוי של בחינת הקדושה העליונה של אור אין סוף;

הברכה על מצווה, "אשר קידשנו במצוותיו", מלמדת שבאמצעות המצוות נמשכת לעולם הקדושה העליונה של אור אין סוף.

לכן צריכים כוונה כי המצוה היא האבר והכלי והכוונה הוא המשכת האור בתוך הכלי¹¹² וכמ"ש בסש"ב [בספר של בינונים] פל"ח בהג"ה [בהגהה] בשם הע"ח [העץ חיים]

לכן המצוות זקוקות לכוונה: המצווה היא האיבר והכלי, והכוונה היא המשכת האור לתוך הכלי, כפי שכתוב בספר של בינונים, פרק ל"ח, בהגהה, בשם עץ חיים.

לכן מצווה זקוקה לכוונה: המעשה הוא האיבר או הכלי, והכוונה ממשיכה לתוכו את האור. התניא מביא זאת בהגהה בשם עץ חיים: כוונת המצוות היא בבחינת אור, והמצוות עצמן בבחינת כלים.

וזהו שבדרך כלל התפלה היא הכוונה לפי שבה ועל ידה נמשך כללות גילוי האור שזהו ענין ברכאן דצלותא בא"י [ברוך אתה ה'] שממשיכים להיות ברוך ונמשך אתה אור א"ס ממש

וזהו הטעם לכך שבאופן כללי התפילה היא הכוונה, שכן בה ובאמצעותה נמשכת כללות גילוי האור. זהו ענין ברכות התפילה: "ברוך אתה ה'" — שאנו ממשיכים, כדי ש"אתה", אור אין סוף עצמו, יהיה "ברוך" וימשך;

התפילה היא הכוונה באופן כללי, משום שבאמצעותה נמשך האור בכללותו. בברכות התפילה, "ברוך אתה ה'", אנו מבקשים ש"אתה", אור אין סוף עצמו, יימשך.

והיינו ע"י שם הוי' ואח"כ ע"י קיום המצות כל היום ממשיכים האור בפרט להתלבש במצוה פרטית שהיא אבר א' מרמ"ח אברים דמלכא (ועמ"ש ע"פ אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו)¹¹³

והדבר נעשה באמצעות שם הוי'. לאחר מכן, בקיום המצוות במשך היום, אנו ממשיכים את האור באופן פרטי, כדי שיתלבש במצווה מסוימת, שהיא אחד מאיברי המלך — רמ"ח איבריו (וראו מה שכתוב על הפסוק "אם בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו");

האור הכללי הזה נמשך באמצעות שם הוי'. לאחר מכן, באמצעות כל מצווה במשך היום, חלק מסוים ממנו מתלבש באותה מצווה, שהיא אחד מרמ"ח איברי המלך; הדברים מפנים למאמר על "אם בחוקותי תלכו".

והוא ממש כנ"ל במשל החוה"ש [החוט השדרה] שבו נמשך החיות מן המוחין אשר במוחין היא עיקר משכן והשראת הנשמה ומשם נמשך החיות בחוט השדרה הנמשך ממוח הדעת ואח"כ נמשך ממנו בכל רמ"ח אברים

וזהו ממש כמו במשל חוט השדרה שהוזכר לעיל: דרכו נמשכת החיות מן המוח, שכן המוח הוא מקום משכנה והשראתה העיקרית של הנשמה. משם נמשכת החיות אל חוט השדרה, הנמשך ממוח הדעת, ולאחר מכן היא נמשכת ממנו לכל רמ"ח האיברים.

הדבר תואם את המשל: הנשמה שוכנת בעיקר במוח; משם זורמת החיות לחוט השדרה, שמקורו במוח הדעת, ומחוט השדרה היא נמשכת לכל רמ"ח האיברים.

וזהו ענין ברכת המצות שהיא בחי' הכוונה בפרט לכל מצוה בא"י [ברוך אתה ה'] אמ"ה [אלקינו מלך העולם] אשקב"ו [אשר קדשנו במצותיו וצונו] כו' שיהי' [שיהיה] נמשך המשכה זו באותו אבר וכלי מרמ"ח אברים דמלכא שהוא המצוה ההיא.

וזהו ענין ברכת המצוות: היא בחינת הכוונה הפרטית לכל מצווה, "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם, אשר קידשנו במצוותיו וציוונו" וכו' — כדי שהמשכה זו תימשך אל אותו איבר וכלי מרמ"ח איברי המלך, שהוא המצווה המסוימת.

לכן הברכה הנאמרת לפני כל מצווה היא הכוונה הפרטית לאותה מצווה: שהאור הנמשך בתפילה יגיע לאיבר המסוים הזה של המלך. התפילה היא הכוונה הכללית, והברכה על כל מצווה מכוונת את האור אל איבר אחד.

18 ועמ"ש מענין גודל מעלת הכלים בביאור ע"פ וקבל היהודים.^{114, 115} אך כללות הכוונה והמשכת האור

זהו בחי' התפלה שהיא בחי' נשמה וחיות למעשה המצות

ועיינו במה שנכתב על מעלתם הגדולה של הכלים בביאור על הפסוק "ויקבל היהודים". אולם הכוונה והמשכת האור בכללותן הן בחינת התפילה, שהיא בחינת נשמה וחיות למעשה המצוות.

לענין מעלתם הגדולה של הכלים — המצוות המעשיות — מפנה כאן המאמר לביאור על הפסוק "ויקבל היהודים". ובכל זאת, הכוונה והמשכת האור בכללותן שייכות לתפילה, שהיא הנשמה והחיות של קיום המצוות בפועל.

ולכן ההולדה להוליד בדומה לו ממש שהיא המשכה ממהות הנפש ועצמותה המלוכשת במוחין הוא נמשך ע"י חוט השדרה דייקא.

ולכן, ההולדה — להוליד ילד הדומה לאדם עצמו ממש — שהיא המשכה מעצם הנפש וממהותה, המלוכשת במוחין, נמשכת דווקא באמצעות חוט השדרה.

לכן ההולדה, הממשיכה מעצם הנפש ומביאה לעולם ילד הדומה להורה ממש, נעשית דווקא באמצעות חוט השדרה. החוט מעביר את מה שנמשך מעצם הנפש המצויה במוח.

19 וזהו ובדעת חדרים ימלאו¹¹⁶ חדרים הן הכלים שכללותן ג' בחי' חסד דין רחמים ר"ת [ראשי תיבות] חדר¹¹⁷

וזהו [הפירוש של] "ובדעת חדרים ימלאו": ה"חדרים" הם הכלים, שכללותם שלוש בחינות — חסד, דין ורחמים, שראשי התיבות שלהן הם חדר;

הפסוק "ובדעת חדרים ימלאו" מיישם את הרעיון. ה"חדרים" הם הכלים, ואותיות המילה רומזות לשלושת הסוגים הכלליים שלהם: חסד, דין ורחמים.

וזהו ענין ג' קוין שהם כללות מעשה המצות על שלשה דברים העולם עומד^{118, 119} כו' אך הן בחי' כלים וחדרים וכדי להיות חדרים ימלאו

וזהו ענין שלוש הקווים, שהם כללות קיום המצוות: "על שלושה דברים העולם עומד" וכו'. אלא שהם בחינת כלים וחדרים; וכדי שה"חדרים ימלאו",

אלה הם שלוש הקווים — ימין, שמאל ואמצע — והם המצוות בכללותן, שלוש הדברים שעליהם "העולם עומד": תורה, עבודה וגמילות חסדים. אך הם רק כלים וחדרים.

דהיינו המשכת האור בהכלים זהו ע"י הדעת שהוא התפלה ולכן התחלת י"ב ברכות אמצעיות דתפלה הוא חונן הדעת כו' ועמ"ש ע"פ ואלה המשפטים.^{120, 121}

כלומר, המשכת האור אל תוך הכלים נעשית באמצעות הדעת, שהיא התפילה. לכן שתיים-עשרה הברכות האמצעיות בתפילה מתחילות ב"חונן הדעת" וכו'. וראו מה שכתוב על הפסוק "ואלה המשפטים".

הדעת, שהיא התפילה, היא שממלאת את החדרים באור. לכן ברכות האמצע של תפילת שמונה עשרה נפתחות בבקשה "חונן הדעת".

קטע 5 • 2011

תפילה ותורה

20 ולכן התפלה אינה במנין המצות דאורייתא כי המנין שאנו מונין היינו הכלים והאברים אכן התפלה

שהיא הכוונה אינה שייך למנותה בפ"ע [בפני עצמו]

לכן תפילה אינה נמנית במנין המצוות מן התורה, שכן המנין שאנו מונים הוא של הכלים והאברים; ואילו תפילה, שהיא הכוונה, אינה שייכת להימנות בפני עצמה,

לכן תפילה אינה נמנית בין מצוות התורה: המנין הוא של הכלים והאברים, ותפילה, בהיותה הכוונה, אינה פרט נפרד שאפשר למנות.

כי היא נשמת הכלים וע"ד שכתב בע"ח [בעץ חיים] ש"כ"ב פ"א אות ד' ¹²² בענין הדעת שאינו במנין ע"ס

[עשר ספירות] כי אין אנו מונין אלא מה שיש בו כלי

מפני שהיא נשמת הכלים; בדומה למה שנכתב בעץ חיים, שער כ"ב, פרק א, אות ד, בענין דעת, שאינה נמנית במנין עשר הספירות, שכן אין אנו מונים אלא את מה שיש לו כלי,

תפילה היא נשמת הכלים. האריז"ל אומר דבר דומה על דעת, שאינה נמנית בעשר הספירות, מפני שמונים רק את מה שיש לו כלי.

אבל הדעת כחיי נשמה בלי כלי כו' ע"ש ועמ"ש בפ"י לשון כוונה ע"פ צוארך בחרוזים. ^{123, 124}

אבל דעת היא כחינת נשמה בלי כלי וכו'; עיין שם. ועיין גם במה שנכתב על פירוש המילה "כוונה" בפסוק "צוארך בחרוזים".

דעת היא נשמה שאין לה כלי משלה. הטקסט מפנה גם להסבר שניתן למילה "כוונה" בפסוק "צוארך בחרוזים".

אך הנה ענין מעלת תלמוד תורה שכנגד כולן ^{125, 126} היינו שהיא כחינת פנימית הכלים והמצות הם

חיצוניות הכלים צדקה וגמ"ח [וגמילות חסדים] חסד דרועא ימינא ^{127, 128} כו'

אולם מעלתה של התורה, שעליה נאמר שהיא "כנגד כולן", היא שהיא כחינת פנימיות הכלים, ואילו המצוות הן חיצוניות הכלים: צדקה וגמילות חסדים הן "חסד, הזרוע הימנית" וכו'.

מעלתה של התורה, שעליה אומרת המשנה שהיא "כנגד כולן", היא שהיא פנימיות הכלים. שאר המצוות הן חיצוניות הכלים: צדקה וגמילות חסדים, למשל, הן חסד, שעליו נאמר בתיקוני זוהר שהוא "הזרוע הימנית".

(ועמ"ש עוד מענין תפלה ותורה ע"פ כי תבאו אל הארץ ¹²⁹ ושבתה הארץ ¹³⁰ בפ"י מארז"ל [מאמר רבותינו

זכרונם לברכה] ¹³¹ אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו.

(ועיין עוד במה שנכתב בענין תפילה ותורה על הפסוק "כי תבואו אל הארץ... ושבתה הארץ", בביאור מאמר חז"ל: "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו".)

כאן מתחילה סוגריים ארוכה המשווה בין תפילה לתורה. תחילה היא מפנה למאמר על "כי תבואו אל הארץ", המבאר את מאמר חז"ל "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו".

ובמ"א נת' [נתבאר] איך שהתורה היא למעלה מהתפלה אף שהתפלה הוא המשכת הדעת כי יש פנים ואחור פנים הוא בחי' עסק התורה כי אורייתא מחכמה נפקת^{132, 133} וחכמת אדם תאיר פניו¹³⁴ ועמ"ש ע"פ צאינה וראינה¹³⁵ בענין להצהיל פנים משמן.¹³⁶

ובמקום אחר נתבאר כיצד התורה למעלה מן התפילה, אף שהתפילה היא המשכת הדעת: יש פנים ואחור. הפנים הם בחינת העיסוק בתורה, שכן "אורייתא מחכמה נפקת", ו"חכמת אדם תאיר פניו"; ועיין כמה שנכתב על הפסוק "צאינה וראינה" בענין "להצהיל פנים משמן".

במקום אחר מוסבר שהתורה למעלה מן התפילה, אף שהתפילה ממשיכה דעת: יש "פנים" ו"אחור". לימוד התורה הוא הפנים, שכן התורה באה מחכמה, ו"חכמת אדם תאיר פניו".

אך מקודם לזה צ"ל בחי' אחור וכמ"ש ע"פ זכור את אשר עשה לך עמלק^{137, 138} בחי' לכתך אחרי¹³⁹ כו' ואחור היינו בחי' תפלה כי ח"י ברכאן דצלותא

אולם לפני כן צריכה להיות בחינת האחור, כפי שנכתב על הפסוק "זכור את אשר עשה לך עמלק", בבחינת "לכתך אחרי" וכו'. האחור הוא בחינת תפילה, שכן שמונה עשרה ברכות התפילה

אך תחילה צריכה לבוא בחינת האחור, כמו ב"לכתך אחרי" במדבר, המבואר במאמר על "זכור את אשר עשה לך עמלק". התפילה היא האחור, מפני ששמונה עשרה ברכותיה מקבילות לחוליות עמוד השדרה.

שהם כנגד ח"י חוליות שבשדרה שבהם נמשך חוט השדרה כ"ז [כל זה] הוא בבחי' עורף ואחוריים וכמארז"ל [וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה] כמין שני פולין מונחין^{140, 141} ע"פ הקדרה דהיינו מקום חבור הצואר והגלגלת בעורף ושם נמשך החוט השדרה ממוח הדעת

מקבילות לשמונה עשרה חוליות שבעמוד השדרה, שבהן נמשך חוט השדרה; כל זה הוא בבחינת העורף והאחוריים. וכמאמר חז"ל, "כמין שני פולין מונחין על פי הקדרה", כלומר, במקום חיבור הצוואר והגולגולת, בעורף; ושם נמשך חוט השדרה ממוח הדעת.

עמוד השדרה וחוט השדרה נמצאים בחלקו האחורי של הגוף, בעורף. הגמרא מתארת את תחילת חוט השדרה במקום שבו מונחים שני גופים דמויי שעועית "על פי הקדרה", בנקודת החיבור של הצוואר והגולגולת; שם נמשך החוט ממוח הדעת.

כי תלת מוחין חב"ד [חכמה בינה ודעת] שבתלת חללין דגלגלתא ב' מוחין חו"ב [חכמה ובינה] הם מלפנים ומוח הדעת באחוריים באמצע ב' המוחין חו"ב [חכמה ובינה] ומבחי' הדעת נמשך בחי' האהוי"ר [האהבה ויראה] שבתפלה

שלושת המוחות חכמה, בינה ודעת שבשלושת חללי הגולגולת: שני המוחות, חכמה ובינה, נמצאים מלפנים, ומוח הדעת נמצא מאחור, באמצע בין שני המוחות חכמה ובינה; ומבחינת הדעת נמשכת בחינת אהבה ויראה שבתפילה.

מבין שלושת המוחות שבשלושת חללי הגולגולת, חכמה ובינה נמצאים מלפנים ודעת מאחור, ביניהם. האהבה והיראה שבתפילה נמשכות מן הדעת.

כי ואהבת לשון אבה¹⁴² שהוא רצון ונמשך מהדעת שממשיך בחי' רצון העליון כי דעת הוא לשון רצון שדעת ורצון הכל ענין אחד כמ"ש רק אתכם ידעתי¹⁴³ מכל משפחות כו' שהפ"י שבחר ורצה בנו.

"ואהבת" קשורה למילה "אבה", שפירושה רצון, והיא נמשכת מן הדעת, שממשיכה את בחינת הרצון העליון. דעת היא לשון רצון, שכן דעת ורצון הם עניין אחד, כמו שכתוב: "רק אתכם ידעתי מכל המשפחות" וגו' — כלומר, הוא בחר בנו ורצה בנו.

"ואהבת" קשורה ל"אבה", שפירושה לרצות, ולכן אהבה היא מעין רצון, והרצון בא מן הדעת. דעת ורצון הם עניין אחד: "רק אתכם ידעתי" פירושו שה' בחר בישראל ורצה בהם.

כי דעת לשון התקשרות והתחברות כו' ולכן בחינת ואהבת לשון רצון נמשך מבחי' הדעת וההתבוננות בתפלה. אך הרצון הוא עדיין בחי' אחוריים לגבי התענוג עליון שהוא בחי' פנים ועל מעלת הרצון נאמר כי עם קשה עורף אתה.¹⁴⁴

דעת היא לשון התקשרות והתחברות וכו'. לכן בחינת "ואהבת", שהיא לשון רצון, נמשכת מבחינת הדעת ומההתבוננות שבתפילה. אך הרצון עדיין בבחינת אחוריים ביחס לתענוג העליון, שהוא בחינת פנים; ועל מעלת הרצון נאמר: "כי עם קשה עורף אתה".

דעת פירושה התקשרות והתחברות, ולכן האהבה שהיא רצון נמשכת מן הדעת ומההתבוננות שבתפילה. אך הרצון עדיין נחשב "אחוריים" לעומת התענוג העליון, שהוא בחינת "פנים". עוצמת הרצון מתבטאת בעקשנות המתוארת במילים "עם קשה עורף" — העורף הוא הצד האחורי.

וזהו ענין בעבודה קשה¹⁴⁵ שעבודה שכלב זו תפלה לצעוק אל ה' צריכה להיות קשה לעמוד נגד כל מונע מבית ומבחוץ כו' כמ"ש במ"א. וזהו ענין קשה עורף הוא¹⁴⁶ ועל כן וסלחת¹⁴⁷ המשכת י"ג מדה"ר [מדות הרחמים] שאחר שמו"ע [שמונה עשרה].

וזהו ענין "בעבודה קשה": עבודת הלב, שהיא התפילה, שבה צועקים אל ה', צריכה להיות קשה, כדי לעמוד איתן מול כל מה שמפריע, מבפנים ומבחוץ וכו', כפי שנתבאר במקום אחר. וזהו ענין "קשה עורף הוא", ולכן "וסלחת" — המשכת י"ג מידות הרחמים לאחר תפילת שמונה עשרה.

וזהו "העבודה הקשה" שבתפילה: עבודת הלב צריכה להיות קשה ולעמוד איתן מול כל מכשול פנימי וחיצוני. אותה עקשנות, "עם קשה עורף", היא הסיבה שמה מבקש סליחה; ולכן לאחר תפילת שמונה עשרה נמשכות י"ג מידות הרחמים.

אך ע"י התורה נמשך בחי' תאיר פניו התגלות תענוג עליון כמ"ש ואהיה שעשועים כו' ושעשועי את בני אדם¹⁴⁸ כו' והיינו ע"י התעוררות הרצון בתחלה ע"י התפלה דייקא וכמ"ש במ"א ע"פ חכלילי עינים^{149, 150}

אך באמצעות התורה נמשכת בחינת "תאיר פניו" — גילוי התענוג העליון, כמו שכתוב: "ואהיה שעשועים" וגו', "ושעשועי את בני אדם" וגו'. והדבר נעשה באמצעות התעוררות הרצון תחילה, דווקא על ידי התפילה, כפי שנתבאר במקום אחר על הפסוק "חכלילי עינים",

לימוד התורה ממשיך את בחינת "תאיר פניו", את גילוי התענוג העליון, כפי שהתורה אומרת על עצמה: "ואהיה שעשועים... ושעשועי את בני אדם". אך הדבר נעשה רק לאחר שהרצון התעורר תחילה בתפילה, כפי שמתבאר על הפסוק "חכלילי עינים".

כי התענוג הוא שייך אחר מילוי הרצון שכשנתמלא רצונו כו' משא"כ אם לא היה לו תשוקה כו' כ"ז [כל זה] נתבאר במ"א וצ"ע [וצריך עיון] לקשר זה עם מש"כ [מה שכתוב].

שכן התענוג שייך לאחר מילוי הרצון: כאשר רצונו התמלא וכו'. אבל לא כך הוא אם לא הייתה לו תשוקה וכו'. כל זה נתבאר במקום אחר, ויש לעיין כיצד לקשר זאת עם מה שנכתב [כאן].

התענוג בא לאחר שהרצון התמלא: בלי תשוקה מוקדמת אין תענוג. אדמו"ר הזקן מציין שיש לעיין בדבר, שכן צריך ליישב זאת עם האמור כאן, שהתפילה היא הנשמה והתורה היא אחד הכלים.

וי"ל [ויש לומר] כי יש תורה ויש תורה היינו כשעוסק רק פ"א שחרית ופ"א ערבית¹⁵¹ בהלכות פסוקות לקיים מצות והגית בו¹⁵² כו' אי"כ היא מצוה ע"ד כל המצו' [המצוה / המצוה] שהן בחי' אברים וכלים

ויש לומר שיש תורה ויש תורה. כלומר, כאשר אדם לומד רק פרק אחד בבוקר ופרק אחד בערב, הלכות פסוקות, כדי לקיים את המצווה "והגית בו" וכו', הרי זו מצווה כמו כל המצוות, שהן בבחינת איברים וכלים;

התשובה היא שיש תורה ויש תורה. לימוד של פרק אחד בהלכה פסוקה בבוקר ואחד בערב, כדי לקיים את "והגית בו", הוא מצווה כמו שאר המצוות — בחינת איבר וכלי.

רק שמ"מ היא בחי' אברים הפנימים שהחיות תלוי בהן ממש ולכן לא ויתר על ביטול¹⁵³ תורה^{154, 155} כו' ומ"מ התפלה שהיא המשכת הדעת נק' אור לגבי אברים הפנימים ג"כ.

אלא שלמרות זאת, היא בבחינת האיברים הפנימיים, שהחיות תלויה בהם ממש, ולכן לא ויתרו על ביטול תורה וכו'. ואף על פי כן, התפילה, שהיא המשכת הדעת, נקראת אור גם ביחס לאיברים הפנימיים.

התורה היא איבר פנימי, שהחיות תלויה בו ממש, ולכן לא ויתרו על ביטול תורה. ואף על פי כן, התפילה, המשכת הדעת, היא "אור" גם ביחס לאיברים הפנימיים הללו.

אבל כשעוסק רוב היום בתורה להגיע למצות ידיעת התורה בעיון התלמוד אז תורתו היא בחינת חכמה מוחא ממש שלמעלה מבחי' אברים ולכן התפלה אע"פ [אף על פי] שהיא הדעת נקרא אחר לגבי חכמה עילאה ממש כו'

אבל כאשר אדם עוסק בתורה רוב היום כדי לקיים את מצוות ידיעת התורה באמצעות עיון מעמיק בתלמוד, התורה שלו היא בחינת חכמה — המוח עצמו, שלמעלה מבחינת האיברים. לכן התפילה, אף שהיא בחינת דעת, נקראת אחר ביחס לחכמה עילאה ממש וכו'.

מי שעוסק בתורה רוב היום כדי לקיים את מצוות ידיעת התורה באמצעות עיון מעמיק בתלמוד מגיע לבחינת חכמה — ה"מוח" עצמו, שלמעלה מכל האיברים. ביחס לחכמה עילאה זו, התפילה, אף שהיא בחינת דעת, היא בחינת אחר.

וכן כתוב בהלכות תלמוד תורה שהידיעה היא מצוה בפ"ע [בפני עצמו] והדבור וההגיון בה מצוה בפ"ע [בפני עצמו]. וגם כמ"ש במ"א ע"פ סלסלה ותרוממך¹⁵⁶ שהתורה נקרא לבושים עוטה אור כשלמה¹⁵⁷ לבושי' [לבושין / לבושים] כתלג חור.¹⁵⁸

וכך כתוב בהלכות תלמוד תורה: ידיעת התורה היא מצוה בפני עצמה, והדיבור והעיון בה הם מצווה בפני עצמה. וכן כתוב במקום אחר, על הפסוק "סלסלה ותרוממך", שהתורה נקראת לבוש: "עוטה אור כשלמה", "לבושיה כתלג חור".

הלכות תלמוד תורה מבחינות בין מצוות ידיעת התורה לבין מצוות הדיבור והעיון בה. במקום אחר התורה נקראת לבושו של ה': "עוטה אור כשלמה", "לבושיה כתלג חור".

אכן ע"י עיון התלמוד שזהו פי' סלסלה על ידי זה מתרוממת נפש האדם לבחינת מקור התורה שהוא בחי' שער רישי' [רישיה] כעמר נקא למעלה מבחינת לבוש שהיא נוגעת לעצמיות אור א"ס ב"ה ממש. אולם באמצעות עיון בתלמוד, שזהו פירוש "סלסלה", מתרוממת נפש האדם אל מקור התורה, בחינת "שער רישיה כעמר נקא", שלמעלה מבחינת לבוש, ונוגעת בעצמות אור אין סוף ברוך הוא ממש.

עיון מעמיק בתלמוד, שהוא עניינו של "סלסלה", מעלה את הנפש אל מקור התורה, "שער רישיה כעמר נקא", שלמעלה מבחינת הלבוש ונוגעת בעצמות אור אין סוף ממש.

ומ"מ התפלה אף שנקרא אחר לגבי בחינה זו אעפ"כ [אף על פי כן] א"א לבא ולהמשיך מבחינת פנים כי אם ע"י שיהיה תחלה הרצון בתפלה כו'

ובכל זאת, אף שהתפילה נקראת אחר ביחס לבחינה זו, אי אפשר להגיע אל בחינת פנים ולהמשיך ממנה אלא אם כן תחילה מתעורר הרצון בתפילה וכו'.

אף שהתפילה היא בחינת אחר ביחס לבחינה זו, אי אפשר להגיע אל בחינת פנים או להמשיך ממנה בלי לעורר תחילה את הרצון בתפילה.

כמו עדי"מ באדם אף שהטפה נמשכת מהמוח מבחינת חכמה מ"מ אי אפשר שיהיה המשכה זו מהחכמה כ"א ע"י הדעת והאדם ידע¹⁵⁹ בחינת התקשרות כו'

כמו למשל באדם: אף שהטיפה נמשכת מן המוח, מבחינת חכמה, בכל זאת אי אפשר שתהיה המשכה זו מן החכמה אלא באמצעות הדעת — "והאדם ידע", שהיא בחינת התקשרות וכו'.

כך הוא באדם: הטיפה נמשכת מן המוח, מבחינת חכמה, אך המשכה זו יכולה להימשך רק באמצעות הדעת, שהיא ההתקשרות שב"והאדם ידע".

כך התפלה בתקיעת הדעת בהתבוננות גדולת ה' וההתקשרות בבחינת ביטול ע"י כשעוסק אח"כ בתורה ממשיך מבחינת חכמה עילאה וע"י נאמר יעשה שלום לי¹⁶⁰ כו' המשכת הח"ע [החכמה עילאה] בכנס"י [בכנסת ישראל] כו'.

כך גם התפילה: באמצעות התקשרות הדעת בהתבוננות בגדולת ה' ובהתקשרות בבחינת ביטול, כאשר האדם עוסק אחר כך בתורה, הוא ממשיך מבחינת חכמה עילאה. ועל כך נאמר "יעשה שלום ל"י וכו' — המשכת חכמה עילאה בכנסת ישראל וכו'.

כך גם התפילה, שבה האדם קושר את דעתו בהתבוננות בגדולת ה' ומתקשר אליו בביטול, מאפשרת לו להמשיך אחר כך, באמצעות לימוד התורה, מבחינת חכמה עילאה. את "יעשה שלום ל"י מפרשים כהמשכת חכמה עילאה בכנסת ישראל.

ועוד זאת כי יש תפלה ויש תפלה היינו יש בחינת אהבה שמוגבלת בכלי והיא בחינת מדות הנמשכים מהשכל על ידי הדעת.

ועוד: יש תפילה ויש תפילה. כלומר, יש בחינת אהבה המוגבלת בכלי, והיא בחינת מדות הנמשכות מן השכל באמצעות הדעת.

יש גם תפילה ויש תפילה. סוג אחד של אהבה מוגבל בכלי: אלה הן מדות הנולדות מן השכל באמצעות הדעת.

אכן בחי' בכל מאדך¹⁶¹ ורעותא דליבא הוא בחינת מדות שלמעלה מהשכל הנמשכים ע"י דעת עליון כו' כמ"ש במ"א פ' תולדות בביאור ע"פ מים רבים¹⁶² וע"י מעורר וממשיך מבחינת כתר שלמעלה מהחכמה

אולם בחינת "בכל מאדך" ו"רעותא דליבא" היא בחינת מדות שלמעלה מן השכל, הנמשכות באמצעות דעת עליון וכו', כפי שכתוב במקום אחר, בפרשת תולדות, בביאור על הפסוק "מים רבים". באמצעות מעוררים וממשיכים מבחינת כתר, שלמעלה מן החכמה.

סוג אחר הוא האהבה של "בכל מאדך", רצון הלב, שהיא למעלה מן השכל ונובעת מדעת עליון. אהבה זו מעוררת וממשיכה מבחינת כתר, שלמעלה מן החכמה, כפי שמבואר על הפסוק "מים רבים" בפרשת תולדות.

שהיא התורה וכמ"ש במ"א בביאור ע"פ ששים המה מלכות כו' אחת היא יונת¹⁶³ כו' גבי ענין חסידים הראשונים שהיו שוהין בתפלתן ט' שעות ביום¹⁶⁴ כו' ע"ש):¹⁶⁵

שהיא התורה, וכמו שכתוב במקום אחר, בביאור על הפסוק "שישים המה מלכות" וכו', "אחת היא יונת" וכו', בענין החסידים הראשונים שהיו שוהים כתפילתם תשע שעות ביום וכו'; עיינו שם.)

מכיוון שחכמה היא התורה, תפילה כזאת מגיעה למעלה מן התורה. כאן מובא הביאור על "שישים המה מלכות... אחת היא יונת", העוסק בחסידים הראשונים שהיו שוהים תשע שעות ביום כתפילה, והסוגריים נסגרים.

קטע 6 • 21-25

סדר תפילת הבוקר

21 ד והנה כל סדר התפלה שעד שמו"ע [שמונה עשרה] **היא הכנה לשמו"ע** [לשמונה עשרה] **דהיינו כדי שיוכל להתפלל שמו"ע** [שמונה עשרה] **בכוונה מרעותא דליכא שבאמרו בא"י** [ברוך אתה ה'] **יהיה הבקשה באמת שיחפץ מרעותא דליכא שיהי** [שיהיה] **גילוי שם הוי'**

ד. כל סדר התפילה עד תפילת שמונה עשרה הוא הכנה לתפילת שמונה עשרה. כלומר, מטרתו לאפשר לאדם להתפלל תפילת שמונה עשרה בכוונה, מתוך רצון הלב, כך שכאשר הוא אומר "ברוך אתה הוי'", בקשתו תהיה אמיתית: שהוא ירצה, מתוך רצון הלב, שתהיה התגלות של שם הוי'.

החלק הרביעי מסביר את סדר תפילת שחרית. כל מה שקודם לתפילת שמונה עשרה מכין אליה, כדי שכאשר אדם אומר "ברוך אתה הוי'", הוא אכן ירצה מעומק לבו שתהיה התגלות של שם הוי'.

לכן כדי שיגיע האדם למדרגה זו תיקנו חז"ל [חכמינו זכרונם לברכה] **מתחלה לומר פסוד"ז** [פסוקי דזמרה] **וברכות ק"ש** [קריאת שמע] **כמארז"ל** [כמאמר רבותינו זכרונם לברכה] **לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואח"כ יתפלל**.¹⁶⁶

לכן, כדי שהאדם יגיע למדרגה זו, תיקנו חז"ל לומר תחילה פסוקי דזמרה וברכות קריאת שמע, כדברי חז"ל: "לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואחר כך יתפלל".

כדי להגיע לכנות הזאת, הקדימו חז"ל את פסוקי דזמרה ואת ברכות קריאת שמע, בהתאם לכלל שיש לשבח תחילה את ה' ורק לאחר מכן לבקש.

22 והענין כי הנה פסוד"ז [פסוקי דזמרה] **וברכת יוצר מזכירים אנו מן השירה והשבח שהמלאכים משבחים ואומרים ביראה ג"פ** [ג' פעמים] **קדוש**¹⁶⁷ **כו'.**

הביאור הוא שבפסוקי דזמרה ובברכת יוצר אנו מזכירים את השירה והשבח שבהם המלאכים משבחים ואומרים ביראה שלוש פעמים "קדוש" וכו'.

פסוקי דזמרה וברכת יוצר אור מתארים את שירת המלאכים: ביראה הם אומרים "קדוש" שלוש פעמים.

דהיינו איך שהוא ית' קדוש ומובדל ואינו מושג דלית מחשבה תפיסא ביה¹⁶⁸ ואין ערוך אליו כלל. והאופנים ברעש גדול מזה שמיגים קצת איך שהוא קדוש כו'.

כלומר, כיצד הוא ית' קדוש ונבדל ואינו ניתן להשגה, שהרי "אין מחשבה תופסת בו", ואין לו כל ערך אליו. והאופנים הם "ברעש גדול" משום שהם משיגים במידה מסוימת כיצד הוא קדוש וכו'.

"קדוש" פירושו נבדל ונשגב מהשגה, שהרי שום מחשבה אינה יכולה להשיג את ה' כלל. האופנים, שהם סוג של מלאכים, מתעוררים "ברעש גדול" מן המעט שהם משיגים מקדושתו.

והנה המלאכים נק' עומדים כמ"ש ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה¹⁶⁹ וכנודע בפ"י ענין עצי שטים עומדים¹⁷⁰

והנה, המלאכים נקראים "עומדים", ככתוב: "ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה", וכידוע מן ההסבר על "עצי שטים עומדים",

המלאכים נקראים "עומדים", כמתואר בחזון זכריה: "ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה". הטקסט מוסיף שהדבר ידוע מן ההסבר על "עצי שטים עומדים" — הקרשים הזקופים של המשכן.

והיינו שהם רק במדרגת ובח"י רגלים בלבד (וכמ"ש ג"כ ע"פ ותפול לפני רגליו ותתחנן לו¹⁷¹ כו' והוא מבואר בזהר)

כלומר, הם נמצאים רק במדרגה ובבחינה של רגליים בלבד (וכך כתוב גם על הפסוק "ותיפול לפני רגליו ותתחנן לו" וכו', והדבר מבואר בזהר)

המלאכים נמצאים רק בדרגת "רגליים". הטקסט מפנה להסבר על הפסוק במגילת אסתר: "ותיפול לפני רגליו".

(פ' לך דפ"ו ע"א) מאן רגליו אלין מלאכין¹⁷² כו' וישראל שלמטה הם בבחי' ומדרגת הראש

(פרשת לך לך, דף פ"ו ע"א): "מי הם רגליו? אלה המלאכים" וכו'. וישראל שלמטה הם בבחינה ובמדרגה של ראש,

הזהר על פרשת לך לך מפרש את "רגליו" כמכוון למלאכים. לעומתם, ישראל שלמטה הם בדרגת הראש.

כי ישראל היינו לי ראש ישראל עלו במחשבה¹⁷³ ולכך כאשר ישים האדם אל לבו איך שבחי' המלאכים ואופנים כו'

שהרי ישראל פירושו "לי ראש"; "ישראל עלו במחשבה". לכן, כאשר אדם שם אל לבו כיצד המלאכים והאופנים וכו',

אותיות המילה ישראל יוצרות את הצירוף "לי ראש", ומדרש אומר שישראל הם בין הדברים ש"עלו במחשבה" לפני הבריא. האדם המתפלל אמור לתת אל לבו את הניגוד המתואר בהמשך.

אשר הם בחיי רגלים לבד עומדים באהוי"ר [באהבה ויראה] גדולה וברעש גדול אומרים קדוש וברוך כו' מהתפעלות בהשגתם בגדולת אי"ס ב"ה.

שהם בבחינת רגליים בלבד, עומדים באהבה ויראה גדולות וב"רעש גדול" אומרים "קדוש" ו"ברוך" וכו', מתוך התפעלותם מהשגתם בגדולת אין סוף ברוך הוא,

המלאכים, שהם רק בבחינת "רגליים", עומדים באהבה ויראה גדולות ואומרים בקול רם "קדוש" ו"ברוך". הם מתעוררים ממה שהם משיגים מגדולתו של אין סוף.

23 וישראל שהם בחיי הראש הם בבחי' שינה וכמ"ש היינו כחולמים¹⁷⁴ שאחר התפלה חולפת ועוברת

האהבה רק כל ישעו וכל חפצו למלאות צרכי הגוף ועושים מצרכי הגוף עיקר כו'

ואילו ישראל, שהם בחינת הראש, נתונים במצב של שינה, ככתוב: "היינו כחולמים". לאחר התפילה האהבה חולפת ונעלמת, וכל ישעו וכל חפצו אינם אלא למלא את צרכי הגוף, והם עושים את צרכי הגוף לעיקר וכו';

ישראל, ה"ראש", כאילו ישנים, "כחולמים": לאחר התפילה האהבה דועכת, וכל מאמצייהם מופנים לצרכי הגוף, שאותם הם עושים לעיקר.

עיי' יתמרמר לבו מאד בקרבו מירידה זו שירדה הנשמה מאיגרא רמה¹⁷⁵ כו' עליונים למטה¹⁷⁶ כו' ויתעורר מזה לצעוק אל ה' בצר לו מנקודת לבו ברעותא דליבא אליו ית'.

על ידי כך לבו יתמרמר מאוד בקרבו על ירידה זו, שבה ירדה הנשמה "מאיגרא רמה" וכו', וה"עליונים למטה" וכו'; ומתוך כך יתעורר לצעוק אל ה' בעת צרתו, מנקודת לבו, ברצון הלב, אליו יתברך.

כשדמם מתכונן בכך, הוא מצטער על ירידת הנשמה "מאיגרא רמה לכירא עמיקתא", כשהעליונים נמצאים למטה. הדבר מעורר אותו לצעוק אל ה' מנקודת העומק הפנימית ביותר שבלבו.

24 וז"ש [וזהו שכתוב] רז"ל [רבותינו זכרונם לברכה] אין עומדים להתפלל אלא מתוך כובד ראש.¹⁷⁷ היינו

בהתכוננו בירידה גדולה זו שהראש נשפל מאד למטה שכיבת לעפרא וזהו כובד ראש

וזהו שאמרו חז"ל: "אין עומדים להתפלל אלא מתוך כובד ראש". כלומר, כשהוא מתכונן בירידה הגדולה הזאת, שבה הראש מושפל מאוד למטה, "שוכב לעפר", וזהו כובד ראש;

המשנה אומרת שאפשר לעמוד לתפילה רק מתוך "כובד ראש". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כפשוטו: ה"ראש", נשמת ישראל, ירד למקום נמוך מאוד, "שוכב לעפר", וההתכוננות בכך מכבידה על הלב.

ומזה יבא לידי הכנעה ושפלות גדולה והיינו פי' כובד ראש כפשוטו ועיי' יבא לבחיי ויצעקו אל ה' בצר להם להתעורר בתשובה מרעותא דליבא לשוב אל ה' ממש

ומתוך כך יבוא לידי הכנעה ושפלות גדולה, וזהו פירוש "כובד ראש" כפשוטו. ועל ידי כך יבוא לבחינת "ויצעקו אל ה' בצר להם", להתעורר לתשובה מתוך רצון הלב, ולשוב אל ה' ממש.

הדבר מביא להכנעה ולשפלות, שזהו הפירוש הפשוט של "כובד ראש"; ומתוך כך באה זעקה אל ה' מתוך צרה, ושיבה אליו בתשובה מכל הלב.

וזהו בחי' ואהבת ככל לבבך¹⁷⁸ שבקיי' [שבקריאת שמע] ועיי' כ"ז [כל זה] יוכל לבקש אח"כ באמת לאמתו בשמו"ע [בשמונה עשרה] בא"י [ברוך אתה ה'] שיהיה גילוי אור א"ס ב"ה שלמעלה מהשתלשלות למטה.

וזהו בחינת "ואהבת ככל לבבך" שבקריאת שמע. ועל ידי כל זאת יוכל אחר כך לבקש באמת לאמיתה בתפילת שמונה עשרה: "ברוך אתה הוי"ו" — שיתגלה למטה אור אין סוף ברוך הוא, שלמעלה מהשתלשלות.

זוהי האהבה "בכל לבבך" שבקריאת שמע. רק לאחר כל זאת יכול האדם לבקש בכנות, ב"ברוך אתה הוי"ו", שאור אין סוף שלמעלה מהשתלשלות העולמות יתגלה למטה.

וכ"ז [וכל זה] הוא ענין עבודה שכלב זו תפלה ואח"כ צ"ל כלים לגילוי האור וזהו ענין לעבדה זו רמ"ח מ"ע [מצות עשה] להמשיך האור בכלים להיות דירה בתחתונים.

וכל זה הוא ענין "עבודה שכלב, זו תפילה". ואחר כך דרושים כלים לגילוי האור; וזהו ענין "לעבדה" — אלו רמ"ח מצוות עשה: להמשיך את האור לתוך כלים, כדי שתהיה דירה בתחתונים.

כל זה הוא עבודת הלב — התפילה. לאחר מכן דרושים כלים לאור: רמ"ח מצוות עשה, שעליהן נאמר "לעבדה", ובהן נעשית דירה בתחתונים.

25 והנה ארז"ל [אמר רבותינו זכרונם לברכה] יפה שעה^{179, 180} א' בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז מכל חיי העוה"ב [העולם הבא] כי עוה"ב [עולם הבא] הוא רק בחי' זיו השכינה¹⁸¹ היינו זיו והארה בעלמא שמזה נהנין הנשמות ומתענגין.

והנה אמרו חז"ל: "יפה שעה אחת בתשובה ובמעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא". שכן העולם הבא הוא רק בחינת "זיו השכינה", כלומר, הארה וזיו בלבד, שממנו נהנות הנשמות ומתענגות.

המשנה באבות אומרת ששעה אחת של תשובה ומעשים טובים בעולם הזה יפה מכל חיי העולם הבא. שכן העולם הבא הוא רק "זיו השכינה", שבו הנשמות מתענגות — הארה ולא המקור שלה.

אבל עיי' התשובה ממשיכים גילוי א"ס ב"ה ממש שהוא מקור האור והזיו שאינה אלא הארה לבד

אבל על ידי תשובה ממשיכים גילוי של אין סוף ברוך הוא עצמו, שהוא מקור האור והזיו, שאינם אלא הארה בלבד.

לעומת זאת, תשובה ממשיכה גילוי של אין סוף עצמו, מקור האור והזיו.

וזה ענין משארז"ל [מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] ע"פ ויניחהו בגי'ע [בגן עדן] לעבדה¹⁸² זו רמ"ח מ"ע [מצות עשה] שע"י המצות ממשיכ"י [ממשיכים / ממשיכין] תוספת אור רב בגי'ע [בגן עדן] מא"ס ב"ה שהוא מקור הזיו וזהו פירוש דברי חז"ל על הפסוק "ויניחהו בגן עדן לעבדה": "זו רמ"ח מצוות עשה" — שעל ידי המצוות ממשיכים תוספת אור רב לגן עדן מאין סוף ברוך הוא, שהוא מקור הזיו;

כך גם לפי פירוש חז"ל ל"לעבדה" כמצוות עשה: באמצעותן נמשך לגן עדן אור נוסף מאין סוף.

וזהו העבודה של הגי'ע [הגן עדן] שמוסיפים בו אור רב ע"י המצות כו'. (ועמ"ש מזה בביאור ע"פ וידבר משה אל ראשי המטות).¹⁸³

וזו ה"עבודה" של גן עדן: להוסיף בו אור רב באמצעות המצוות וכו'. (וראו מה שנכתב על כך בביאור על הפסוק "וידבר משה אל ראשי המטות").

זו ה"עבודה" של גן עדן: להוסיף בו אור באמצעות המצוות. הדברים מפנים לביאור על הפסוק "וידבר משה אל ראשי המטות".

והנה מכ"ז [מכל זה] נתבאר פי' וענין לשון עבודה מה ענינה שהוא להמשיך גילוי אור א"ס למטה דירה בתחתונים וכן תוספת אור בגי'ע [בגן עדן] כו'.

והנה מכל זה התבאר פירושו ומשמעותו של המונח "עבודה": ענינה להמשיך גילוי של אור אין סוף למטה, דירה בתחתונים, וכן תוספת אור בגן עדן וכו'.

בכך הושלם הביאור על "עבודה", שהובטח בתחילת המאמר: להמשיך את אור אין סוף למטה, לעשות דירה בתחתונים, ולהוסיף אור בגן עדן.

והיינו ע"י קיום המצות עשין ולי' [ולא תעשה]. אך מצות צריכות כוונה והיא בחי' התפלה בא"י [ברוך אתה ה'] להמשיך האור ע"י עבודה שכלב וכמ"ש אם ישים אליו לבו¹⁸⁴ רוחו ונשמתו אליו יאסוף.

וזה נעשה באמצעות קיום מצוות עשה ומצוות לא תעשה. אך המצוות צריכות כוונה, וזו בחינת התפילה: "ברוך אתה הוי", כדי להמשיך את האור באמצעות עבודת הלב; וכמו שנאמר: "אם ישים אליו לבו, רוחו ונשמתו אליו יאסוף".

הדבר נעשה באמצעות מצוות עשה ולא תעשה; אך המצוות צריכות כוונה, והיא התפילה, "ברוך אתה הוי" — עבודת הלב. הפסוק "אם ישים אליו לבו" מובא כדי להמחיש את פניית הלב אל ה'.

וכדי שיהיה הבקשה בשמו"ע [בשמונה עשרה] בא"י [ברוך אתה ה'] באמת לאמתו צ"ל תחלה פסוד"י [פסוקי דזמרה] וברכות ק"ש [קריאת שמע] וק"ש [וקריאת שמע] עצמה וכנ"ל.

וכדי שהבקשה בתפילת שמונה עשרה, "ברוך אתה הוי", תהיה אמיתית לאמתו, צריך להקדים לה את פסוקי דזמרה, את ברכות קריאת שמע ואת קריאת שמע עצמה, כפי שנתבאר לעיל.

כדי שהבקשה בתפילת שמונה עשרה תהיה כנה באמת, יש להקדים לה את פסוקי דזמרה, את ברכות קריאת שמע ואת קריאת שמע עצמה.

קטע 7 • 261-29

יעקב: היו"ד הנמשכת עד העקב

26 והנה כ"ז [כל זה] הוא בחי' ומדרגת יעקב עבדי.¹⁸⁵ שהוא הממשיך להיות בחי' דירה בתחתונים ע"י תפלה ומצות. לכן נק' יעקב שהוא בחי' י' עקב.

והנה, כל זה הוא הבחינה והמדרגה של "יעקב עבדי", הממשיך שתהיה דירה בתחתונים באמצעות תפילה ומצוות. לכן הוא נקרא יעקב, כלומר הבחינה של יו"ד-עקב (יו"ד ועקב).

כל זה — המשכת הדירה למטה באמצעות תפילה ומצוות — הוא הבחינה של "יעקב עבדי". את השם יעקב דורשים כיו"ד-עקב: היו"ד, הנקודה העליונה ביותר, נמשכת עד העקב.

והיינו עד"מ חוט השדרה הנמשך מהמוח ומתפשט עד הרגלים לפי שהחוט מגיע עד גיד הנשה¹⁸⁶ ושם הוא מתפצל ויורד בירכים ורגלים. וזהו ענין היו"ד שנמשך עד בחי' עקב.

כלומר, על דרך משל, חוט השדרה הנמשך מן המוח ומתפשט עד הרגליים: החוט מגיע עד גיד הנשה, ושם הוא מתפצל ויורד לירכיים ולרגליים. זהו עניינה של היו"ד הנמשכת עד הבחינה של עקב.

במשל, חוט השדרה נמשך מן המוח עד גיד הנשה, ושם הוא מתפצל לירכיים ולרגליים. כך גם היו"ד נמשכת עד ה"עקב".

27 והנה היו"ד הוא נקודה אוכמא דלית ביה חיוורא כלל והוא נמשך מבחי' ישת חשך סתרו¹⁸⁷ שמורה על בחי' סתימו שאינו מושג כלל.

היו"ד היא "נקודה שחורה שאין בה לבן כלל", והיא נמשכת מבחינת "שם חושך סתרו", המורה על בחינת הסתום, שאינו מושג כלל.

היו"ד, האות הקטנה ביותר, היא נקודה אחת, המתוארת כ"נקודה שחורה שאין בה לבן כלל". היא נובעת מן הבחינה הנסתרת של "שם חושך סתרו", שהיא למעלה מכל השגה.

והעבודה הוא להמשיך בחי' זו למטה דהיינו להתלבש גם בעוה"ז ממש שהוא בחי' עקביים. והיינו ע"י המצות מעשיות שנעשו מדברים גשמיים ממש דבחי' עקביים ואור א"ס ב"ה שורה ונמשך ומתלבש בהן העבודה היא להמשיך בחינה זו למטה, כלומר, שתתלבש גם בעולם הזה ממש, שהוא בחינת העקביים. הדבר נעשה באמצעות המצוות המעשיות, שמקיימים בדברים גשמיים ממש, שהם בבחינת עקביים, ובהם שורה אור אין סוף ברוך הוא, נמשך ומתלבש;

העבודה היא להמשיך את הבחינה הנסתרת הזאת אל תוך העולם הגשמי, אל ה"עקביים". הדבר נעשה באמצעות המצוות המעשיות, המקיימות בדברים גשמיים, שבהם שורה אור אין סוף ומתלבש.

וזהו י' עקב שהיו"ד מתלבש בבחי' עקביים (ועמ"ש סדי"ה וישב יעקב¹⁸⁸ בארץ^{189, 190} כו' ובדי"ה הבאים ישרש יעקב).^{191, 192}

וזהו י' עקב: היו"ד מתלבשת בבחינת עקביים (ועיינו כמה שנתבאר בסוף המאמר המתחיל "וישב יעקב בארץ" וכו', ובמאמר המתחיל "הבאים ישרש יעקב").

זהו פירוש י' עקב: היו"ד מתלבשת בעקביים. כאן מפנה המאמר למאמרים "וישב יעקב בארץ" ו"הבאים ישרש יעקב".

אך כדי להמשיך זה ע"י המצות צ"ל בתחלה התפלה שהיא בחי' התעוררות רעותא דליבא כי יש ד' מדרגות רצון ומחשבה דבור ומעשה וכדי להמשיך מבחי' היו"ד למטה

אלא שכדי להמשיך זאת באמצעות המצוות, התפילה צריכה לבוא תחילה; היא בחינת התעוררות רצון הלב. הרי יש ארבע מדרגות: רצון ומחשבה, דיבור ומעשה; וכדי להמשיך מן היו"ד למטה,

כדי להמשיך זאת באמצעות המצוות, התפילה צריכה לבוא תחילה, כהתעוררות רצון הלב. יש ארבע מדרגות — רצון, מחשבה, דיבור ומעשה — וההמשכה מן היו"ד מתחילה ברצון.

שהוא בחי' גילוי והמשכת רצון העליון המלוכש בחכמה עילאה היא דוקא ע"י רעותא דליבא בחי' ועמך לא חפצתי^{193, 194} ועי"ז ממשיכים אח"כ גילוי בחי' רצון

שהיא בחינת גילוי והמשכת הרצון העליון המלוכש בחכמה עילאה, הדבר נעשה דווקא באמצעות רצון הלב, בבחינת "ועמך לא חפצתי"; ועל ידי כך ממשיכים לאחר מכן גילוי של בחינת הרצון העליון

היו"ד היא הרצון העליון המלוכש בחכמה עילאה, והוא נמשך דווקא באמצעות רצון הלב, הכמיהה של "ועמך לא חפצתי". לאחר מכן הרצון העליון מתגלה באמצעות המצוות.

העליון ע"י המצות להיות אשר קדשנו במצותיו וצונו שיומשך בחי' קדש העליון שהוא בחי' יו"ד הנ"ל למטה ולכן ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] על תפילתי שתהא סמוכה למטתי¹⁹⁵ כו'.

באמצעות המצוות, כדי שיהיה "אשר קדשנו במצותיו וציונו" — שבחינת הקדושה העליונה, שהיא היו"ד הנזכרת לעיל, תימשך למטה. ולכן אמרו רבותינו זכרונם לברכה: "על תפילתי שתהא סמוכה למיטתי" וכו'.

באמצעות המצוות, "אשר קדשנו במצותיו", הקדושה העליונה — היו"ד — נמשכת למטה. משום כך הקפיד אבא בנימין שתפילתו תהיה "סמוכה למיטתו": מיד כשקם, לפני עיסוקי היום.

(עו"ל [עוד יש לומר] כמ"ש בפ' אחרי בדי"ה כי ביום הזה יכפר.¹⁹⁶ כי תפלה ותורה וצדקה הם נגד ג' בחי' מחשבה ודיבור ומעשה וזהו ענין בראתיו יצרתיו אף עשיתיו.¹⁹⁷

(אפשר לומר עוד, כפי שנכתב בפרשת אחרי, במאמר המתחיל "כי ביום הזה יכפר": התפילה, התורה והצדקה מכוונות כנגד שלוש הבחינות מחשבה, דיבור ומעשה; וזהו פירוש "בראתיו יצרתיו אף עשיתיו".

הסבר נוסף, מתוך המאמר "כי ביום הזה יכפר": התפילה, התורה והצדקה מכוונות כנגד מחשבה, דיבור ומעשה, שלוש הבחינות של "בראתיו יצרתיו אף עשיתיו".

ולכן ההמשכה צ"ל כסדר שמתחלה ממשיכים היו"ד והרצון עליון במחשבה שהוא ע"י התפלה שעיקרה עבודה שכלב כו').

ולכן ההמשכה צריכה להיות לפי הסדר: תחילה ממשיכים את היו"ד ואת הרצון העליון אל המחשבה, באמצעות התפילה, שעיקרה עבודה שכלב וכו').

לכן ההמשכה צריכה להתבצע לפי הסדר, ולהתחיל במחשבה: תחילה היו"ד והרצון העליון נמשכים אל המחשבה באמצעות התפילה, שהיא עבודה שכלב.

והנה על בחי' ומדרגה זו דיעקב עבדי לא הביט און ביעקב פי' און הוא המרמה והרמאות

על בחינה ומדרגה זו של "יעקב עבדי" נאמר: "לא הביט און ביעקב". כלומר, און הוא מרמה ותחבולה,

המאמר חוזר כעת לפסוק: על מדרגה זו של יעקב, העבד, נאמר: "לא הביט און ביעקב". און פירושו מרמה ותחבולה.

כמו ואיש און מחשבותיו¹⁹⁸ שהוא מחשבות והרהורין בישין שלעומת בחי' מחשבה טובה דתפלה שהיא עבודה שכלב ובחי' מחשבה דקדושה.

כמו בפסוק "ואיש און מחשבותיו". כלומר, מחשבות והרהורים רעים, שהם ההפך מבחינת המחשבה הטובה שבתפילה, שהיא עבודת הלב, ומבחינת המחשבה שבקדושה.

כמו בפסוק "ואיש און מחשבותיו": און הוא המחשבות הרעות המתנגדות למחשבה הטובה והקדושה שבתפילה, עבודת הלב.

28 וזהו און אם ראיתי בלבי¹⁹⁹ וכן בדבור שלעומת זה כמ"ש דברי פיו און ומרמה.²⁰⁰ וכן במעשה כמ"ש פועלי און.²⁰¹

וזהו "אילו ראיתי עוול בלבי". וכן בדיבור, שהוא היפוכו, כמו שכתוב: "דברי פיו עוול ומרמה". וכן במעשה, כמו שכתוב: "פועלי עוול".

און מופיע בשלושת הלושנים של הנפש: במחשבה — "אילו ראיתי און בלבי"; בדיבור — "דברי פיו און ומרמה"; ובמעשה — "פועלי און".

וכשהאדם מתבונן בתפלה בחב"ד [בחכמה בינה ודעת] שכנפשו בגדולת ה' עומדים כנגדו מחשבות זרות דסט"א [דסטרא אחרא] שהם מחשבות איש און הנ"ל והרהורין הרעים [ועיין בזהר פ' בלק דרי"א ע"א ובמק"מ [ובמקדש מלך] שם]

וכאשר אדם מתבונן בתפילה, באמצעות חכמה, בינה ודעת שכנפשו, בגדולת ה', ניצבות כנגדו מחשבות זרות של סטרא אחרא, שהן מחשבותיו של "איש און" הנזכר לעיל, והרהורים רעים [ועיינו בזהר, פרשת בלק, רי"א ע"א, ובמקדש מלך שם];

כאשר אדם מתבונן בגדולת ה' בתפילה באמצעות שכלו, עולות כנגדו מחשבות זרות של סטרא אחרא — "מחשבות איש און". הטקסט מפנה לזהר על בלק ולפירושו, מקדש מלך.

אמנם גדול כח בחי' יעקב גם מצד עצמו כי יש יתרון להקדושה על סט"א [סטרא אחרא] כיתרון האור²⁰² כו' והעיקר כי ה' אלקיו עמו^{203, 204} והוא העזר²⁰⁵ מלמעלה.

אך גדול כוח בחינת יעקב גם מצד עצמה, שכן לקדושה יש יתרון על סטרא אחרא, "כיתרון האור" וכו'; והעיקר הוא ש"הוי' אלקיו עמו", וזוהי העזרה מלמעלה.

אולם בחינת יעקב חזקה גם מצד עצמה, כי הקדושה גוברת על הצד האחר כפי שהאור גובר על החושך. ומעל לכול, "הוי' אלקיו עמו": העזרה באה מלמעלה, כפי שאומרים חז"ל, שבלי עזרת ה' אדם אינו יכול להתגבר על יצרו.

29 וזהו לא הביט און ביעקב²⁰⁶ שלא יוכל האון להביט בבחי' יעקב ולבלבלו כי לא יוכל לו²⁰⁷ אלא נפל יפול לפניו²⁰⁸ [וע' לעיל בפ' וישלח ע"פ ויאבק איש.^{209, 210}

וזהו "לא ראה עוול ביעקב": העוול אינו יכול להביט בבחינת יעקב ולבלבל אותו, משום שאינו יכול לגבור עליו; אלא "יפול לפניו נפילה גמורה". (וראו לעיל, בפרשת וישלח, על הפסוק "ואיש נאבק",

לפי קריאה זו, הפסוק אומר שהעוון אינו יכול אפילו "להביט" ביעקב ולבלבל אותו: אין בכוחו לגבור עליו, אלא הוא "יפול לפניו נפילה גמורה", כלשון יועצי המן. הכוונה למאמר על מאבקו של יעקב עם המלאך.

גבי כי לא יוכל לו מפני שיעקב הוא י' עקב יסוד אבא כו' וזהו ענין התפלה שהוא המשכת הדעת שמבחי' יסוד אבא כו' ועיין שם]:

בעניין "כי לא יוכל לו": משום שיעקב הוא יו"ד עקב, יסוד אבא וכו'; וזהו עניין התפילה, שהיא המשכת הדעת מבחינת יסוד אבא וכו'. ועינינו שם.)

שם מוסבר שהמלאך "לא יוכל לו" משום שיעקב הוא יו"ד עקב, יסוד אבא, הערוץ שדרכו נמשכת החכמה. התפילה, שהיא המשכת הדעת, נובעת מאותו יסוד אבא.

קטע 8 • 301-40

עמל ושבת: מיעקב לישראל

30 ה ולא ראה עמל בישראל.²¹¹ פי' דזה מעלה יתירה בבחי' ישראל מה שאינו בבחי' יעקב דאילו בבחי' יעקב לא הביט האון כנ"ל

5. "ולא ראה עמל בישראל". פירוש הדבר, שזו מעלה נוספת בבחינת ישראל, שאינה בבחינת יעקב. שכן בבחינת יעקב לא הביט האון, כפי שהוזכר לעיל,

החלק החמישי עובר לביטוי השני בפסוק: "ולא ראה עמל בישראל". בכך מתבטאת מעלתו של ישראל על יעקב: האון אינו יכול לפגוע ביעקב, כפי שהוסבר לעיל.

אבל יגיעה ימצא בו שיעקב הוא בחי' עבדי והעבודה הוא ענין עמל ויגיעה לאכפייא לסטי"א [לסטרא אחרא] ולא הפכא חשוכא כו' ע"י התפלה והמצות כנ"ל.

אבל יגיעה נמצאת בו, שכן יעקב הוא בחינת "עבדי", ועבודת ה' כרוכה בעמל וביגיעה — להכניע את הסטרא אחרא ולהפוך את החושך וכו' באמצעות התפילה והמצוות, כפי שהוזכר לעיל.

אבל יגיעה עדיין מצויה ביעקב, שכן הוא בחינת עבד, ועבודה פירושה עמל: הכנעת הסטרא אחרא והפיכת החושך באמצעות התפילה והמצוות.

31 והיינו בכל ששת ימי המעשה כמ"ש ששת ימים תעבוד²¹² דהיינו כמו עד"מ המלאכות גשמיים החורש והזורע והקוצר²¹³ כו'

וכך הוא בכל ששת ימי השבוע, כמו שכתוב: "ששת ימים תעבוד" — כלומר, בדומה לעבודות הגשמיות, כגון חרישה, זריעה וקצירה וכו',

העבודה הזאת שייכת לששת ימי החול, שעליהם נאמר: "ששת ימים תעבוד". היא דומה לעבודות הגשמיות של חרישה, זריעה וקצירה, הפותחות את רשימת המלאכות האסורות בשבת במשנה.

כך הוא בעבודת ה' בתפלה בכל ששת ימי המעשה צ"ל בחי' עבודה זו ביגיעת הנפש ויגיעת בשר להתבונן בגדולת ה' ולהוליד אהוי"ר [אהבה ויראה] לה' ולהוציא מלבו הרצונות זרות דנה"ב [דנפש הבהמית] עד שיהיה לו

כך גם בעבודת ה' שבתפילה: בכל ששת ימי השבוע צריכה להיות בחינה זו של עבודה, מתוך יגיעת הנפש ויגיעת הגוף — להתבונן בגדולת ה', להוליד אהבה ויראה לה' ולהוציא מהלב את הרצונות הזרים של הנפש הבהמית, עד שיהיה לו

התפילה בימי החול היא עבודה מאותו סוג, הכרוכה ביגיעת הנפש והגוף: התבוננות בגדולת ה', הולדת אהבה ויראה ועקירת הרצונות הזרים של הנפש הבהמית.

רק רצון א' לאביו שבשמים שכל זה הוא ע"י מלחמה גדולה עם היצר וכמ"ש בזהר²¹⁴ שעת צלותא שעת קרבא

רצון אחד בלבד לאביו שבשמים; שהרי כל זה נעשה באמצעות מלחמה גדולה עם היצר, כמו שכתוב בזהר: "שעת התפילה — שעת קרב",

המטרה היא שלאדם יהיה רצון אחד בלבד — לאביו שבשמים. לשם כך עליו להילחם מלחמה גדולה ביצר הרע: "שעת התפילה היא שעת קרב".

ועל דרך שאמרו בספרי פרשת עקב סמוך לפלטינ שלך לא כבשת ואתה הולך ומכבש²¹⁵ כו'

וכעין מה שאמרו בספרי, פרשת עקב: "סמוך לפלטינ שלך לא כבשת, ואתה הולך ומכבש?" וכו'.

הספרי מבהיר את הנקודה באמצעות דוד: ה' שאל כיצד הוא יוצא לכבוש את ארם הרחוקה, בעוד שהיבוסים הסמוכים לארמונו עדיין לא גורשו.

וכך אם לא פעל להפך מדותיו הרעות ולהמשיך גילוי אלקות בקרבו ע"י התפלה איך יוכל להמשיך גילוי אלקות בעולם ע"כ צריך תחלה לכבוש גופו ונפשו הבהמית

כך גם כאן: אם לא פעל לשנות את מדותיו הרעות ולהמשיך גילוי אלקות בקרבו באמצעות התפילה, כיצד יוכל להמשיך גילוי אלקות בעולם? לכן עליו לכבוש תחילה את גופו ואת נפשו הבהמית

גם כאן, מי שלא שינה תחילה את מדותיו הרעות וגילה אלקות בתוכו באמצעות התפילה, אינו יכול לגלות אלקות בעולם. עליו לכבוש תחילה את גופו ואת נפשו הבהמית.

ע"י התפלה וכמארז"ל [וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה] לעולם יראה אדם עצמו כאלו קדוש שורה בתוך מייעו^{217, 218} שנאמר בקרבך קדוש²¹⁸ ולכן צריך עמל ויגיעות נפש כדי שיוכל להיות גילוי אלקות בנפש ואח"כ ימשיך גילוי אלקות בעולם.

באמצעות התפילה; וכמאמר חז"ל: "לעולם יראה אדם עצמו כאילו קדוש שורה בתוך מעיו, שנאמר: 'בקרבך קדוש'". לכן נדרשות עמל ויגיעת נפש, כדי שיוכל להיות גילוי אלקות בנפש, ואחר כך ימשיך גילוי אלקות בעולם.

הכיבוש הזה נעשה באמצעות התפילה. חז"ל אומרים שעל האדם לראות את עצמו כאילו הקדוש שורה בתוכו; לכן נחוצה יגיעת הנפש כדי לגלות אלקות תחילה באדם עצמו, ורק לאחר מכן בעולם.

32 ומזה הטעם אסור לאכול קודם התפלה^{219, 220} שאז עדיין הנשמה באפו²²¹ ואיך יוכל לברר המאכל ולהעלותו עד אחר התפלה

ומטעם זה אסור לאכול לפני התפילה: שהרי אז הנשמה עדיין "באפו", וכיצד יוכל לברר את המאכל ולהעלותו? [לא] עד לאחר התפילה,

זו גם הסיבה שאסור לאכול לפני התפילה: עד אז הנשמה עדיין רק "באפו", ועדיין אינה מתפשטת בגוף, ולכן האדם אינו יכול לברר את המאכל ולהעלותו.

שאז מתפשטת הנשמה בכל הגוף ועי"ז יוכל אח"כ להעלות המאכל ולברר הטוב מן הרע ונקי האכילה גי"כ מלחמה כמ"ש בזהר על פום חרבא²²² ייכל נהמא²²³

כאשר הנשמה מתפשטת בכל הגוף; ועל ידי כך הוא יכול אחר כך להעלות את המאכל ולברר את הטוב מן הרע. גם האכילה נקראת מלחמה, כפי שנאמר בזהר: "על פום חרבא ייכל נהמא",

לאחר התפילה הנשמה מתפשטת בכל הגוף, ואז האדם יכול להעלות את המאכל ולהפריד את הטוב שבו מן הרע. גם האכילה היא מלחמה, כפי שהזהר אומר על אכילת לחם: "על פום חרבא".

והיינו להלחם עם היצר שלא יהיה האכילה בתאוה רק לש״ש [לשם שמים] ועי״ז מכרר הטוב כו' [ועמ״ש מזה בד״ה כה תברכו²²⁴ בפ' נשא].

כלומר, להילחם ביצר [הרע], כדי שהאכילה לא תהיה מתוך תאוה, אלא רק לשם שמים; ועל ידי כך הוא מכרר את הטוב וכו'. (וראו מה שנכתב על כך במאמר הפותח במילים "כה תברכו", בפרשת נשא).

המלחמה היא ביצר: לאכול שלא מתוך תאוה, אלא לשם שמים, וכך לברר את הטוב שבמאכל. כאן מפנה הטקסט למאמר "כה תברכו" שבפרשת נשא.

33 וכ״ז [וכל זה] הוא העבודה בששת ימי המעשה וזהו בחי' יעקב עבדי שהעבודה זו הוא עמל ויגיעה כנ״ל והוא בחי' אתכפייא וזהו בחי' עובד אלקים^{225, 226} כמ״ש בבינונים ח״א [חלק א'] פט״ו [פרק ט״ו / פרשה ט״ו].

וכל זה הוא עבודתם של ששת ימי המעשה. זוהי בחינת "יעקב עבדי", שכן עבודה זו כרוכה בעמל וביגיעה, כפי שהוזכר לעיל; זוהי בחינת אתכפיא, וזוהי בחינת "עובד אלקים", כפי שכתוב ב[ספר של] בינונים, חלק א', פרק ט״ו.

כל העמל של ימי החול הוא בחינת "יעקב עבדי" — הכנעת הצד האחר באמצעות עבודה. זהו "עובד אלקים", כפי שמסביר התניא בפרק ט״ו.

אבל בשבת הוא בחי' בשנותו את טעמו²²⁷ ויגרשהו וילך דאתהפכא חשוכא לנהורא עד שהוא בחי' מנוחה ואין נמצא בו עמל כלל כמ״ש כי בו שבת.²²⁸

אבל בשבת זו בחינת "בשנותו את טעמו... ויגרשהו וילך" — אתהפכא, הפיכת החושך לאור; עד שמגיעים לבחינת מנוחה, ואין בה עמל כלל, כפי שכתוב: "כי בו שבת".

בשבת העבודה היא אתהפכא — הפיכת החושך לאור. המאמר מתאר זאת באמצעות מילות הפסוק על דוד: "בשנותו את טעמו... ויגרשהו וילך". זהו מצב של מנוחה, שאין בו עמל כלל, כפי שאומרת התורה על השבת: "כי בו שבת".

34 וזהו בחי' ישראל שיר²²⁹ אל²³⁰ שהוא השירה של בחי' אל דכתיב חסד אל כל היום.²³¹

וזוהי בחינת ישראל: "שיר אל", כלומר שירת הבחינה של אל, שעליה נאמר: "חסד אל כל היום".

כעת מבארים את השם ישראל לפי אותיותיו: "שיר אל". אל הוא השם הקשור לחסד, כמו בפסוק "חסד אל כל היום".

והיינו שתפלה דשבת הוא התענוג מגדולת ה' שמתענגים ישראל בתפלה ע״י ההתכוננות וההשגה בגדולת ה' וכמ״ש טעמו וראו כי טוב^{232, 233} ה' וכתוב ישמח ישראל בעושיו^{234, 235} וגו'.

כלומר, תפילת השבת היא תענוג מגדולתו של ה': ישראל מתענגים בתפילה באמצעות ההתכוננות וההשגה בגדולתו של ה', כפי שנאמר: "טעמו וראו כי טוב הוי", וכן נאמר: "ישמח ישראל בעושיו" וגו'.

תפילת השבת היא תענוג בגדולת ה': ישראל מתענגים מההתכוננות בה ומהשגתה, כפי שנאמר "טעמו וראו כי טוב הוי" ו"ישמח ישראל בעושיו".

[ועמ"ש בפי חקת בפי אז ישיר ישראל²³⁶ כו' ישראל דלעילא וגילוי זה בשבת ועמ"ש ע"פ לסוסתי²³⁷ בענין טלא דנטיף מעתיקא ועמ"ש ע"פ שיר השירים]:²³⁸

[ועיין במה שנכתב בפרשת חוקת, על הפסוק "אז ישיר ישראל" וגו', שישראל זה הוא ישראל שלמעלה, ושגילוי זה הוא בשבת; ועיין במה שנכתב על הפסוק "לסוסתי", בעניין "טל הנוסף מעתיקא"; ועיין במה שנכתב על הפסוק "שיר השירים".]

המאמר מפנה למאמרו על "אז ישיר ישראל", העוסק בישראל שלמעלה המתגלית בשבת; למאמרו על "לסוסתי", העוסק בטל הנוסף מעתיקא, העתיק הקדמון; ולמאמרו על "שיר השירים".

35 ולכן לא ראה עמל בישראל. כי אין העבודה בבחי' עמל כלל רק להתענג על²³⁹ ה' וקראת לשבת ענג.^{240, 241}

ולכן "לא ראה עמל בישראל": העבודה אינה בבחינת עמל כלל, אלא רק להתענג על ה', כפי שנאמר: "וקראת לשבת עונג".

לכן נאמר "לא ראה עמל בישראל": עבודת השבת אינה עמל אלא תענוג בה', כפי שאומר ישעיהו: "וקראת לשבת עונג".

והטעם לזה שא"צ [שאין צריך / שאינו צריך] בשבת לבחי' עמל ויגיעה הנ"ל שבחול הוא כי הנה שבת אותיות תשב.^{242, 243}

והטעם לכך שבשבת אין צורך בבחינת העמל והיגיעה שהוזכרו לעיל, הנדרשים כימי החול, הוא שהמילה שבת מורכבת מאותיות תשב.

מדוע אין צורך בעמל בשבת? משום שהמילה שבת מורכבת מאותיות תשב, כפי שמוסבר בפסקאות הבאות.

36 והיינו שבחול הוא בחי' ירידת החיות רגליה יורדות²⁴⁴ כו'. והיינו ששם אלקים הוא המסתיר כו' וכנודע בענין שמש ומגן²⁴⁵ כו'.

כלומר, בימות החול זו בחינת ירידת החיות, "רגליה יורדות" וכו'; כלומר, שם אלקים הוא המסתיר וכו', כידוע בעניין "שמש ומגן" וכו'.

בימות החול החיות יורדות, "רגליה יורדות", ושם אלקים מסתיר, שכן ה' נקרא "שמש ומגן" — והמגן מסתיר את אור השמש.

לכן צ"ל הצעקה בתפלה לצאת מן ההסתר כו' וזהו פי' עובד אלקים²⁴⁶ לתקן ההסתר וההעלם הנמשך משם אלקים שלא יהיה מסתיר ומעלים.

לכן צריכה להיות בתפילה צעקה לצאת מן ההסתר וכו'. וזהו פירוש "עובד אלקים": לתקן את ההסתר וההעלם הנמשכים משם אלקים, כדי שלא יסתיר ויעלים.

לכן תפילת ימות החול צריכה להיות צעקה לצאת מן ההסתר. זהו פירוש "עובד אלקים": מי שעובד לתקן את ההסתר הבא משם אלקים, כדי שלא יוסיף להסתיר ולהעלים.

אבל בשבת כתיב ויכל אלקים²⁴⁷ פיי שכלתה²⁴⁸ בחיי ומדרגת מדת הצמצום וההסתר דשם אלקים ונמשך התגלות שם הוי' שבת להוי'²⁴⁹ וכמ"ש במ"א בד"ה באתי לגני²⁵⁰ כו'.

אבל על השבת נאמר "ויכל אלקים", כלומר, הבחינה והמדרגה של מידת הצמצום וההסתר של שם אלקים כלתה, ונמשכת התגלות של שם הוי' — "שבת להוי'", וכמו שכתוב במקום אחר, במאמר הפותח "באתי לגני" וכו'.

על השבת נאמר "ויכל אלקים": הצמצום וההסתר של שם אלקים כלו, ושם הוי' מתגלה — "שבת להוי'", כפי שמוסבר במאמר "באתי לגני".

37 וזהו שבת אותיות תשב עליות העולמות לכך נק' שיר אל ולא שיר אלקים כי יוצאים מבחי' ההסתר כו'

ולכן אין שייך צעקה רק אדרבה ההתענגות בה' מן הגילוי שמתגלה בשבת

וזהו [הטעם] שבמילה שבת יש אותיות תשב — עליית העולמות. לכן היא נקראת "שיר אל" ולא "שיר אלקים", כי יוצאים מבחינת ההסתר וכו'; ולכן אין מקום לצעקה, אלא להפך — להתענג בה' מתוך הגילוי שמתגלה בשבת.

שבת כתשב פירושה עליית העולמות וחזרתם למקורם. לכן שירת ישראל בשבת היא "שיר אל" ולא "שיר אלקים": היא יוצאת מן ההסתר, ולכן אין מקום לצעקה, אלא רק להתענג על הגילוי.

וזהו ג"כ ממש ההפרש בין בחי' יעקב לבחי' ישראל²⁵¹ [ועיין בזהר וישלח דקע"ד²⁵² א'] וכמ"ש לא יקרא שמך עוד יעקב כ"א ישראל כו' כי שרית²⁵³ עם אלקים²⁵⁴ כו'.

וזהו גם ממש ההבדל בין בחינת יעקב לבחינת ישראל [וראו בזהר, וישלח, 174a], כמו שכתוב: "לא ייקרא עוד שמך יעקב, כי אם ישראל" וכו', "כי שרית עם אלקים" וכו'.

זהו ההבדל עצמו בין יעקב לישראל, כפי שמבואר בזהר על וישלח. השם ישראל ניתן לו משום "כי שרית עם אלקים".

היינו שמשתרר על שם אלקים המסתיר שלא יהיה מסתיר עוד ויהיה גילוי שם הוי' והיינו ע"י שכבר נצח את הסתר הנה"ב [הנפש הבהמית] כו' וז"ש [וזהו שכתוב] הוי' אלקיו עמו.²⁵⁵

כלומר, הוא נעשה שליט על שם אלקים המסתיר, כך שאינו מסתיר עוד, ושם הוי' מתגלה; זאת משום שכבר ניצח את ההסתר של הנפש הבהמית וכו'. וזהו שכתוב: "הוי' אלקיו עמו":

"שרית" מתפרש כאן כשליטה: ישראל שולט על שם אלקים, כך שאינו מסתיר עוד, והוי' מתגלה, משום שכבר התגבר על ההסתר של הנפש הבהמית. זהו "הוי' אלקיו עמו".

עמו ממש שבשבת מתגלה בנפשו בחי' אלקות בבחי' גילוי ממש משא"כ בחול אין מתגלה אלקות בנפשו בבחי' גילוי כ"א הוא צועק מנקודת לבו לה' ורוצה שיתגלה בו בבחי' גילוי

"עמו" ממש, שכן בשבת מתגלה בנפשו בחינת אלקות בגילוי ממש; ואילו בימות החול האלקות אינה מתגלה בנפשו בגילוי, אלא הוא צועק אל ה' מנקודת לבו ורוצה שהיא תתגלה בו בגילוי;

"עמו" ממש: בשבת האלקות גלויה בנפשו. בימות החול היא אינה גלויה, והוא צועק מנקודת לבו ומשתוקק שתתגלה בו.

אבל בשבת הוא הגילוי ממש וז"ש [וזהו שכתוב] הוי' אלקיו עמו [ועמ"ש בפ' תצוה בד"ה זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך²⁵⁶ כו']

אבל בשבת זהו גילוי ממש, וזהו שכתוב: "הוי' אלקיו עמו". [וראו מה שכתוב בפרשת תצוה, במאמר המתחיל "זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך" וכו',

בשבת הגילוי ממש: "הוי' אלקיו עמו". כאן מתחיל קטע ארוך בסוגריים מרובעים, המפנה למאמר "זכור את אשר עשה לך עמלק" בפרשת תצוה.

ענין ב' המדרגות בחי' פנים ובחי' אחר שיש בקדושה וזהו ענין ב' הבחי' דישראל ויעקב. ובחי' אחר דקדושה עומד לנגדו בחי' עמלק משא"כ בבחי' פנים כו' ע"ש.^{257, 258}

בענין שתי המדרגות, בחינת פנים ובחינת אחר, שיש בקדושה; וזהו ענין שתי הבחינות של ישראל ויעקב. לעומת בחינת אחר שבקדושה עומדת בחינת עמלק, אך לא כך בבחינת פנים וכו', ראו שם.]

המאמר ההוא מבאר שתי מדרגות בקדושה — פנים ואחר — שהן ישראל ויעקב. עמלק עומד כנגד בחינת אחר, אך לא כנגד בחינת פנים.

38 והנה עמלק ראשיתו הוא בחי' עמל ולכן בישראל דייקא נאמר ולא ראה עמל בישראל כו'

והנה, ראשיתו של עמלק היא בחינת עמל, ולכן דווקא על ישראל נאמר: "ולא ראה עמל בישראל" וכו';

המילה עמלק מתחילה במילה עמל. לכן דווקא על ישראל נאמר "ולא ראה עמל": לעמלק אין שם אחיזה.

משא"כ בבחי' יעקב כיון שיעקב הוא עדיין בחי' עבודה ויגיעה דקדושה ע"כ עומד לנגדו העמל דלעומת זה שמבחי' עמלק אלא שלא יוכל לו כי מלחמה לה' בעמלק²⁵⁹ כו' ע"ש.

מה שאין כן בבחינת יעקב: מאחר שיעקב עדיין בבחינת עבודת הקדושה והיגיעה בה, עומד כנגדו העמל של הצד שכנגד, שמקורו בבחינת עמלק; אלא שאין הוא יכול להתגבר עליו, שהרי "לה' מלחמה בעמלק" וכו'; עיין שם.

יעקב, שעדיין נמצא בבחינת עמל של קדושה, ניצב מול העמל שכנגדו — עמלק. העמל הזה אינו יכול להתגבר עליו, כי "לה' מלחמה בעמלק": ה' עצמו נלחם בו.

אך אי"א להגיע לבחי' ישראל שהוא בחי' שבת אם לא ע"י קדימת בחי' יעקב שהוא עבודה דחול על דרך מי שטרח בע"ש [בערב שבת]²⁶⁰ דוקא אז יאכל בשבת.

אבל אי אפשר להגיע לבחינת ישראל, שהיא בחינת שבת, אלא לאחר שבאה תחילה בחינת יעקב, שהיא עבודת ימי החול; על דרך "מי שטרח בערב שבת", דווקא אז "יאכל בשבת".

עם זאת, אפשר להגיע לישראל, בחינת שבת, רק לאחר עבודת יעקב של ימי החול. כדברי חז"ל, רק מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת.

39 ולכן הקורא לישראל יעקב²⁶¹ אינו עובר בעשה כמו הקורא לאברהם אברם משום דלא נעקר שם יעקב לגמרי מישראל

ולכן, מי שקורא לישראל "יעקב" אינו עובר על מצוות עשה, כפי שעובר מי שקורא לאברהם "אברם", משום שהשם יעקב לא נעקר מישראל לגמרי;

הדבר מסביר הבדל הלכתי: קריאה לאברהם "אברם" כרוכה בעבירה על מצוות עשה, ואילו קריאה לישראל "יעקב" אינה כזאת, מפני שהשם יעקב לא נעקר ממנו לגמרי.

דהא אהדריי [אהדריה] קרא וקראו יעקב והיינו מטעם הנ"ל שא"א להגיע לבחי' ישראל אלא ע"י קדימת בחי' יעקב

שהרי הכתוב חזר וקרא לו יעקב. והטעם לכך הוא כפי שנתבאר לעיל: אי אפשר להגיע לבחינת ישראל אלא לאחר שבאה תחילה בחינת יעקב;

בהמשך הכתוב עצמו הוא נקרא שוב יעקב. הטעם הוא זה שכבר הוסבר: אפשר להגיע לבחינת ישראל רק דרך בחינת יעקב, שבאה תחילה.

כי מתחלה צ"ל עסק הבירורים שבחול לתקן ההסתר כו' שזהו עבודת בחי' יעקב ואח"כ יאכל בשבת להעלותם מעלה מעלה ולהתענג על ה' וכמ"ש במ"א.

כי תחילה צריכה לבוא עבודת הבירורים של ימות החול, כדי לתקן את ההסתר וכו', וזוהי עבודת בחינת יעקב; ואחר כך "יאכל בשבת", כדי להעלותם מעלה מעלה ולהתענג על ה', כפי שנתבאר במקום אחר.

תחילה באה עבודת הבירורים בימות החול ותיקון ההסתר, שהיא עבודת יעקב; לאחר מכן, בשבת, "אוכלים" ומעלים את מה שהתברר למעלה מעלה ומתענגים על ה'.

40 וזהו מה שאומרים במוצאי שבת אל תירא עבדי יעקבכו'. כ בשבת אנו בבחינת ישראל שא"צ [שאינן צריך] / שאינו צריך] לבחי' עבודה ויגיעה לברר בירורים

וזהו הטעם לכך שבמוצאי שבת אומרים: "אל תפחד, יעקב עבדי" וכו': בשבת אנו בבחינת ישראל, שאינה זקוקה לבחינת עבודה ועמל של ברור הבירורים,

זהו הטעם לכך שבמוצאי שבת אומרים: "אל תפחד, יעקב עבדי": בשבת אנו בבחינת ישראל, ואיננו זקוקים לעמל הבירורים.

כי בורר אסור^{262, 263} רק אנו אז בבחי' בן בנים למקום^{264, 265} ועיין זהר (ח"ג [חלק ג'] דצ"ד) ואח"כ במוצאי שבת שמשלתק הנשמה יתירה

שכן בשבת אסור לברור; אלא שאז אנו בבחינת בן, "בנים למקום" (ראו זהר, חלק ג, צד). לאחר מכן, במוצאי שבת, כשהנשמה היתרה מסתלקת,

בשבת אסור לברור, ואנו אז בבחינת "בנים למקום", בבחינת בן. בצאת השבת מסתלקת הנשמה היתרה.

וצריך לחזור ולירד להיות בבחי' יעקב עבדי בכל ששת ימי המעשה לברר בירורים בבי"ע כו' לכך אומר אל תירא עבדי יעקב כו' מלירד שם

צריך לשוב ולרדת, להיות בבחינת "יעקב עבדי" בכל ששת ימי המעשה, כדי לברר בירורים בעולמות בריאה, יצירה ועשיה וכו'. לכן אומרים: "אל תפחד, יעקב עבדי" וכו' — [אל תפחד] מלרדת לשם;

עלינו לרדת שוב לבחינת "יעקב עבדי" בששת ימי החול, ולברר בירורים בעולמות בריאה, יצירה ועשיה. לכן אומרים: "אל תפחד, יעקב עבדי" — אל תפחד לרדת לשם.

ובזה נותנים כח ועוז כו' והיא ירידה צורך עלייה בשבת שאח"כ וכן בכל יום יש מעין שבת בקי"ש [בקריאת שמע] ותפלה שאוי [שאומרים] שמע ישראל²⁶⁶ כו' עמ"ש ע"פ יונתני:

ובכך נותנים כוח ועוז וכו', וזו ירידה לצורך עלייה בשבת שלאחר מכן. וכך גם בכל יום יש מעין שבת בקריאת שמע ובתפילה, כשאומרים: "הקשב, ישראל" וכו'; ראו מה שנכתב על הפסוק "יונתני".

דברים אלה נותנים כוח לירידה, שהיא לצורך עלייה גדולה יותר בשבת הבאה. גם בכל יום יש מעין שבת בקריאת שמע ובתפילה, כשאומרים "הקשב, ישראל", ובכך מסתיים הקטע הארוך שבסוגריים.

קטע 9 • 41-43

תרועת המלך

41 ותרועת מלך בו.²⁶⁷ הנה בפ"י תרועת יש שני פירושים. הא' לשון שבירה ופירור כמו תרועם בשבת ברזל²⁶⁸ והב' לשון חיבה וריעות²⁶⁹ וכדפרש"י [וכדפירש רש"י / וכדפירוש רש"י] בחומש כאן ושניהם אמת.

"ותרועת מלך בו" — "ותרועת" מתפרש בשני אופנים. הראשון הוא לשון שבירה וריסוק, כמו "תרועם בשבת ברזל"; והשני הוא לשון חיבה וריעות, כפי שרש"י מפרש כאן בחומש. ושני הפירושים אמת.

המאמר עובר לביטוי האחרון בפסוק: "ותרועת מלך בו". למילה "תרועה" יש שני מובנים: שבירה, כמו "תרועם בשבת ברזל", וחיבה וריעות, כפי שרש"י מפרש על הפסוק הזה; ושניהם אמת.

דהנה יש להבין דפעם מצינו דכתיב מלך במשפט יעמיד ארץ²⁷⁰ ודינא דמלכותא דינא²⁷¹ שהוא מבחי' גבורות ופעם כתיב באור פני מלך חיים²⁷² אנפוי דמלכא נהירין בבחי' חסדים.

יש להבין: לפעמים נאמר "מלך במשפט יעמיד ארץ", וכן "דינא דמלכותא דינא", והדברים שייכים לבחינת גבורה; ולפעמים נאמר "באור פני מלך חיים", "אנפוי דמלכא נהירין" — פני המלך מאירים — בבחינת חסדים.

המלכות מופיעה בשני אופנים: מלך המעמיד את הארץ באמצעות משפט — "דינא דמלכותא דינא" — השייך לבחינת גבורה; ומלך שפניו מאירים מעניקים חיים, השייך לבחינת חסד.

אך הענין הוא דיש ב' בחי' במדת מלך וכמ"ש בזהר בפי' ויחי (דל"ט ע"א)²⁷³ כד מלכא יתיב על כורסיא איקרי מלך עילאה²⁷⁴ וכד נחית לעבדוי

אלא הענין הוא שיש שתי בחינות במידת המלך, וכך נאמר בזהר, בפרשת ויחי (רל"ט ע"א): "כד מלכא יתיב על כורסיא איקרי מלך עילאה" — כשהמלך יושב על כיסאו הוא נקרא "מלך עליון"; "וכד נחית לעבדוי" — וכשהוא יורד אל עבדיו,

הזוהר בפרשת ויחי מסביר שיש שתי בחינות של מלך: כשהמלך יושב על כיסאו הוא נקרא "מלך עליון", וכשהוא יורד אל עבדיו — "מלך זוטא", המלך הקטן.

מלך זוטא איקרי שבימות החול כשמתלבש בבי"ע מלך זוטא איקרי וירידה זו הוא ע"י גבורות וצמצומים כמ"ש כבוד מלכותך יאמרו²⁷⁵ וגבורתך ידברו וכמ"ש במ"א²⁷⁶ ואזי במשפט יעמיד כו' דינא דמלכותא כו'.

"מלך זוטא איקרי" — הוא נקרא "מלך זוטא". כלומר, בימות החול, כשהוא מתלבש בעולמות בריאה, יצירה ועשיה, הוא נקרא "מלך זוטא". ירידה זו נעשית באמצעות גבורות וצמצומים, כמו שנאמר: "כבוד מלכותך יאמרו וגבורתך ידברו", וכפי שמוסבר במקום אחר. אזי "במשפט יעמיד" כו', "דינא דמלכותא" כו'.

בימות החול מלכות ה' מתלבשת בעולמות התחתונים בריאה, יצירה ועשיה, בבחינת "מלך זוטא". הירידה הזאת נעשית באמצעות גבורות וצמצומים, ככתוב: "וגבורתך ידברו". אז הוא מולך "במשפט", מכוח "דינא דמלכותא".

משא"כ בשבת הוא בחי' כד יתיב על כורסיא וכמ"ש בזהר פי' תרומה (דקל"ה סע"א [סוף עמוד א] וע"ב)²⁷⁷ אך לא כך בשבת: זו הבחינה של "כד יתיב על כורסיא" — כשהוא יושב על כיסאו, כפי שנאמר בזהר, פרשת תרומה (סוף דף קל"ה ע"א ודף קל"ה ע"ב);

בשבת הוא המלך היושב על כיסאו, כפי שמתאר הזוהר בפרשת תרומה את כניסת השבת בקטע הפותח במילים "כגונא".

והיינו שבשבת הוא עליות העולמות ובחי' מדת מלכותו עולה ומתייחדת בשרשה בבחי' אצילות וע"ז נאמר באור פני מלך כו'

כלומר, בשבת העולמות עולים, ובחינת מידת מלכותו עולה ומתייחדת עם שורשה בבחינת אצילות. ועל כך נאמר "באור פני מלך" כו',

בשבת העולמות עולים, ומלכותו עולה ומתייחדת עם שורשה באצילות. על כך נאמר: "באור פני מלך חיים".

ואנפהא נהירין בנהירא עילאה²⁷⁸ עיי התגלות עונג העליון מבחי רעוא דכל רעוין שמתגלה בשבת במדת מלכותו ית'

"ואנפהא נהירין בנהירא עילאה" — ופניה מאירים באור העליון, באמצעות התגלות התענוג העליון מבחינת "רעוא דכל רעוין" — רצון כל הרצונות — המתגלה בשבת במידת מלכותו יתברך.

כפי שאומר הזוהר על השבת, פני המלכות "מאירים באור העליון", באמצעות התגלות התענוג העליון מ"רעוא דכל רעוין" — רצון כל הרצונות — המתגלה בשבת במלכות ה'.

וזהו תרועת מלך בו ל' [לשון] ריעות וחיבה דקאי אבחי ישראל שהוא בחי שבת שאז ה' אלקיו עמו ממש שמתענג על ה' כניל.

וזהו "ותרועת מלך בו" — מלשון ריעות וחיבה; הדבר מתייחס לבחינת ישראל, שהיא בחינת שבת, שאז ה' אלקיו עמו ממש, והוא מתענג על ה', כפי שהוזכר לעיל.

זוהי "תרועה" במשמעות של ריעות וחיבה. היא מתייחסת לישראל, לבחינת שבת, שאז ה' אלקיו עמו והוא מתענג על ה'.

42 ונמשך בחי תרועת מלך בו היינו גילוי בחי ריעות וחיבה²⁷⁹ מבחי רעוא דכל רעוין שנמשך במדת מלי ונמשכת בו בחינת "תרועת מלך": כלומר, גילוי של ידידות וחיבה מבחינת רצון כל הרצונות, הנמשך במידת מלכות,

מכאן נמשכת במלכות תרועת המלך — ידידות וחיבה שמקורן ברצון כל הרצונות.

שהיא כנס' [כנסת ישראל] [ועמ"ש מזה ג"כ בד"ה והיה מדי חדש^{280, 281} ועי' בזהר ח"א [חלק א'] דקנ"א א' ודף ר"ו ע"ב]

שהיא כנסת ישראל [ועיין גם במה שנכתב על כך במאמר המתחיל "והיה מדי חודש", וראה בזהר חלק א, דף קנא ע"א ודף ר"ו ע"ב];

מלכות היא כנסת ישראל. כאן מפנים למאמר על הפסוק "והיה מדי חודש" ולשני מקומות בזהר.

וגם עיי' נמתקים כל הדינין וגבורות הנמשכים מבחי דינא דמלכותא בששת ימי המעשה מחמת התגלות רעוא דכל רעוין וכמ"ש בזהר תרומה שם וכל דינין מתעברין מינה²⁸² כו'.²⁸³

וגם על ידי כך נמתקים כל הדינים והגבורות הנמשכים מבחינת דין המלכות בששת ימי המעשה, בעקבות גילוי רצון כל הרצונות, וכפי שנאמר שם בזהר, פרשת תרומה: "וכל הדינים מתבטלים ממנה" וכו'.

גילוי זה ממתיק את כל הדינים והחומרות של "דין המלכות" בימי החול, כפי שאומר הזוהר על שבת: "כל הדינים מתבטלים ממנה".

43 וזהו תרועת מלך בו כפי הראשון לשון שבירה ופירור דהיינו שמתפררים הגבורות וזהו מיתוקן וכמ"ש אתה פוררת בעוז ים, ²⁸⁴ וכידוע ג"כ בענין כוונת התרועה בתקיעת שופר ²⁸⁵ דר"ה [דראש השנה] שהיא לפרר גבורות עליונות דיצחק כמ"ש בזהר אמור. ²⁸⁶

וזהו "תרועת מלך בו" לפי הפירוש הראשון: לשון שבירה ופירור, כלומר, שהגבורות מתפוררות, וזהו המיתוק שלהן, כמו שנאמר: "אתה פוררת בעוז ים". וכך ידוע גם בענין הכוונה של התרועה בתקיעת שופר בראש השנה: לפרר את הגבורות העליונות של יצחק, כפי שנאמר בזהר, פרשת אמור.

המשמעות הראשונה של תרועה, שבירה, חלה גם כאן: הגבורות מתפוררות, וזהו המיתוק שלהן, כמו שנאמר: "אתה פוררת בעוז ים". כך גם התרועה שבתקיעת שופר בראש השנה נועדה, כפי שמבואר בזהר לפרשת אמור, לפרר את הגבורות העליונות של יצחק.

ותרועה ופירור זה הוא ע"י התגלות בחי' רעדכ"ר [רעוא דכל רעוין] שהוא ענין ריעות וחיבה נמצא ב' הפירושים עולים בקנה א':

ותרועה ופירור אלה נעשים על ידי התגלות בחינת רצון כל הרצונות, שהיא ענין של רעות וחיבה. נמצא ששני הפירושים עולים בקנה אחד:

השבירה עצמה באה בעקבות התגלות רצון כל הרצונות, שהיא רעות וחיבה. כך שני פירושי התרועה מתיישבים זה עם זה: החיבה היא ששוברת את הגבורות.

בעבודה

בימות החול על האדם לעמול בתפילה: להתבונן בגדולת ה' ובירידת הנשמה, לעקור את הרצונות הזרים של הנפש הבהמית ולזעוק מנקודת הלב, כדי שאמירת "ברוך אתה הוי" תהיה אמיתית; אחר כך עליו להמשיך את האור בכל מצווה באמצעות הברכה עליה, לאכול רק לאחר התפילה ולשם שמים, ולכבוש את עצמו לפני שהוא מנסה לגלות אלקות בעולם. כשבת העבודה היא התענגות בה', וכשהיא מסתיימת יורדים שוב לעבודת ימות החול בלי פחד, שכן הירידה היא לשם עלייה גדולה יותר.

שאלות לשיחה

1. מדוע התפילה, שחכמים מתייחסים אליה בחומרה רבה כל כך, אינה נמנית בין תרי"ג המצוות, וכיצד משל חוט השדרה משיב על כך?
2. אם התפילה היא חוט השדרה שאינו נמנה, כיצד יכולות שמונה עשרה ברכותיה להיות מקבילות לחוליות, הנמנות בין האיברים?
3. באיזה מובן לימוד התורה הוא איבר פנימי הנמוך מן התפילה, ובאיזה מובן הוא ה"פנים" שלמעלה ממנה?
4. מה ההבדל בין אָן לְעָמֵל, ומדוע הראשון אינו יכול לפגוע ביעקב ואילו השני נותר?
5. כיצד מתברר ששתי המשמעויות של תרועה, שבירה וחיבה, הן אחת?

הערות

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

פסקה 1

1 לא הביט און ביעקב

בהערת קה"ת נאמר שהנחת המאמר בכתב ידו של אדמו"ר האמצעי נדפסה שם.

הערת קה"ת

הנחת כ"ק אדמו"ר האמצעי נדפס בסה"מ תקס"ד ע' קעד. וראה סה"מ תקס"ג-ב ע' תשצט. מאמר זה בשינויים ובתוס' הגהות וקיצורים — באוה"ת בלק ע' תתקצו. אי"ג. קיצורים שם ע' איד. א"טו. ביאור שם ע' איט. כרך-ו ע' איתקג. המאמר בארוכה במאמרי אדה"א במדבר כרך ד' ע' איתקיו.

2 לא הביט און ביעקב

ברכת בלעם: "לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל; הוי אלקיו עמו ותרועת מלך בו". המאמר כולו מבאר פסוק זה, ביטוי אחר ביטוי.

Numbers 23:21 במדבר כ"ג:כ"א

לא־הָבִיט אֹן בְּיַעֲקֹב וְלֹא־רָאָה עֲמָל בְּיִשְׂרָאֵל הִ' אֱלֹקָיו עִמּוֹ וְתִרְעוּת מֶלֶךְ בּוֹ:

None hath beheld iniquity in Jacob, Neither hath one seen perverseness in Israel; The L-RD his G-d is with him, And the shouting for the King is among them.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר כג, כא.

3 הנה יש ב' בחיי ומדרגות

בהערה נאמר שקטע זה מצוטט בסדרת המאמרים משנת 5636, הפותחת במילים "מים רבים", סעיף 86.

הערת קה"ת

מובא במים רבים תרל"ו סעי' פו.

4 יעקב ובחינת ישראל

על דברי בלעם אומר רבי יוסי שיעקב וישראל הן שתי בחינות — תחילה יעקב ולאחר מכן ישראל — ואף שהכול אחד, ישראל הוא הבחינה העליונה. זה המקור לקביעה הפותחת של המאמר.

Zohar, Balak 45:458-470 ספר הזהר, בלק מ"ה:תנ"ח-ת"ע

5 יעקב ובחינת ישראל

כשם שהקדוש ברוך הוא נקרא לפעמים הוי' ולפעמים אלקים, כך יעקב נקרא לפעמים ישראל ולפעמים יעקב, "והכול לפי בחינות ידועות". המאמר חוזר לקטע זה כשהוא מבחין בין שני השמות.

Zohar, Vayishlach 16:169-17:178 ספר הזהר, וישלח ט"ז:קס"ט-י"ז:קע"ח

But the truth is that, as we have learned, the name TETRAGRAMMATON (L-rd) is everywhere expressive of the attribute of mercy. Now, assuredly, G-d is named TETRAGRAMMATON (L-rd), as it is written: "I am the L-rd TETRAGRAMMATON" (Ibid. 8). Yet we see that at times His name is called Elohim (G-d), which is everywhere expressive of judgement. The explanation is that when the righteous are numerous among mankind, He is called by the name of TETRAGRAMMATON (L-rd), the name which implies mercy, but when sinners abound, He is called by

6 ובפ' וישלח קע"ד א'

גם שם מביא אדמו"ר הזקן את דברי הזהר הזה על וישלח: ה' נקרא לפעמים הוי' ולפעמים אלקים, ויעקב נקרא אף הוא לפעמים ישראל ולפעמים יעקב. הוא מקביל את שני השמות לשתי בחינות בנפש: זו המתפשטת בגוף, וזו הנמצאת למעלה ממנו כאור מקיף, ושורשן בשני השמות הוי' ואלקים.

הערת קה"ת

ראה לעיל פ' שלח נא, ב.

7 בחי' עבד ובחי' בן

ההערה מפנה לסדרת המאמרים משנת 5666 בעניין בחינות עבד ובן, ומוסיפה שהן נדונות במקומות רבים.

הערת קה"ת

ראה המשך תרס"ו ע' רכה. שח. ובכ"מ.

8 שמע אלי יעקב עבדי

בפסוק נאמר: "ועתה שמע יעקב עבדי וישראל אשר בחרתי", כפי שמצוין בהערת קה"ת. הפסוק מצמיד לשם יעקב את התואר "עבדי".

Isaiah 44:1 ישעיהו מ"ד:א'

וְעַתָּה שְׁמַע יַעֲקֹב עַבְדִּי וְיִשְׂרָאֵל בְּחַרְתִּי בּוֹ:

Yet now hear, O Jacob My servant, And Israel, whom I have chosen;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיי מד, א ושם כתיב ועתה שמע יעקב עבדי. [כ].

9 בני בכורי ישראל

משה נצטווה לומר לפרעה: "כה אמר הוי': בני בכורי ישראל". הפסוק מצמיד לשם ישראל את התואר "בן".

Exodus 4:22 שמות ד:כ"ב

וְאָמַרְתָּ אֶל־פַּרְעֹה כֹּה אָמַר הִ' בְּנֵי בְכוֹרֵי יִשְׂרָאֵל:

And thou shalt say unto Pharaoh: Thus saith the L-RD: Israel is My son, My first-born

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות ד, כב.

10

רבי אלעזר מפרש את המילים "ועבדי אשר בחרתי" כמתייחסות ליעקב, ומביא את הפסוק "ואתה אל תירא עבדי יעקב". הטקסט מציין כאן את יעקב כבחינת העבד.

Zohar, Kedoshim 17:104-18:108 ספר הזהר, קדושים י"ז:ק"ד-י"ח:ק"ח

פסקה 2

11 ועבדתם את ה"א

"ועבדתם את הוי' אלקיכם, וברך את לחמך ואת מימך". הראשון מבין ארבעה פסוקים העוסקים בעבודת ה'.

Exodus 23:25 שמות כ"ג:כ"ה

וְעַבַּדְתֶּם אֶת הָאֱלֹהִים וּבֵרַךְ אֶת־לֶחְמְךָ וְאֶת־מִימֶיךָ וְהִסְרִיתִי מִחֶלֶד מִקֶּרְבְּךָ:

love the L-RD your G-d, and to walk in all His ways, and to keep His commandments, and to cleave unto Him, and to 'serve Him with all your heart and with all your soul

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 3

17 והנה לשון עבודה

ההערה מפנה לאור התורה על שיר השירים, שם מוסבר המונח "עבודה", ומציינת שאור התורה שם מפנה בתורה אור 12a.

הערת קה"ת

ראה באוה"ת שה"ש ע' תפט ושם מציין לתו"א יב, א.

18 שהוא ית' שלימו דכולהו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה תי"ו בהקדמה (פתח אלי').

19 שלימו דכולהו

בתפילתו של אליהו ("פתח אליהו"), בהקדמה לתיקוני זוהר: "אתה הוא שלמות כולם", וכשאתה מסתלק מהם, כל השמות נשארים כגוף בלי נשמה. אדמו"ר חזקן משתמש בביטוי כדי לומר שאין לה שום חסרון.

Tikkunei Zohar 17b:2-3 תיקוני זוהר י"ז ב:ב-ג

וכל ספירן כל חד אית ליה שם ידיע. ובהון אתקריאו מלאכי. ואנת לית לך שם ידיע. דאנת הוא ממלא כל שמהן. ואנת הוא שלימו דכלהו וכד אנת תסתלק מנהון אשתארו כלהו שמהן כגופא בלא נשמתא. אנת חכים ולא בחכמה ידיעא. אנת הוא מבין ולא מבינה ידיעא. לית לך אתר ידיעא אלא לאשתמודעא תוקפך וחילך לבני נשא. ולאחזאה לון איך אתנהיג עלמא בדינא וברחמי דאינון צדק ומשפט כפום עובדיהון דבני נשא.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

20 ממך הכל

דברי דוד על התרומות לבית המקדש: "כי ממך הכול, ומידך נתנו לך". אין דבר שאנו נותנים לה' שאינו כבר שלו.

I Chronicles 29:14 דברי הימים א כ"ט:יד

וכי מי אני ומי עמי כִּי־נַעֲצֹר כַּחַּ לְהַתְּנִיד כְּזֹאת כִּי־מִמֶּךָ הַכֹּל וּמִיָּדְךָ נִתְּנוּ לָךְ:

But who am I, and what is my people, that we should be able to offer so willingly after this sort? for all things come of Thee, and of Thine own have we given Thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דה"א כט, יד.

21 אם צדקת מה תתן לו

אליהוא אומר: "אם צדקת, מה תיתן לו, או מה מידך יקח?" הצדקות אינה מוסיפה דבר לה'.

Job 35:7 יהושע כ"ה:ז

אם־צִדְקָתְךָ מִה־תִּתֶּנִּי לוֹ אוֹ מִה־מִּידְךָ יִקַּח:

If thou be righteous, what givest thou Him? Or what receiveth He of thy hand

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

And ye shall serve the L-RD your G-d, and He will bless thy bread, and thy water; and I will take sickness away from the midst of thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות כג, כה.

12 תחת אשר לא עבדת

"תחת אשר לא עבדת את הוי' אלקיך בשמחה ובטוב לבב". עבודת ה' היא חובה, והאדם ננוף על הזנחתה.

Deuteronomy 28:47 דברים כ"ח:מ"ז

תַּחַת אֲשֶׁר לֹא־עַבַּדְתָּ אֶת־ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב מֵרֵב כָּל:

because thou didst not serve the L-RD thy G-d with joyfulness, and with gladness of heart, by reason of the abundance of all things

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים כה, מז.

13 ולעבדו בכל לבבכם

ההערה מציינת שכאשר מובא קטע זה במאמר "מים רבים", נוסף מאמר חז"ל: "איזו היא עבודה שבלב? זו תפילה" (תענית ב ע"א).

הערת קה"ת

שם יא, יג. במים רבים שם נוסף: וארו"ל איזהו עבודה שבלב זו תפילה [תענית ב, א].

14 ולעבדו בכל לבבכם

"לאהבה את הוי' אלקיך ולעבדו בכל לבבך". חז"ל פירשו שעבודה שבלב זו תפילה, והמאמר דן בהמשך בפירוש זה.

Deuteronomy 11:13 דברים י"א:י"ג

וְהָיָה אִם־שָׁמַעַתְּ שְׁמֵעוּ אֱלֹהֵי־מִצְוֹתֵי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת־ה' אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ כְּכָל־לִבְכֶּם וּכְכָל־נַפְשְׁכֶם:

And it shall come to pass, if ye shall hearken diligently unto My commandments which I command you this day, to love the L-RD your G-d, and to serve Him with all your heart and with all your soul

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

15 עבדו את ה'

"עבדו את הוי' בשמחה, בואו לפניו ברננה".

Psalms 100:2 תהילים ק':ב

עַבְדוּ אֶת־ה' בְּשִׂמְחָה בָּאוּ לִפְנֵי בְּרִנָּה:

Serve the L-RD with gladness; come before His presence with singing

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים ק, ב.

16 הערת קה"ת מפנה לJoshua 22:5 למילים האלה.

Joshua 22:5 יהושע כ"ב:ה

רק שמרו מאד לעשות את־המצוה ואת־התורה אשר צוה אתכם משה עבד־ה' לְאַהֲבָה אֶת־ה' אֱלֹהֵיכֶם וּלְלַכֵּת כְּכָל־דְּרָכָיו וּלְשַׁמֵּר מִצְוֹתָיו וּלְדַבְּקָה־בּוֹ וּלְעַבְדוֹ כְּכָל־לִבְכֶּם וּכְכָל־נַפְשְׁכֶם:

Only take diligent heed to do the commandment and the law, which Moses the servant of the L-RD commanded you, to

איוב לה, ו.

22 נתאוה הקב"ה להיות לו

מיום הבריאה הראשון "נתאוה הקדוש ברוך הוא להיות לו דירה בתחתונים", והדבר התקיים כשהוקם המשכן. בהערת קה"ת מובאת האמירה לצד המקור בתנחומא.

Bamidbar Rabbah 13:6 במדבר רבה י"ג:

הערת קה"ת

ראה תנחומא נשא, טז. במד"ר יג, ו. לי ב"ר (פ"ג סי' יב [ט]) נתאוה הקב"ה לעשות שותפות בתחתונים. ועי' ב"ר (פ"ט סי"ג [ז]) עיקר שכינה בתחתונים ובבמד"ר (פ"ג סי' ד [ב]) — עיי"ש הלשון נתאוה לדור עם בריותיו בתחתונים במדבר"ר פ"ג סי' ח [ו] ובפסיקתא רבתי סי' ז'. ועי' קדושים (כט, סע"ד). [כ]. ראה תניא פרק לו ובליקוט פירושים שם. ראה באוה"ת פ' משפטים ע' אירכא.

23 נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים

כשהקדוש ברוך הוא ברא את העולם, הוא רצה שתהיה לו דירה בתחתונים, כפי שיש לו בעולמות העליונים. אמירה זו היא הבסיס לתשובת המאמר.

Midrash Tanchuma, Nasso 16:1 מדרש תנחומא, נשא ט"ז:

... באתי לגני אחותי פלה (שה"ש ה, א). אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן, בְּשָׁעָה שֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, נִתְאַוָּה שְׁיִהְיֶה לוֹ דִּירָה בַּתְּחִתּוֹנִים כְּמוֹ שֵׁשׁ בְּעֵלְיוֹנִים. בָּרָא אֶת הָאָדָם וְצָוָה אוֹתוֹ וְאָמַר לוֹ: מִכָּל עֵץ הִגֵּן אָכַל תֹּאכַל, וּמִעֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ (בראשית ב, טז-יז). וְעָבַר עַל צְוִיוֹ. אָמַר לָקַה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כִּךְ הֵייתִי מִתְאַוָּה שְׁיִהְיֶה לוֹ דִּירָה בַּתְּחִתּוֹנִים כְּמוֹ שֵׁשׁ לִי בְּעֵלְיוֹנִים, וְדָבָר אֶחָד צְוִיתִי אוֹתָהּ וְלֹא שִׁמְרָתָהּ אוֹתוֹ. מִיֵּד סָלַק הַקָּדוֹשׁ ...

So it came to pass on the day that Moses had "finished." Rav says, "Every place where it is stated, 'So it came to pass (wayehi),' [is referring to] something new"; but R. Simeon says, "Every place where it says, 'So it came to pass (wayehi)' [is referring to] something which existed, has ceased [to exist] for a long time, and has returned to be as it was. 5:7. This text is related (to Cant. 5:1), "When I come to ... my garden, my sister bride." R. Samuel bar

Midrash Tanchuma -- Torat Emet (Public Domain) • Townsend 1989 translation of Midrash Tanhuma, S. Buber Recension, edited and supplemented by R. Francis Nataf (CC-BY)

24 אני הי לא שנית

"כי אני הוי לא שנית". הפסוק הוא הבסיס לאמירה שהבריאה אינה מחוללת שום שינוי בה.

Malachi 3:6 מלאכי ג':

כי אָנִי ה' לֹא שִׁנִּיתִי וְאַתֶּם בְּנֵי־יַעֲקֹב לֹא כִלִּיתֶם:

For I the L-RD change not; and ye, O sons of Jacob, are not consumed.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מלאכי ג, ו.

25 שהיה הוא ושמו בלבד

"קודם שנברא העולם היה הקדוש ברוך הוא ושמו הגדול בלבד".

Pirkei DeRabbi Eliezer 3:2 פרקי דרבי אליעזר ג':

עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם, הָיָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשְׁמוֹ הַגָּדוֹל בְּלִבְדּוֹ, וְעַלֵּה בְּמַחְשְׁבָה לְבָרָא אֶת הָעוֹלָם, וְהָיָה מִחֲרִית אֶת הָעוֹלָם לְפָנָיו וְלֹא הָיָה

עומד. מִשְׁלוֹ מִשְׁלֵ, לְמָה הַדָּבָר דּוּמָה? לְמַלְךְ שֶׁהוּא רוֹצֶה לְבָנוֹת פְּלִטָּרִים שְׁלוֹ, אִם אֵינּוּ מִחֲרִית בְּאָרֶץ יְסוֹדוֹתָיו וּמוֹכָאֵיו וּמוֹצָאֵיו, אֵינּוּ מִתְחִיל לְבָנוֹת, כִּךְ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִחְרִית לְפָנָיו אֶת הָעוֹלָם וְלֹא הָיָה עוֹמֵד עַד שֶׁבָּרָא אֶת הַתְּשׁוּבָה.

Before the world was created, the Holy One, blessed be He, with His Name alone existed, and the thought arose in Him to create the world. He began to trace (the foundations of) the world before Himself, but it would not stand. They told a parable, To what is the matter like? To a king who wishes to build a palace for himself. If he had not traced in the earth its foundations, its exits and its entrances, he does not begin ... to build. Likewise the Holy One, blessed be

Pirke DeRabbi Eliezer, Sefaria Vocalized Edition (Public Domain) • Pirke de Rabbi Eliezer, trans. Rabbi Gerald Friedlander, London, 1916 (Public Domain)

26 שהזמן ג"כ נברא ומחודש

ההערה מציינת שהרעיון שגם הזמן נברא מובא שם בשם המגיד, זכרונו לברכה.

הערת קה"ת

הובא בסידור שער הק"ש (עה, סע"ד) בשם הרב המגיד נ"ע. לקמן ר"ה סא, א. אמ"ב שער הק"ש פל"ז ואילך. דרך מצותיך מצות האמנת אלקות פ"א. המשך תרס"ו ע' מא ואילך. לקו"ש ח"י ע' 60: 'ונקט ווי די גופי הדצח"מ זיינען נתהווה געווארן בשימ"ב יש מאין, אזוי איז אויך עצם מציאות הזמן א בריאה און התהוות חדשה. ראה לקו"ש ח"י ע' 176.

27 כמ"ש בעי"ח ש' עגולים ויושר

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ספ"א.

28 כמ"ש בעי"ח שער עגולים ויושר

בסוף הענף הראשון של השער הראשון בעץ חיים (בהערת קה"ת מצוין סוף פרק א), האריז"ל מסביר שהעולמות הנמצאים, בניגוד לאין סוף, החלו להתקיים בזמן מסוים, ומאותו רגע ואילך הכול התהווה בסדר של זמן, זה אחר זה.

Sefer Etz Chaim 1:3-4 עץ חיים א':ג-ד'

... אח"כ יוצאים אורות החוטם ואח"כ אורות הפה הנקי עקודים וכל אלו האורות הם בדרך יושר לבד ואין להם בחי' עיגול כלל ואח"כ יצאו אורות עינים דא"ק הזה ואלו נקרא עולם הנקודים ויש בהם ב' בחי' עיגולים ויושר. ומקום מצבן ומעמדן הן מהטיבור דא"ק הזה עד סיום רגליו שהמקום הזה נקרא כללות נה"י דא"ק. וזהו סדרן כי בתחלה יצאו י' עגולים דנקודות ונתעגלו סביב הכלים דנה"י דא"ק בבחי' היושר שלו ובתוך הכלים מתלבש או"פ שלהם כנ"ל. ואלו העיגולים דנקודות שהם בחי' נפש הם סובבים על הכלים ואו"פ של נה"י דיושר

...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

29 אחר שיחברב העולם

רב קטינא אומר שהעולם יתקיים במשך ששת אלפים שנה, ובשנה השביעית יהיה שומם, ומביא את הפסוק: "ונשגב הוי' לבדו ביום ההוא". הי נשאר ללא שינוי לאחר בריאת העולם, כפי שהיה לפניו.

Rosh Hashanah 31a ראש השנה ל"א א

הערת קה"ת

ראה ר"ה לא, א.

30 קמיי ית' כולא ממש כלא

הזוהר מתאר את יראת ה' האמיתית כיראה מפניו משום שהוא גדול ושולט על הכול, "והכול נחשב לפניו לאין". אדמו"ר הזקן משתמש בביטוי זה כדי לתאר את עמידת העולם לפני ה'.

Zohar I, 11b זח"א יא, ב

הערת קה"ת

ראה זח"א יא, ב.

31 קודם שנה"ע שהי' הוא ושמו בלבד

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

פדר"א פ"ג.

פסוקה 4

32 "על כן יאמרו המושלים: בואו חשבון". הפסוק פותח את המאמר בפרשת חוקת שאליו מתייחס הטקסט.

Numbers 21:27 במדבר כ"א כ"ז

עליכן יאמרו המושלים באו חשבון ותכונן עיר סיחון:

Wherefore they that speak in parables say: Come ye to Heshbon! Let the city of Sihon be built and established

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 6

33 דכולא קמיה כלא חשיב

"והכול נחשב לפניו לאין": זהו ביטוי של הזוהר למעמדו של העולם לפני ה', שאותו הדירה למטה אמורה לגלות גם בידיעתנו שלנו.

Zohar, Introduction 20:188-22:199 ספר הזהר, הקדמה כ"קפ"ח-כ"ב קצ"ט

The genuine type is that which makes a man fear his Master because He is the mighty ruler, the rock and foundation of all worlds, before whom all existing things are as nought, as it has been said: "and all the inhabitants of the earth are as nought" (Dan. 4, 32), and place his goal in that spot which is called yir'ah (fear).

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

34 מכל לכלוך וטינוף כו' ואח"כ לסדר שם כלים נאים

ההערה מציינת את הנקודה הנידונה שם: סידור הכלים הנאים נעשה דווקא לאחר שפינו את ההיכל מכל לכלוך.

הערת קה"ת

שסידור כלים נאים הוא דוקא אחרי פנוי ההיכל מכל לכלוך — לקו"ש-ז ע' 182. וראה לקו"ש-יב ע' 136. ח"י"ג ע' 19. ראה המשל גם לעיל בפ' צו טז, סע"א.

35 מטה ושלחן כסא ומנורה

הזוהר שואל מדוע נבחרו דווקא ארבעת הרהיטים האלה, ומשיב שהם קישוטיה של כנסת ישראל, המכונה "עליית קיר".

Berakhot 10a ברכות י"א

Zohar II, 44a זח"ב מד, א

הערת קה"ת

ראה ברכות י', א. זח"ב מד, א.

36 ויניחהו בגי'ע לעבדה ולשמרה

"ויקח הוי" אלקים את האדם ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה". הפסוק מציג את שני חלקי עבודת האדם, שעליהם מוסבר בפסוק הבאה.

Genesis 2:15 בראשית ב':ט"ו

ויקח ה' אלקים את־הָאָדָם וַיִּנְחָהוּ בְּגֶן־עֵדֶן לְעֲבֹדָה וּלְשִׁמְרָה:

And the L-RD G-d took the man, and put him into the garden of Eden to dress it and to keep it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ב, טו.

37

האישה השונמית אומרת: "נעשה נא עליית קיר קטנה, ונשים לו שם מיטה ושולחן וכיסא ומנורה". ההכנות שלה לאלישע הן דימוי לריהוט דירתו של ה'.

II Kings 4:10 מלכים ב' ד':י

נַעֲשֶׂה־נָא עֲלִית־קִיר קֶטַנָּה וְנָשִׂים לוֹ שֵׁם מִטָּה וְשֻׁלְחָן וְכִסֵּא וּמִנּוּרָה וְהָיָה כִּבְאוֹ אֵלֵינוּ יָסוּר שָׁמָּה:

Let us make, I pray thee, a little chamber on the roof; and let us set for him there a bed, and a table, and a stool, and a candlestick; and it shall be, when he cometh to us, that he 'shall turn in thither

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 7

38 לעבדה זו רמ"ח מ"ע

הזוהר אומר שה' הניח את האדם בגנו, השכינה, "לעבדה" באמצעות מצוות עשה ו"לשמרה" באמצעות מצוות לא תעשה. זהו אחד המקורות שמביאה הערת קה"ת לאמירת חז"ל.

Zohar I, 27a זח"א כז, א

Zohar II, 165b זח"ב קסה, ב

הערת קה"ת

ראה זח"א כז, א. זח"ב קסה, ב. ת"ז סתני"ה (פח, ב). ע' זח"א (כז, א). ובילקוט ראובני כ"ה ב' מדרש (סתם) ול"מ. גם בסה"ק אור החיים עה"ת ב' מארז"ל והי' למראה עיניו, גם האלשיך הקי' הביא המארז"ל ומקורו לא כי שם. וגם השל"ה הקי' בבית חכמה [טז, א] כי ב' מארז"ל. וע"ע בת"ז תכ"א (סב, א). שם תנ"ה (פח, ב). [כ].

39 לעבדה זו רמ"ח מ"ע ולשמרה זו שס"ה ל"ת

Tikkunei Zohar דורש את גן עדן כגנה של התורה: "לעבדה" באמצעות מצוות העשה של התורה ו"לשמרה" באמצעות איסוריה.

Tikkunei Zohar 88b:3 תקוני הזהר פ"ח ב:ג

ויקח יהו"ה אלקיים את האדם ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה (בראשית ב טו), תא חזי קודשא בריך הוא אוליף לאדם אורייתא, הדא הוא דכתיב (איוב כח כז) אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה ויאמר לאדם, ודא איהו ויניחהו בגן עדן, דא גן דאורייתא, לעבדה בפקודין דאורייתא דעשה דאיהו זכור דכר, ולשמרה בפקודין דלא תעשה דאיהו שמור נוקבא, את האדם דהוה בדיוקנא דאורייתא, דאית לרבות אורייתא דאתיהיבת לאדם מא' ועד ת', דאתיהיבת מימינא ומשמאלא, דתמן פקודין דעשה ולא תעשה, פקודין דעשה מימינא לקבל ויה זכר"י ודא זכרונות, פקודין דלא תעשה משמאלא ...

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

44 חזון זכריה: "ראיתי והנה מנורת זהב כולה". הפסוק פותח את המאמר שאליו הטקסט מפנה.

Zechariah 4:2 זכריה ד:ב'

וַיֹּאמֶר אֵלַי מָה אַתָּה רֹאֶה וְאָמַר רָאִיתִי וְהִנֵּה מְנוֹרַת זָהָב כְּלָה וְגִלְגָּה עַל־רֹאשָׁהּ וְשִׁבְעָה נִרְתִּיָּהּ עָלֶיהָ שִׁבְעָה מוֹצָקוֹת לְנֹרוֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשָׁהּ:

And he said unto me: 'What seest thou?' And I said: 'I have seen, and behold a candlestick all of gold, with a bowl upon the top of it, and its seven lamps thereon; there are seven pipes, yea, seven, to the lamps, which are upon the top thereof;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

45 ע"פ ואלה המשפטים

ההערה מציינת את מקום המאמר "ואלה המשפטים", שבו מתבאר "שש שנים יעבוד".

הערת קה"ת
תו"א עו, א.

46 ואלה המשפטים

"ואלה המשפטים אשר תשים לפניך". הפסוק פותח מאמר בתורה אור.

Exodus 21:1 שמות כ"א:א'

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם:

Now these are the ordinances which thou shalt set before them.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

47 שש שנים יעבוד

"שש שנים יעבוד ובשביעית יצא לחופשי". במאמר ההוא מוסברת עבודתו של העבד העברי.

Exodus 21:2 שמות כ"א:ב'

כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עֲבָדִי שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבִשְׁבִיעִת יֵצֵא לְחֻפְשִׁי חֲנֹם:

If thou buy a Hebrew servant, six years he shall serve; and in the seventh he shall go out free for nothing.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

48 וע"פ לא תהי משכלה

המאמר פותח בהסבר שלמעלה יש "ארץ חיים", שממנה נמשכים חיים ומזון לכל נשמות ישראל, כדי לאהוב את ה' ולקיים את מצוותיו; זאת בדומה לאדמה הגשמית המצמיחה מזון המקיים את החיים הגשמיים.

הערת קה"ת
תו"א משפטים עח, ד ואילך.

49 לא תהיה משכלה

"לא תהיה משכלה ועקרה בארצך". פסוק זה פותח מאמר נוסף בתורה אור.

Exodus 23:26 שמות כ"ג:כ"ו

לֹא תִהְיֶה מְשַׁכְּלָה וְעִקְרָה בְּאַרְצְךָ אֶת־מִסְפַּר יְמֶיךָ אֲמַלֵּא:

None shall miscarry, nor be barren, in thy land; the number of thy days I will fulfil.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

40 לעבדה זו רמ"ח מ"ע ולשמרה זו שס"ה ל"ת

גם כאן Tikkunei Zohar מסביר את הפסוק שנאמר לאדם: "לעבדה באמצעות מצוות עשה ו"לשמרה באמצעות מצוות לא תעשה".

Tikkunei Zohar 62a:15-16 תקוני זוהר ס"ב א:ט"ו-ט"ז

וחכמה איהו מאן דאיהי באמנה אתו בגלותא. דלא דחיל מעלאין ותתאין. דבגינה אתמר לאדם ויניחחו בגן עדן לעבדה ולשמרה. לעבדה בפקודין דעשה. ולשמרה בפקודין דלא תעשה. בגין דאיהי ג"ן סדרים דאורייתא. ואיהי עדונא דאורייתא. מאי אורייתא עמודא דאמצעיתא. איהי גן דיליה ועדן דיליה.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

41 ובערת הרע מקרבך

הביטוי החוזר בתורה, "ובערת הרע מקרבך", נאמר לראשונה על נביא השקר. כאן הוא מתאר את תפקידן של מצוות לא תעשה.

Deuteronomy 13:6 דברים י"ג:ו'

וְהִנְבִּיאַ הַהוּא או חֵלֶם הַחֲלוֹם הַהוּא יוֹמֵת כִּי דִבְרֵ־סֶרָה עָלָיו אֱלֹקִיכֶם הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהַפֶּדֶךְ מִבֵּית עֲבָדִים לְהַדְיָךְ מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹקֶיךָ לַלֵּכָת בָּהּ וּבַעֲרֵת הָרָע מִקִּרְבְּךָ:

And that prophet, or that dreamer of dreams, shall be put to death; because he hath spoken perversion against the L-RD your G-d, who brought you out of the land of Egypt, and redeemed thee out of the house of bondage, to draw thee aside out of the way which the L-RD thy G-d commanded thee to walk in. So shalt thou put away the evil from the midst of thee.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים יג, ו. ועוד.

42 הערת קה"ת מפנה Deuteronomy 22:24 למילים האלה.

Deuteronomy 22:24 דברים כ"ב:כ"ד

וְהוֹצֵאתָם אֶת־שְׁנֵיהֶם אֶל־שַׁעַר הָעִיר וְסָקַלְתָם אֹתָם בָּאֲבָנִים וּמָתוּ אֶת־הַנֶּעֱרָב עַל־דִּבְרֵי אִשָּׁר לֹא־צִעָקָה בְּעִיר וְאֶת־הָאִישׁ עַל־דִּבְרֵי אִשָּׁר־עָנָה אֶת־אִשְׁתּוֹ רַעְהוּ וּבַעֲרֵת הָרָע מִקִּרְבְּךָ:

then ye shall bring them both out unto the gate of that city, and ye shall stone them with stones that they die: the damsel, because she cried not, being in the city; and the man, because he hath humbled his neighbour's wife; so thou shalt put away the evil from the midst of thee.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

43 בביאור ע"פ ראיתי והנה מנורת זהב

הביאור מבחין בין שני דברים הנמשכים על ידי המצוות: אור מקיף, הנקרא לכושים, והאור המאיר ממנו בפנימיות; על האור הפנימי נאמר שאנו "עושים רצון המקום". לאחר מכן מובא המדרש על מנורת הזהב של זכריה. העמודה אינה מסומנת בספריא, ולכן הקטע המקושר מתחיל בסמוך למקום.

הערת קה"ת

לעיל פ' בהעלותך לה, ד ואילך.

50 ועבדתם את ה' אלקיכם

הפסוק שקודם לו, "ועבדתם את הוי' אלקיכם", מוסבר באותו מאמר.

Exodus 23:25 שמות כ"ג:כ"ה

וְעַבַּדְתֶּם אֶת הָאֱלֹהִים וְכָרַךְ אֶת־לֶחְמְךָ וְאֶת־מִימֶיךָ וְהִסְרִיתִי מִחֶלֶק מִקְרַכְךָ:

And ye shall serve the L-RD your G-d, and He will bless thy bread, and thy water; and I will take sickness away from the midst of thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

51 ובפ' שלח ע"פ וימצאו איש מקושש עצים

ההערה מציינת את מקום המאמר על מקושש העצים, שבו מתבאר "פולחנא דרחימותא" — עבודת האהבה.

הערת קה"ת

לעיל פ' שלח דף מב, ג.

52 וימצאו איש מקושש עצים

"ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש מקושש עצים ביום השבת". פסוק זה פותח את המאמר בלקוטי תורה, שלח.

Numbers 15:32 במדבר ט"ו:ל"ב

וַיְהִיו בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר וַיִּמְצְאוּ אִישׁ מְקֹשֵׁשׁ עֲצִים בְּיוֹם הַשַּׁבָּת:

And while the children of Israel were in the wilderness, they found a man gathering sticks upon the sabbath day

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

53 ובפ' שמות בד"ה קול דודי

במאמר זה, ה"הרים" שעליהם מדלג הדוד הם החסד דאצילות, הנמשך על ידי אתערותא דלתתא. כמו כן מובאת אמירת חז"ל שהעולם עומד על התורה, העבודה — תפילה — וגמילות חסדים, כביטוי לכיור המידות.

הערת קה"ת

תו"א נא, ב.

54 קול דודי

"קול דודי הנה זה בא, מדלג על ההרים, מקפץ על הגבעות". פסוק זה פותח את המאמר בתורה אור, שמות.

Song of Songs 2:8 שיר השירים ב':ח

קוֹל דּוֹדִי הִנֵּה־זֶה בָּא מְדַלֵּג עַל־הַהָרִים מְקַפֵּץ עַל־הַגְּבְעוֹת:

Hark! my beloved! behold, he cometh, Leaping upon the mountains, skipping upon the hills

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

55 עבודה קשה כוי ובכל עבודה בשדה

"וימררו את חייהם בעבודה קשה, בחומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה". באותו מאמר נדונה עבודת מצרים.

Exodus 1:14 שמות א':י"ד

וַיִּמְרְרוּ אֶת־חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בְּחֹמֶר וּבִלְבָנִים וּבְכָל־עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה אֲת כָּל־עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר־עָבְדוּ בָהֶם בְּפֶרֶךְ:

And they made their lives bitter with hard service, in mortar and in brick, and in all manner of service in the field; in all their service, wherein they made them serve with rigour

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

56 רמ"ח פיקודין רמ"ח אברין

התניא מסביר שלבושי הנשמה הם המחשבה, הדיבור והמעשה של תרי"ג המצוות; האהבה היא שורש רמ"ח מצוות העשה; והאדם יכול להתקשר לה באמת רק על ידי קיום רמ"ח המצוות, שהן רמ"ח איברים דמלכא.

Tanya, Likkutei Amarim 4:3 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים ד':ג

כִּי הָאֱהָבָה הִיא שֶׁרֶשׁ כָּל רַמְ"ח מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּמִמֶּנָּה הֵן נִמְשְׁכוֹת, וּבִלְעֻדָּה אֵין לָהֶן קִיּוּם אֲמִתִּי, כִּי הַמְקִימָן בְּאֵמֶת הוּא הָאוֹהֵב אֶת שֵׁם ה' וְחַפֵּץ לְדַבְּקָהּ בּוֹ בְּאֵמֶת, וְאִי אֶפְשָׁר לְדַבְּקָהּ בּוֹ בְּאֵמֶת, כִּי אִם בְּקִיּוּם רַמְ"ח פִּקּוּדִין, שֶׁהֵם רַמְ"ח אֲבָרֵין דְּמִלְכָּא כְּכִכּוֹל, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּמָקוֹם אֲחֵר. וְהִירָאָה הִיא שֶׁרֶשׁ לְשִׁסָּ"ה לֹא תַעֲשֶׂה, כִּי יָרָא לַמְרֹד בְּמִלְחָה מְלָכִי הַמְלָכִים הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא.

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה תו"ל. תניא פ"ד ובליקוט פירושים שם.

57 רמ"ח פקודין רמ"ח אברים דמלכא

בתיקון ל', שאליו מפנה הערת קה"ת, מתוארות רמ"ח המצוות כ"מצוות הוי' בכל אבר ואבר דמלכא".

Tikkunei Zohar 74a:8 תקוני זוהר ע"ד א:ח'

וְעוֹד מִצְוָה דָּא עֲמוּדָא דְאַמְצָעִיתָא, דְּאִיהוּ מִצְוָה מְסֻרָא דְאַבָּא דְּאִיהוּ רַאשׁ, וּמְסֻרָא דְּאִימָא דְּאִיהוּ אֶשׁ"ר, וְהִכִּי צָדִיק מִצְוָה וְעוֹשֶׂה מִתְרַוְוִיָּהּ, וּבְגִין דָּא אֲתָמֵר עַל תְּרוּוִיָּהּ אֲשֶׁר קִדְּשֵׁנוּ, אֲמָא קִדְּשֵׁנוּ וְאַבָּא צוּנֵן, עַל מָאן עַל שְׂכִינְתָּא תַתָּא, דְּאִיהוּ פֶטֶר כָּל רַחֵם, פְּתִיחוּ דְרַחֵם, דְּאִיהוּ רַמְ"ח פִּקּוּדִין, אִיהוּ מִצְוֹת יְהוּ"ה בְּכָל אֲבָר וְאַבָּר דְּמִלְכָּא, אִיהוּ מִצְוָה, וְעוֹד אֲשֶׁר קִדְּשֵׁנוּ מְסֻרָא דְאַבָּא

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

פסקה 8

58 עבודה שבלב זו תפלה

על "לאהבה את הוי' אלקיך ולעבדו בכל לבבך": "איזו היא עבודה שבלב? זו תפילה".

Taanit 2a:11 תענית ב' א:י"א

וּמָנָא לֵן דְּבִתְפִלָּה — דְּתַנְיָא: "לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלֹהֶיכֶם וּלְעַבְדּוֹ בְּכָל לְבַבְכֶם", אִיזוּ הִיא עֲבֹדָה שֶׁהִיא בְּלֵב — הָיִי אוֹמֵר: זוֹ תְּפִלָּה. וְכַתִּיב בְּתַרְיָה: "וְנִתְּתִי מִטֶּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ספרי דברים יא, יג. תענית ב, א.

59 עבודה שבלב זהו תפלה

הספרי מפרש את "ולעבדו" כתפילה, ושואל: "וכי יש עבודה בלב?" הערת קה"ת מביאה זאת לצד הגמרא.

Sifrei Devarim 41:18-19 ספרי דברים מ"א:י"ח-י"ט

דָּבָר אַחֵר: וּלְעַבְדּוֹ — זוֹ תְּפִלָּה; אֲתָה אוֹמֵר זוֹ תְּפִלָּה, אוֹ אֵינִי אֵלָא עֲבֹדָה? תִּלְמוּד לוֹמֵר: בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם; וְכִי יֵשׁ עֲבֹדָה בְּלֵב? הָא מַה תִּלְמוּד לוֹמֵר וּלְעַבְדּוֹ — זוֹ תְּפִלָּה! וְכֵן דּוֹד אוֹמֵר (תהלים קמא ב): "תִּכְוֹן תְּפִלָּתִי קִטְרֶת לְפָנֶיךָ מִשְׁאֵת כְּפִי מִנַּחַת עֲרֹב", וְאוֹמֵר (דניאל ו יא): "וְהִנְיָאֵל כְּדִי יָדַע דִּי רָשִׁים כְּתָבָא עַל לְבִיתָהּ" וְגו', וְאוֹמֵר (דניאל ו כא): "וּכְמִקְרָבָה לְגָבָא לְדִנְיָאֵל בְּקֵל עֲצִיב זַעַק עָנָא מִלְכָּא וְאָמֵר לְדִנְיָאֵל דִּנְיָאֵל עֲבַד אֱלֹהָא חֵיָּא אֱלֹהֶךָ דִּי אֲנִת פִּלָּח ...

כחותם, בדומה לרצועות התפילין התלויות מעל הלב כדי שהאהבה תתגלה שם.

הערת קה"ת
לקו"ת שה"ש מה, ב.

66 שימני כחותם

"שימני כחותם על לבך, כחותם על זרועך, כי עזה כמות אהבה". פסוק זה פותח את המאמר בשיר השירים שאליו מתייחס הטקסט.

Song of Songs 8:6 שיר השירים ח:ו

שימני כחותם על־לִבְךָ כחותם על־זְרוֹעֶךָ כִּי־עֲזָה כְּמוֹת אֲהָבָה קִשָּׁה כְּשֶׁאֵל קִנְיָה רָשָׁפִיה רָשְׁפִי אֵשׁ שְׁלֵהֲבִתֶּיהָ:

Set me as a seal upon thy heart, As a seal upon thine arm;
For love is strong as death, Jealousy is cruel as the grave;
The flashes thereof are flashes of fire, A very flame of the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

67 ובפ' בראשית סד"ה השמים כסאי

בעמודה זו מסתיים המאמר "השמים כסאי", באמירה שברמה המקיפה "לא הביט און" וכו', אלא "הוי אלקיו עמו", הנמשך מאליו תמיד; הפסקה המקושרת היא תחילתו של המאמר הבא.

הערת קה"ת

תו"א א, ג. וראה אוה"ת במדבר-ו ע' איתתקו שמעתיק מתו"א הנ"ל ומבארו.

68 השמים כסאי

"כה אמר הוי': השמים כסאי והארץ הדום רגלי". פסוק זה פותח את המאמר בפרשת בראשית שאליו מתייחס הטקסט.

Isaiah 66:1 ישעיהו ס"ו:א

כֹּה אָמַר ה' הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הָדוֹם רַגְלִי אֵינִי כֵּן אֲשֶׁר תִּבְנוּלִי וְאֵינִי מְקוֹם מְנוּחָתִי:

Thus saith the L-RD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

69 ע"פ את שבתותי תשמרו

ההערה מציעה, בלשון "אולי", שלכך מכוון המאמר. שם מסביר אדמו"ר הזקן שהאור המלוכש בעולמות הוא כאין לעומת האור הגנוז שאינו מתלבש בהם, ועוסק בעליית הנשמות באמצעות ירידתן לגוף.

הערת קה"ת

אולי הכוונה ללקו"ת בהר מב, ב. ראה אוה"ת ויקרא-ב ע' תריד (הוצאת תשכ"ט).

70 את שבתותי תשמרו

"את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו", בפרשת בהר. בהערת קה"ת מוצע שהכוונה היא ללקוטי תורה, בהר, מב ע"ב.

Leviticus 26:2 ויקרא כ"ו:ב

אֶת־שַׁבְּתוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִירָאוּ אֲנִי ה'

Ye shall keep My sabbaths, and reverence My sanctuary: I am the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

71 ובפ' חקת בענין תבנה

המאמר מפרש שם את "עיר סיחון" כתפילה, הנקראת שיחה, הן מפני שיחה היא דיבור בלחש והן מפני שהמילה פירושה העברת דבר ממקום

Variantly: "and to serve Him": This is prayer. — But perhaps it is service, literally. It is, therefore, written "with all your heart." Now is there "service" in the heart? What, then, is the intent of "and to serve Him with all your heart? Prayer. Similarly, David said (Psalms 141:2) "Let my prayer stand as incense before You; the lifting of my hands, as an evening offering." And it is written (Daniel 6:11) "And when Daniel learned that the writing had been inscribed, he went home. ... He had windows open

Vocalized Edition (CC-BY-NC) • Sifrei by Rabbi Shraga Silverstein (CC-BY)

60 והיא דרבנן ואינה ממנין המצות דאורייתא

ההערה מפנה להערה של הרבי בעניין זה, שנדפסה בין ההוספות ללקוטי תורה.

הערת קה"ת

ראה הערת כ"ק אדמו"ר לעיל בהוספות יט, ב. וראה רמב"ן בהשגותיו לסה"מ מ"ע ה'. וכן דעת רוב הפוסקים — מג"א או"ח סי' קו סק"ב. ראה תניא פרק לט ופנ"ג. סה"מ תקס"ד ע' קו (ובהנסמן שם).

61 הנמנית ראשונה בתרי"ג מצות דאורייתא

ההערה מפנה למאמר זה שבקונטרס אחרון, בעניין מקומה של קריאת שמע בין המצוות.

הערת קה"ת

ראה קו"א ד"ה לא טובה השמועה (דף קסב, ב). ובליקוט פ"י לשם. בהמשך מים רבים תרל"ו שם דילג מתיי "ואפילו מכוונת ק"ש" עד תי' "כי הנה י"ח ברכות דשמו"ע".

62 "אלו דברים שעומדים ברומם של עולם, ובני אדם מזלזלים בהם". אדמו"ר הזקן מיישם זאת על התפילה.

Berakhot 6b:22 ברכות ו' ב:כ"ב

אָמַר לָקַח: אֵלּוּ דְּבָרִים שְׁעוֹמְדִים בְּרוֹמּוֹ שֶׁל עוֹלָם, וּבְנֵי אָדָם מְזַלְזְלִין בָּהֶן.

He answered : This refers to the things that stand in the .height [rum] of the world which are despised by men

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

63 כפי ויחי ע"פ יהודה אתה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

תו"א מה, א ואילך.

64 יהודה אתה

ברכת יעקב: "יהודה, אתה ידוך אחיך". פסוק זה פותח את המאמר בפרשת ויחי שאליו מתייחס הטקסט.

Genesis 49:8 בראשית מ"ט:ח

יְהוּדָה אַתָּה יְדוּדָה אַחִיךָ יָדְךָ בְּעֶרְךָ אֶבְיָךְ לְשִׁתְמוֹן לְךָ בְּנֵי אֶבְיָךְ:

Judah, thee shall thy brethren praise; Thy hand shall be on the neck of thine enemies; Thy father's sons shall bow down .before thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

65 בדי"ה שימני כחותם

שם, "שימני כחותם על לבך" הוא הבקשה שהביטול שבתפילת שמונה עשרה ישאיר את רישומו: אף שהאהבה חולפת לאחר התפילה, היא תישאר

למקום.

הערת קה"ת

לקרית חקת סו, א. וראה באוה"ת במדבר-ו ע' איתתקו.

72 תבנה ותכונן עיר סיחון

"בואו חשבון, תיבנה ותיכונן עיר סיחון". פסוק זה פותח את המאמר בפרשת חוקת, שבו "עיר סיחון" מתפרשת כתפילה.

Numbers 21:27 במדבר כ"א:כ"ז

עליכן לאמר והמשלים באו חשבון ותכונן עיר סיחון:

Wherefore they that speak in parables say: Come ye to Heshbon! Let the city of Sihon be built and established

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

73 ח"י חוליות השדרה

הזהר משווה את הלולב לחוט השדרה, שיש בו שמונה עשרה חוליות, כנגד שמונה עשרה הנענועים שבלולב וכנגד "שמונה עשרה ברכות התפילה".

Zohar, Pinchas 120:811-121:822 ספר הזהר, פנחס ק"כ:תתי"א-קכ"א:תתכ"ב

74 כנודע מהזהר

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ח"ג רנה, סע"ב.

75 ובגמרא ברכות (דכ"ח ע"ב)

ההערה אומרת שנוסח הקטע הזה מועתק שם.

הערת קה"ת

הלשון נעתק ביהל אור ע' קי. אוה"ת מג"א (הוצאת תשי"ג) ע' רב.

76 שלשים בפיסת הרגל כו' ח"י חוליות השדרה

"יש באדם רמ"ח איברים: שלושים בכף הרגל, שישה בכל אצבע... ושמונה עשרה חוליות בשדרה".

Mishnah Oholot 1:8 משנה אהלות א:ח'

מאתים וארבעים ושמונה אברים באדם, שלשים בפסת הרגל, שישה בכל אצבע, עשרה בקרסל, שנים בשוק, חמשה בארבעה, אחד ביד, שלשה בקטלית, אחת עשרה צלעות, שלשים בפסת היד, שישה בכל אצבע, שנים בקנה, ושנים במרפק, אחד בזרוע, וארבעה בכתף. מאה ואחד מזה ומאה ואחד מזה. ושמונה עשרה חליות בשדרה, תשעה בראש, שמונה בצוואר, שישה במפתח של לב, וחמשה בנקביו. כל אחד ואחד מטמא במגע ובמשא ...

There are two hundred and forty-eight limbs in a human body: Thirty in the foot, six for every toe, Ten in the ankle, Two in the shin, Five in the knee, One in the thigh, Three in the hip, Eleven ribs, Thirty in the hand, [that is] six to every finger, Two in the fore-arm, Two in the elbow, One in the upper arm and Four in the shoulder, [For a total of] one hundred and one on the one side [of the body] and one hundred ... and one on

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

77 ועל ידו נמשך החיות מהמוחין

ההערה אומרת שאור התורה מפנה שם, בעניין הקטע הזה, ללקוטי תורה,

במדבר, יז ע"ב.

הערת קה"ת

באוה"ת פ' בלק ע' א"טו מציין ללקו"ת במדבר יז, ב דשם מבאר שהאברים החיצונים מתקשרים עם עצם הגלגולת ע"י ח"י חוליות השדרה ובאוה"ת נמשך מהמוח.

78 אם נפסק חוט השדרה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

חולין רפ"ג.

79 אם נפסק חוט השדרה

בין הפגיעות שהופכות בהמה לטריפה: "נשברה השדרה ונפסק החוט שלה".

Mishnah Chullin 3:1 משנה חולין ג:א'

אלו טרפות בבהמה. נקובת הושט, ופסוקת הגרגרת, נקב קרום של מן, נקב הלב לבית חללו, נשברה השדרה ונפסק החוט שלה, נטל הכבד ולא נשתר הימנו כלום, הראה שנקבה, או שחטרה, רבי שמעון אומר, עד שתנקב לבית הסמפונות. נקבה חקבה, נקבה הפרה, נקבו הדקין, הפך הפנימית שנקבה, או שנקרע רב החיצונה, רבי יהודה אומר, הגדולה טפח, והקטנה ברבה. המסס ובית הכוסות שנקבו לחוץ, נפלה מן הגג, נשתברו רב ...

The following internal wounds or defects render animals Terefá: when the œsophagus is perforated; when the trachea is split or torn across in its width; when the membrane or thin skin [which is innermost and nearest] to the brain is perforated; when the heart is perforated till within the cavity of its two ventricles; when the spine is broken, and the spinal chord is severed; when the liver is wanting, and not a vestige thereof remains; when there is a perforation through the two ... membranes covering the lungs; when the

Torat Emet 357 (Public Domain) • Eighteen Treatises from the Mishnah (Public Domain)

80 מצות צריכות כוונה

מדברי המשנה שהקורא את שמע יצא ידי חובתו רק אם כיוון את לבו, מסיקה הגמרא: "מצוות צריכות כוונה".

Berakhot 13a:22-25 ברכות י"ג א:כ"ב-כ"ה

גמ' שמע מינה מצות צריכות כוונה. מאי "אם כוון לבו" — לקרות. לקרות?! והא קא קרי! בקורא להגיה. תנו רבנן: קריאת שמע ככתבה, דברי רבי. וחקמים אומרים: בכל לשון.

GEMARA Is the conclusion to be drawn [from the opening sentence of the Mishnah] that the performance of the commandments requires Kawwanah? No; for] what means If he directed his heart to read? Just to read [in the Torah for the sake of study]. But he was reading! [It is to differentiate him] from one who is reading [the Torah] for the purpose of correcting. Our Rabbis have taught: The Shema' must be read as it is written: These are the words of Rabbi; but the Sages

... say

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות יג, א. וש"נ.

פסוקה 10

85 שיעקר המכוון בתפלה

ההערה מציינת שהקטע מובא שם בשינויים קלים.

הערת קה"ת

מובא באוה"ת-סידור ע' קפה בשינויים קלים.

86 והיה הווי לי לאלקים

נדרו של יעקב בבית אל: "ושבתי בשלום אל בית אבי והיה הווי לי לאלקים".

Genesis 28:21 בראשית כ"ח:כ"א

וְשָׁבְתִי בְּשָׁלוֹם אֶל־בֵּית אָבִי וְהָיָה ה' לִי לְאֱלֹקִים:

so that I come back to my father's house in peace, then shall
the L-RD be my G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

87 ממעמקים קראתיך הווי

"שיר המעלות: ממעמקים קראתיך הווי".

Psalms 130:1 תהילים ק"ל:א

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת מִמַּעַמְקִים קָרָאתִיךָ ה'

A Song of Ascents. Out of the depths have I called Thee, O
L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

88 הוא הכלי שבו מתגלה אלקותו ית' . ע"פ האדמה

ההערה מציינת שנוספה שם הגהה: "כלומר, באמצעות גילוי זה שלמעלה מסדר ההשתלשלות יימשכו הרפואה והברכה וכו'".

הערת קה"ת

באוה"ת-סידור ע' קפה נוסף הגהה: "ר"ל שעי' גילוי זה מלמעלה מהשתלשלות יומשך הרפואה והברכה כו'".

89 וירד הגשם משמים לארץ ויולידה ויצמיחה

"כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים... והרוה את הארץ והולידה והצמיחה". דברי הפסוק מתארים את השינוי הגשמי שהתפילה מחוללת.

Isaiah 55:10 ישעיהו נ"ה:י

כִּי כַאֲשֶׁר יֵרֵד הַגֶּשֶׁם וְהַשֶּׁלֶג מִן הַשָּׁמַיִם... וְהָרֹוּה אֶת הָאָרֶץ וְהוֹלִידָה וְהִצְמִיחָהּ וְנָתַן זֶרַע לְזֶרַע וְלֶחֶם לְאֹכֵל:

For as the rain cometh down and the snow from heaven, And
returneth not thither, Except it water the earth, And make it
bring forth and bud, And give seed to the sower and bread to
the eater

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

90 אני הווי אלקיכם

המילים החותמות את פרשת ציצית, "אני הווי אלקיכם", הפותחות את המאמר בפרשת שלח שאליו מתייחס הטקסט.

Numbers 15:41 במדבר ט"ו:מ"א

אֲנִי ה' אֱלֹקֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לְאֱלֹקִים
אֲנִי ה' אֱלֹקֵיכֶם:

I am the L-RD your G-d, who brought you out of the land of
'Egypt, to be your G-d: I am the L-RD your G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

81

פועלים רשאים לקרוא קריאת שמע בראש האילן או בראש הנדבך, אך אינם רשאים לעשות כן בתפילה, הדורשת ריכוז רב יותר.

Berakhot 16a:7 ברכות ט"ז א:ז

מִתְנִי' הָאוּמָנִין — קוֹרִין בְּרֹאשׁ הָאֵילָן וּבְרֹאשׁ הַנִּדְבָךְ. מִה שְּׂאִינָן רִשְׁאִין לַעֲשׂוֹת כֵּן בַּתְפִּילָה.

MISHNAH Workmen may read the Shema' on the top of a
tree or on top of scaffolding, but this they may not do with
the Tefillah

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A.
Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

82

נשים חייבות בתפילה, משום שהיא בקשת רחמים; ורק מפני שהפסוק מזכיר "ערב ובוקר וצהריים", כאילו מדובר במצווה שהזמן גרמה, היה אפשר לחשוב אחרת. אדמו"ר הזקן רואה כאן רמז לכך שהתפילה היא מדרבנן.

Berakhot 20b:5 ברכות כ' ב:ה

וְחִיבִין בַּתְפִּילָה. דְּרַחֲמֵי נִינְהוּ. מַהוּ דְּחִימָא: הוּאִיל וּכְתִיב בַּה "עֶרֶב וּבֹקֶר וְצֹהֲרַיִם", כְּמִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהִזְמִן גְּרָמָא דְּמִי — קִמְשָׁמַע לֵן.

But they are under the obligation of Tefillah ; [obviously] be-
cause this is prayer! [not translated] But thou mightest say
that since it is written thereby, "Evening and morning and at
noonday" (Ps. lv. 18), it is like a command the observance of
which depends upon a certain point of time [and women are
exempt]; therefore it informs us [the obligation is theirs]

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A.
Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

83

רבי תנחום בשם רבי יהושע בן לוי: שמונה-עשרה הברכות מכוונות "כנגד שמונה-עשרה חוליות שבשדרה"; והמתפלל צריך לכרוע עד שכל חוליות השדרה יבלטו.

Berakhot 28b:17 ברכות כ"ח ב:י"ז

אָמַר רַבִּי הִלֵּל בְּרִיהַ דְּרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי: כִּנְגַד שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה אֲזָכְרוֹת שְׁאֵמַר דּוֹד בְּ"הָבּוּ לָהּ בְּנֵי אֱלֹהִים". רַב יוֹסֵף אָמַר: כִּנְגַד שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה אֲזָכְרוֹת שֶׁבְּקִרְיַאת שְׁמַע. אָמַר רַבִּי תַנְחוּם אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֵוִי: כִּנְגַד שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה חוּלְיֹת שֶׁבַּשְׁדְּרָה.

R. Hillel, the son of R. Samuel b. Nahmani, said : They cor-
respond to the eighteen times the Divine Name [Havayah] is
mentioned by David in the Psalm "Ascribe unto the L-rd, O
ye sons of might" (Ps.xxix). Rab Joseph said : They corre-
spond to the eighteen times the Divine Name is mentioned
in the Shema'. R. Tanhum said in the name of R. Joshua b.
Levi : They correspond to the eighteen vertebrae in the
spinal column

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A.
Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

פסוקה 9

84 היינו בחיי תפלה

בפרק זה נדונה הכוונה בתפילה ובמצוות כנשמת המעשה — הרעיון שעליו מבוססת הפסקה.

הערת קה"ת

ראה תניא פרק לח. תו"א ח, א.

mentioned by David in the Psalm "Ascribe unto the L-rd, O ye sons of might" (Ps.xxix). Rab Joseph said : They correspond to the eighteen times the Divine Name is mentioned in the Shema'. R. Tanhum said in the name of R. Joshua b. Levi : They correspond to the eighteen vertebrae in the spinal column.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

96 במניין רמ"ח האיברים שבמשנה נכללות "שמונה-עשרה החוליות שבשדרה", וזהו המקור לקושי המועלה כאן.

Mishnah Oholot 1:8 משנה אהלות א':ח'

מאתים וארבעים ושמנה אברים באדם, שלשים בפסת הרגל, ששה בכל אצבע, עשרה בקרסל, שנים בשוק, חמשה בארבעה, אחד בירך, שלשה בקטלית, אחת עשרה צלעות, שלשים בפסת היד, ששה בכל אצבע, שנים בקנה, ושנים במרפק, אחד בזרוע, וארבעה בכתף. מאה ואחד מזה ומאה ואחד מזה. ושמנה עשרה חליות בשדרה, תשעה בראש, שמנה בצוואר, ששה במפתח של לב, ותמשה בנקביו. כל אחד ואחד מטמא במגע ובמשא ...

There are two hundred and forty-eight limbs in a human body: Thirty in the foot, six for every toe, Ten in the ankle, Two in the shin, Five in the knee, One in the thigh, Three in the hip, Eleven ribs, Thirty in the hand, [that is] six to every finger, Two in the fore-arm, Two in the elbow, One in the upper arm and Four in the shoulder, [For a total of] one hundred and one on the one side [of the body] and one hundred ... and one on

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

פסוקה 12

97 כמ"ש בפא"ט

בין הפגיעות שאינן הופכות בהמה לטורפה: "נשברה השדרה אך חוט השדרה לא נפסק".

Chullin 54a:13-14 חולין נ"ד א':י"ג-י"ד

מתני' ואלו כשרות בבהמה ניקבה הגרגרת או שנסדקה עד כמה תחסר רשב"ג אומר עד כאיסר האיטלקי נפחתה הגולגולת ולא ניקב קרום של מוח ניקב הלב ולא לבית חללו נשברה השדרה ולא נפסק החוט שלה ניטלה הכבד ונשתייר הימנה כזית המסס ובית הכוסות שניקבו זה לתוך זה ניטל הטחול ניטלו הכליות ניטל לחי התחתון ניטלה האם שלה וחרותה בידי שמים הגלודה רבי מאיר מכשיר וחכמים פוסלין:

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

הערת קה"ת

חולין נד, א.

פסוקה 13

98 וע' בפרדס בסופו שער ל"א

בהערה נאמר שהצמח צדק מעתיק שם את לשון הפרדס.

הערת קה"ת

ראה בביאה"ז להצ"צ-א ע' רג שמעתיק הלשון.

פסוקה 11

91 בזהר דלית ברכתא שריא באתר ריקניא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ח"ב פז, ב. ח"ב קנג, ב. [כ].

92 דלית ברכתא שריא באתר ריקניא

על שאלתו של אלישע אל האלמנה: "הגידי לי, מה יש לך בבית?", אומר הזוהר שאסור לברך על שולחן ריק, "משום שהברכה מלמעלה אינה שורה במקום ריק".

Zohar, Yitro 24:431-26:441 ספר זוהר, יתרו כ"ד:תל"א-כ"ו:תמ"א
R. Abba derived the same lesson from the words from this commandment: "Thou shalt not make... any graven image (pesel)", which he connected with the verse, "Hew (pesal) thee two tables of stone" (Ex. 34, 1), interpreting thus: "Thou shalt not 'hew' unto thee another Torah, which thou neither knowest [from books], nor hast learnt from thy master; for I the L-rd thy G-d am a jealous G-d and shall punish thee in the world to come when thy soul shall long to enter into the ... spheres of glory and

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

93 דלית ברכתא שריא באתר ריקניא

אסור ששולחן המשכן יהיה ריק אפילו לרגע, משום ש"הברכות מלמעלה אינן שורות במקום ריק"; לכן צריך שיהיה לחם על שולחנו של אדם כשהוא מברך.

Zohar, Terumah 46:499-47:506 ספר זוהר, תרומה מ"ו:תצ"ט-מ"ז:תק"ו

R. Hiya then began to discourse on the text: When thou hast eaten and art satisfied, then thou shalt bless the L-rd thy G-d (Deut. 8, 10). Said he: 'Should a man then bless the L-rd only after he has filled his belly? Nay, even if one eats but a morsel and counts it as a meal, that is called eating to satisfaction; for it is written, "Thou openest Thine hand and satisfiest the wish (will) of every living thing" (Ps. 145, 16). It is ... not written: "Thou satisfiest with

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

94 וזהו שארז"ל

ההערה מפנה למאמר מאוחר יותר בלקוטי תורה, שבו מובא הדבר בקיצור השלישי, יחד עם הזוהר (III, 255, end of side b).

הערת קה"ת

על"ק סד"ה צו את בניי קיצור ג' [עט, א] מזח"ג (רנה, סע"ב) דע"ח ע"א. [כ].

95 ח"י ברכות דצלותא הם כנגד ח"י חוליות שבשדרה

"כנגד שמונה-עשרה החוליות שבשדרה": אחד ההסברים של חז"ל לכך שבתפילת שמונה עשרה יש שמונה עשרה ברכות.

Berakhot 28b:17 ברכות כ"ח ב:י"ז

אמר רבי הלל בריה דרבי שמואל בר נחמני: כנגד שמונה עשרה אצטרות שאמר דוד ב"הבו לה' בני אליים". רב יוסף אמר: כנגד שמונה עשרה אצטרות שבקריאת שמע. אמר רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי: כנגד שמונה עשרה חוליות שבשדרה.

R. Hillel, the son of R. Samuel b. Nahmani, said : They correspond to the eighteen times the Divine Name [Havayah] is

99 ויסע ויבא ויט

שלושת הפסוקים הרצופים בקריעת ים סוף, שכל אחד מהם פותח באות ו': "ויסע", "ויבא" ו"ויט". בפרס, שלושת הווי"ם הפותחים הללו, שכל אחד מהם ערכו שש, מייצגים את שלושת האבות.

Exodus 14:19-21 שמות י"ד:י"ט-כ"א

ויסע מלאך האלקים הלה לפני מחנה ישראל וילך מאחריהם ויסע עמוד הענן מפניהם ויעמד מאחריהם: ויבא בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל ויהי הענן והחשך ויאר את הלילה ולא קרב זה אל זה כל הלילה: ויט משה את ידו עליהם וילך ה' אתיהם ברוח קדים עז כלהלילה וישם אתיהם לחרכה ויבקעו המים:

And the angel of G-d, who went before the camp of Israel, removed and went behind them; and the pillar of cloud removed from before them, and stood behind them; and it came between the camp of Egypt and the camp of Israel; and there was the cloud and the darkness here, yet gave it light by night there; and the one came not near the other all the night. And Moses stretched out his hand over the sea; ... and the L-RD caused the sea to go back by a

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

100 חיי חוליות שהם נגד ג' ווי"ן דויסע ויבא ויט ג' אבות חג"ת

שלושת האבות הם שלושה ווי"ם שסכומם שמונה עשרה, בסוד "וישא, ויבא, ויט"; ועל כן יש שמונה עשרה חוליות בעמוד השדרה. ההמשכה מחכמה נעשית באמצעות דעת, החוט הלכן הנמשך מן המוח.

Pardes Rimmonim 31:8 פרס רמונים ל"א:ח'

101 אלפי שנאן

"רכב אלקים רבותיים, אלפי שנאן". הפסוק פותח את המאמר בפרשת יתרו שאליו מתייחס הטקסט.

Psalms 68:18 תהילים ס"ח:י"ח

רכב אלקים רבותיים אלפי שנאן אדני כם סיני בקדש:

The chariots of G-d are myriads, even thousands upon thousands; The L-rd is among them, as in Sinai, in holiness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

102 כמאמר הת"ז

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

בהקדמה (פתח אלי').

103

בתפילתו של אליהו: אתה עילת העילות, המשקה את האילן בשפע ההוא, "והשפע ההוא הוא כמו הנשמה לגוף, שהיא חיות לגוף". אדמו"ר הזקן מיישם זאת על האור שבתוך הספירות, שהן כליו.

Tikkunei Zohar 17a:21 תקוני זוהר י"ז א:כ"א

וההוא נביעו איהו כנשמתא לגופא דאיהו חיים לגופא. ובך לית דמיון ולית דיוקנא מכל מה דלגו ולבר.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

14 פסקה

104 חיי ברכות הם כנגד חיי חוליות

"כנגד שמונה עשרה החוליות שבשדרה": הסבר הגמרא למספר הברכות,

הנקרא כאן כשמונה עשר כלים.

Berakhot 28b:17 ברכות כ"ח ב:י"ז

אמר רבי הלל בריה דרבי שמואל בר נחמני: כנגד שמונה עשרה אצטרות שאמר דוד ב"הבו לה בני אליהם. רב יוסף אמר: כנגד שמונה עשרה אצטרות שבקריאת שמע. אמר רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי: כנגד שמונה עשרה חוליות שבשדרה.

R. Hillel, the son of R. Samuel b. Nahmani, said : They correspond to the eighteen times the Divine Name [Havayah] is mentioned by David in the Psalm "Ascribe unto the L-rd, O ye sons of might" (Ps.xxix). Rab Joseph said : They correspond to the eighteen times the Divine Name is mentioned in the Shema'. R. Tanhum said in the name of R. Joshua b. Levi : They correspond to the eighteen vertebrae in the spinal column

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

15 פסקה

105 ומאן דלא כרע במודים נעשה שדרת נחש

"עמוד השדרה של אדם, לאחר שבע שנים, נעשה נחש; והדבר אמור במי שלא כרע במודים."

Bava Kamma 16a:22 בבא קמא ט"ז א:כ"ב

דנתיא: צבוע זכר לאחר שבע שנים נעשה עטלף, עטלף לאחר שבע שנים נעשה ערפד, ערפד לאחר שבע שנים נעשה קימוש, קימוש לאחר שבע שנים נעשה חוח, חוח לאחר שבע שנים נעשה שד. שדרו של אדם - לאחר שבע שנים נעשה נחש. והני מילי דלא כרע ב"מודים".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ב"ק טז, א.

106 משפטים ד"ק ע"א

ההערה אומרת שדברי זוהר הללו מתבארים שם, וכן הקשר בין מודים לתחיית המתים.

הערת קה"ת

נתבאר באוה"ת בראשית כרך-ה דף תתקלז, א דשם מבאר השייכות לבחי' מודים עם תחיה"מ. ובמאמרי אדה"ו הקצרים ע' שנג. וראה לקמן עה, ג. ולעיל פי' פקודי ז, ג.

107 דמאן דלא כרע במודים אינו חי לעתיד

הקדוש ברוך הוא אינו מונע את שכרה של אף אחת מבריותיו, מלבד אלה שעזבו את אמונתו ואלה שלא כרעו במודים: מהם הוא עושה בריות אחרות, כך שצורת האדם של אותו גוף לא תיבנה עוד ולא תקום לתחייה.

Zohar, Mishpatim 3:110-118 ספר זוהר, משפטים ג:קי"י-קי"ח

Friends friends! Open your eyes wide that ye may see more clearly, for I know that at present ye imagine that such bodies are mere figures in the void, incapable of sustained existence. It is, however, not so, and ye must beware of such thoughts. "Who can utter the mighty acts of the L-rd? Who can show forth all his praise?" (Ps. 106, 2). The body of the first husband is not lost: on the contrary, it will have an existence in the time to come, for it has already

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

תו"א צו, ב.

115 וקבל היהודים

"והיהודים קיבלו עליהם את אשר החלו לעשות". פסוק זה פותח את ההסבר בתורה אור, מגילת אסתר, שאליו מתייחס הטקסט.

Esther 9:23 אסתר ט':כ"ג

וקבל היהודים את אשר החלו לעשות ואת אשר כתב מרדכי אליהם:

And the Jews took upon them to do as they had begun, and
as Mordecai had written unto them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 19**116 ובדעת חדרים ימלאו**

"ובדעת חדרים ימלאו כל הון יקר ונעים".

Proverbs 24:4 משלי כ"ד:ד'

ובדעת חדרים ימלאו כל הון יקר ונעים:

And by knowledge are the chambers filled With all precious
and pleasant riches

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי כד, ד.

117 חסד דין רחמים ר"ת חדר

ההערה מפנה ללקסיקון הקבלי הזה, שבו חדר נדרש כראשי התיבות של חסד, דין ורחמים.

הערת קה"ת

ראה מא"א אות ח', ס"ז ביאיר נתיב. ראה גם לעיל פ' שלח מד, א. ובספר הליקוטים דא"ח להצ"צ ערך חדר.

118 על שלשה דברים העולם עומד

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אבות א, ב.

119 על שלשה דברים העולם עומד

שמעון הצדיק: "על שלושה דברים העולם עומד: על התורה, על העבודה ועל גמילות חסדים". אדמו"ר הזקן מזהה אותם עם שלושת הקווים.

Pirkei Avot 1:2 משנה אבות א:ב'

שמעון הצדיק היה משיירי כנסת הגדולה. הוא היה אומר, על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים:

Shimon the Righteous was one of the last of the men of the
great assembly. He used to say: the world stands upon three
things: the Torah, the Temple service, and the practice of
acts of piety

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

120 ע"פ ואלה המשפטים

ההערה מוסיפה את אור התורה על אותו מאמר.

הערת קה"ת

תו"א עד, ג ואילך. וראה גם אוה"ת שם.

108 דמאן דלא כרע במודים אינו חי לעתיד

"העץ של שמונה-עשרה", עמוד השדרה של האדם, כאשר הוא כורע לפני אדונו, יזדקף ויעמוד בתחיית המתים; ואם אינו כורע במודים, הוא נעשה נחש ואינו קם באותה שעה."

Zohar, Sh'lach 13:128-15:137 ספר הזהר, שלח לך י"ג:קכ"ח-ט"ו:קל"ז

109 לפי שאינו ממשיך . . שהם ח"י חוליות

ההערה אומרת שהעניין הזה — שמי שאינו כורע אינו ממשיך חיות לשמונה עשרה החוליות — מתבאר שם בהרחבה.

הערת קה"ת

נתבאר באריכות בתו"ח בראשית נד, א. שערי אורה שער חנוכה דף כא, א.

פסוקה 16**110 משה ידבר**

בסיני נאמר: "משה ידבר, וה' יענו בקולי". הפסוק פותח את ההסבר בפרשת יתרו, שאליו מתייחס הטקסט.

Exodus 19:19 שמות י"ט:י"ט

ויהי קול השפך הולך וחזק מאד משה ידבר והאלקים יענו בקול:

And when the voice of the horn waxed louder and louder,
Moses spoke, and G-d answered him by a voice

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

111 הערת קה"ת מפנה לExodus 18:1-20:23 למילים האלה.

Exodus 18:1-20:23 שמות י"ח:א'-כ':כ"ג

פסוקה 17**112 המצוה היא האבר והכלי והכוונה הוא המשכת האור בתוך הכלי**

בהגהה מצטט התניא את עץ חיים: כוונת המצוות ולימוד התורה הם בבחינת אור, וגוף המצוות בבחינת כלים. בפרק נאמר גם שתפילה או ברכה בלי כוונה הן כגוף בלי נשמה.

Tanya, Likkutei Amarim 38:10 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים
ל"ח:י'

... כוונה - בגודל מעלת אור הנשמה על הגוף, שהוא כלי ומלבוש הנשמה, כמו גוף המצוה עצמה שהוא כלי ומלבוש לכוונתה.

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

113 אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו

"אם בחוקתי תלכו ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם". הפסוק פותח את המאמר שאליו מתייחס הטקסט.

Leviticus 26:3 ויקרא כ"ו:ג'

אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם:

If ye walk in My statutes, and keep My commandments, and
do them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 18**114 בביאור ע"פ וקבל היהודים**

שם מוסבר שהמצוות המעשיות, רמ"ח איברים, הן הכלים של עשר הספירות, וריכוזן מביא תוספת אור וגילוי מאין סוף, שכן האור זקוק לכלים שבהם יוכל להיתפס; ללא כלי האור מסתלק למקורו, כפי שלהבה מסתלקת ללא פתילה.

הערת קה"ת

performance of righteous deeds; And the making of peace
... between a person and his friend; And the study of
Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

127 חסד דרועא ימינא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ת"ז בהקדמה (פתח אלי').

128 חסד דרועא ימינא

בתפילתו של אליהו הספירות מסודרות כמבנה גוף: "חסד — הזרוע הימנית; גבורה — הזרוע השמאלית; תפארת — הגוף". אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי למקם את הצדקה וגמילות החסדים כזרוע הימנית, איבר היצוני.

Tikkunei Zohar 17a:16-17 תקוני הזהר י"ז א:ט"ז-י"ז

ואתקריאו בתקונא דא. חסד דרועא ימינא. גבורה דרועא שמאלא. תפארת גופא. נצח והוד תרין שוקין. ויסוד סיומא דגופא אות ברית קדש. מלכות פה. תורה שבע"פ קרינן ליה. מוחא חכמה איהו מחשבה מלגו. בינה לבא ובה הלב מבין. ועל אליו תרין כתיב*הנסתרות ליי אלקינו.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

129 ע"פ כי תבאו אל הארץ

שם נדרש "כי תבואו אל הארץ" כהתעוררות של אהבה בתפילה, "הארץ העליונה"; אחר כך בא "ושבתה הארץ", ביטול כוחות הנפש; ו"שש שנים" של זריעת השדה הן ששת סדרי משנה, כלומר לימוד תורה לאחר התפילה.

הערת קה"ת

לעיל פי' בהר מ, ג.

130 כי תבאו אל הארץ ושבתה הארץ

"כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם, ושבתה הארץ שבת לה". פסוק זה פותח את המאמר בפרשת בהר שאליו מתייחס הטקסט.

Leviticus 25:2 ויקרא כ"ה:ב

דְּבַר אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תִבְאוּ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לָכֶם וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ שְׁבַת לַיהוָה

Speak unto the children of Israel, and say unto them: When ye come into the land which I give you, then shall the land keep a sabbath unto the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

131 בפי מארז"ל

בנו של רב יוסף, שחזר מחזון על העולם הבא, סיפר ששמע: "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו".

Pesachim 50a:7-8 פסחים נ' א:ז-ח'

וְשִׁמְעֵתִי שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים: אֲשֶׁרִי מִי שֶׁבָּא לְכָאן וְתִלְמוּדוֹ בְּיָדוֹ. וְשִׁמְעֵתִי שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים: הָרוּגִי מַלְכוּת אֵין אָדָם יָכוֹל לְעֻמּוֹד בְּמַחֲצֵתָן. (ומאן) נִינְהוּ? אֵילִימָא רַבִּי עֲקִיבָא וְחִבְרִי — מִשּׁוֹם הָרוּגִי מַלְכוּת וְתוּ לָא? אֵלָּא: הָרוּגִי לֹד.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

פסחים נ, א. [כ].

121 ואלה המשפטים

"ואלה המשפטים". פסוק זה פותח את המאמר בתורה אור שאליו מתייחס הטקסט.

Exodus 21:1 שמות כ"א:א'

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם:

Now these are the ordinances which thou shalt set before them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 20

122 בע"ח שכ"ב פ"א אות ד'

ההערה מפנה לשם לביאור הקטע הזה בעץ חיים, שלפיו דעת אינה נמנית בספירות.

הערת קה"ת

ראה ביאור ע"ז באוה"ת משפטים ע' א'קו.

123 ע"פ צווארך בחרוים

במאמר שם מתפרש "צווארך בחרוים" כחרוים נפרדים המושחלים על חוט העובר בתוכם, בדומה ל"כריח התיכון המכריח מן הקצה אל הקצה" — מידתו של יעקב, המחברת גם את התחום הנפרד לאחדות ה'. העמוד אינו מסומן בספריא, ולכן הקטע המקושר מתחיל בסמוך אליו.

הערת קה"ת

לקמן שה"ש יג, ב.

124 צווארך בחרוים

"לחייך כערוגת הבושם, מגדלות מרקחים; צווארך בחרוים". הפסוק פותח את המאמר שאליו מתייחס הטקסט, בעניין המילה כוונה.

Song of Songs 1:10 שיר השירים א':י'

נָאוּ וּלְחַיֶּיךָ בְּתָרִים צְוָאֲרְךָ בְּחָרוּיִם:

Thy cheeks are comely with circlets, Thy neck with beads

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

125 ת"ת שכנגד כולן

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

פאה א, א.

126 תלמוד תורה שכנגד כולן

לאחר שמנתה כיבוד הורים, גמילות חסדים והשכנת שלום, המשנה מסכמת: "ותלמוד תורה כנגד כולם".

Mishnah Peah 1:1 משנה פאה א:א'

אֵלּוּ דְּבָרִים שְׁאֵין לָהֶם שְׁעוֹר. הַפָּאָה, וְהַכְּבוֹרִים, וְהַרְאִיוֹן, וְגִמְלוֹת הַסְּדִים, וְתִלְמוֹד תוֹרָה. אֵלּוּ דְּבָרִים שְׁאֵדָם אוֹכֵל פְּרוֹתֵיהֶן פְּעוֹלָם הָיָה וְהִקְרָן מִקֵּמַת לוֹ לְעוֹלָם הַבָּא. כְּבוֹד אָב וָאִם, וְגִמְלוֹת הַסְּדִים, וְהַבָּאָה שְׁלוֹם בֵּין אָדָם לְחֵבְרוֹ, וְתִלְמוֹד תוֹרָה כְּנֶגֶד כָּלָם:

These are the things that have no definite quantity: The corners [of the field]. First-fruits; [The offerings brought] on appearing [at the Temple on the three pilgrimage festivals]. The performance of righteous deeds; And the study of the torah. The following are the things for which a man enjoys the fruits in this world while the principal remains for him in the world to come: Honoring one's father and mother; The

132 אורייתא מחכמה נפקת

על נתינת התורה נאמר: "התורה יוצאת מן החכמה העליונה", ולצד זאת מובאות דעות אחרות שלפיהן היא יוצאת מבינה או משתיהן.

Zohar II, 85a זח"ב פה, א

הערת קה"ת

זח"ב פה, א. קכא, א.

133 אורייתא מחכמה נפקת

על הפסוק "והחכמה מאין תימצא" נאמר: "התורה יוצאת מן החכמה", מן המקום הנקרא "קודש".

Zohar, Mishpatim 20:500-502 ספר הוהר, משפטים כ"ת-ק-תק"ב
For the Torah itself emanates from Wisdom, from the realm called "holiness", and Wisdom itself emanates from the region called "holy (lit. holiness) of holies". Said R. Isaac: "The Jubilee is also designated "holiness", as it is written: "For it is the jubilee; it shall be holiness (kodesh) unto you" (Lev. 14, 12). The Israelites who are destined to be "men of holiness" have a share in both (the Torah and the Jubilee).

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

134 חכמת אדם תאיר פניו

"חכמת אדם תאיר פניו". התורה, שהיא חכמה, היא ה"פנים".

Ecclesiastes 8:1 קהלת ח"א

מי כה־חכם ומי יודע פֶּשֶׁר דָּבָר חֻכְמַת אָדָם תֵּאִיר פָּנָיו וְעַל פָּנָיו יִשָּׁנָא:
Who is as the wise man? and who knoweth the interpretation of a thing? A man's wisdom maketh his face to shine, And the boldness of his face is changed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

קהלת ח, א.

135 צאינה וראינה

"צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה". פסוק זה פותח את המאמר בשיר השירים שאליו מתייחס הטקסט.

Song of Songs 3:11 שיר השירים ג:י"א

צָאנָה וּרְאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בְּעֵטְרָה שְׁעֵטְרָה־לּוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם הַתְּנַתּוֹ וּבְיוֹם שְׂמֻחָת לְבֹ:

Go forth, O ye daughters of Zion, And gaze upon king Solomon, Even upon the crown wherewith his mother hath crowned him in the day of his espousals, And in the day of the gladness of his heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

136 להצהיל פנים משמן

"ויין ישמח לבב אנוש, להצהיל פנים משמן". גם כאן נקשרת הארת הפנים לתורה.

Psalms 104:15 תהילים ק"ד:ט"ו

וַיֵּין יִשְׂמַח לִבְבִּי־אֲנוֹשׁ לְהַצְהִיל פָּנִים מִשְׁמֶן וְלֶחֶם לִכְבִּי־אֲנוֹשׁ יִסְעֵד:
And wine that maketh glad the heart of man, Making the face brighter than oil, And bread that stayeth man's heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

137 ע"פ זכור את אשר עשה לך עמלק

במאמר ההוא מוסבר שאהבת ה' צריכה להיות כאהבתו של אדם לחייו שלו, ולבוא מעצם הנשמה, כך שהוא מתענג בה'. לאחר מכן נשאל כיצד מגיעים

לך לאחר "גלות מצרים", כאשר נקודת הלב קטנה ומוסתר תחת לבושי הנפש הבהמית.

הערת קה"ת

תו"א פד, ד.

138 זכור את אשר עשה לך עמלק

"זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך". פסוק זה פותח את המאמר בתורה אור שאליו מתייחס הטקסט.

Deuteronomy 25:17 דברים כ"ה:י"ז

זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה לְךָ עֲמָלֵק בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם:

Remember what Amalek did unto thee by the way as ye came forth out of Egypt

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

139 לכתך אחרי

"זכרתי לך חסד נעורייך... לכתך אחרי במדבר, בארץ לא זרועה". ההליכה אחרי ה' היא בחינת אחר.

Jeremiah 2:2 ירמיהו ב:ב'

הֲלֹךְ וְקִרְאתָ בְּאָזְנֵי יְרוּשָׁלַם לֵאמֹר כֹּה אָמַר ה' זְכַרְתִּי לְךָ חֶסֶד נְעוּרַיִךְ אֲהַבֶּתְךָ כְּלוּלֶתֶיךָ לְכַתֵּךְ אַחֲרַי בְּמִדְבָּר בְּאַרְץ לֹא זְרוּעָה:

Go, and cry in the ears of Jerusalem, saying: Thus saith the L-RD: I remember for thee the affection of thy youth, the love of thine espousals; how thou wentest after Me in the wilderness, in a land that was not sown

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

140 כמין שני פולין מונחין

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

חולין מה, סע"א.

141 כמין שני פולין מונחין

היכן מסתיים המוח ומתחיל חוט השדרה? "כמו שני פולין המונחים על פי הקדירה": בתוכם נמצא המוח, ומחוץ להם חוט השדרה. אדמו"ר חוקן מזהה את המקום עם העורף, במקום שבו הצוואר מתחבר לגולגולת.

Chullin 45a:15 חולין מ"ה א:ט"ו

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יהושע בן לוי כנגדו בביצים ניכר א"ר שמעון בן פזי אמר ריב"ל משום בר קפרא מוח כל מה שבקדירה נדון כמוח התחיל למשוך נדון כחוט השדרה ומהיכן מתחיל לימשך אמר רבי יצחק בר נחמני לדידי מיפרשא לי מיניה דרבי יהושע בן לוי כמין שני

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

142 ואהבת לשון אבה

במאמר ההוא, באותו עמוד, מוסברת האהבה של "לאהבה את הוי' אלקיך ולעבדו בכל לבבך" על יסוד המילה "אבה", שפירושה רצון: שהרצון, החשק והבקשה של האדם, בכל לבבו ונפשו, יהיו שהתגלות אלקותו ואחדותו של ה' בעולם תהיה כפי שהייתה לפני הבריא. גם שם אהבה זו באה תחילה, בתפילה.

הערת קה"ת

ראה לעיל נשא כו, ב וש"נ.

143 רק אתכם ידעתי

"רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה". כאן "ידעתי" פירושו שבחרתי

ורציתי בכם, ולכן דעת היא רצון.

Amos 3:2 עמוס ג'ב'

רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה עליכם אפקד עליכם את כל עונותיכם:

You only have I known of all the families of the earth; Therefore I will visit upon you all your iniquities

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

עמוס ג, ב.

144 כי עם קשה עורף אתה

"כי עם קשה עורף אתה", כלומר, עורפך קשה. אדמו"ר חזקן מפרש זאת ככוחו העיקש של הרצון, השייך לבחינת אחר.

Exodus 33:3 שמות ל"ג:ג'

אלי ארץ ובת חלב ודבש כי לא אעלה בקרבך כי עם קשה עורף אתה פן אקלך בדרך:

unto a land flowing with milk and honey; for I will not go up in the midst of thee; for thou art a stiffnecked people; lest I consume thee in the way

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות ל, ג.

145 בעבודה קשה

"וימררו את חייהם בעבודה קשה". כאן יש לקרוא זאת כעבודה קשה בתפילה.

Exodus 1:14 שמות א':י"ד

וימררו את יחיהם בעבדה קשה בחמר ובכלבנים ובכל עבדה בשדה את כל עבדתם אשר עבדו בהם בפרך:

And they made their lives bitter with hard service, in mortar and in brick, and in all manner of service in the field; in all their service, wherein they made them serve with rigour

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות א, יד.

146 קשה עורף הוא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

שם לד, ט.

147 קשה עורף הוא ועל כן וסלחת

משה, לאחר שלוש עשרה מידות הרהמים: "כי עם קשה עורף הוא, וסלחת לעווננו". העקשנות עצמה נעשית בסיס לסליחה.

Exodus 34:9 שמות ל"ד:ט'

ויאמר אֱלֹהִים מִצָּאתַי הֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָיִי יְהוָה נָא אֲדֹנָיִי בִקְרַבְנוּ כִּי עִם קָשָׁה עֹרֶף הוּא וְסָלַחְתָּ לְעֹוֲנוֹנוֹ וְלַחַטָּאתָנוּ וְנִחַלְתָּנוּ:

And he said: 'If now I have found grace in Thy sight, O L-rd, let the L-rd, I pray Thee, go in the midst of us; for it is a stiff-necked people; and pardon our iniquity and our sin, and take us for Thine inheritance

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

148 ואהיה שעשועים כו' ושעשועי את בני אדם

התורה אומרת: "ואהיה שעשועים יום יום... ושעשועי את בני אדם". התורה מגלה את התענוג העליון.

Proverbs 8:30-31 משלי ח':ל"א

וְאֶהְיֶה אֶצְלוֹ אֲמוֹן וְאֶהְיֶה שְׁעֻשִׁים יוֹם יוֹם מִשְׁחָקָת לִפְנָיו בְּכָל־עֵת: מִשְׁחָקָת בְּתֵבֶל אֶרְצוֹ וְשִׁעְשָׁעִי אֶת־בְּנֵי אָדָם:

Then I was by Him, as a nursling; And I was daily all delight, Playing always before Him, Playing in His habitable earth, And my delights are with the sons of men

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

149 ע"פ חכלילי עינים

ההערה מפנה למאמר על "אדום עיניים" בתורה אור, ויחי.

הערת קה"ת

תו"א פ' ויחי.

150 חכלילי עינים

ברכת יעקב ליהודה: "חכלילי עינים מיין". הפסוק פותח את המאמר בתורה אור, ויחי, שאליו מתייחס הטקסט.

Genesis 49:12 בראשית מ"ט:י"ב

חִכְלִילֵי עֵינַיִם מִיַּיִן וְלִבָּן־שָׁנִים מִחֶלֶב:

His eyes shall be red with wine, And his teeth white with milk

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

151 פ"א שחרית ופ"א ערבית

"אפילו לא שנה אדם אלא פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית, קיים מצוות יל ימוש ספר התורה הזה מפני".

Menachot 99b:15-16 מנחות צ"ט ב:ט"ו-ט"ז

גמ' תנאי רבי יוסי אומר אפילו סילק את הישנה שחרית וסידר את החדשה ערבית אין בכך כלום אלא מה אני מקיים לפני תמיד שלא ילין שלחן בלא לחם אמר ר' אמי מדבריו של ר' יוסי נלמוד אפילו לא שנה אדם אלא פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית קיים מצות (יהושע א, ח)

לא ימוש (את) ספר התורה הזה מפניך

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

הערת קה"ת

ראה מנחות צט, ב. הלי' ת"ת לאדה"ז פ"ב, ה"ח. פ"ג ה"ב.

152 והגית בו

"לא ימוש ספר התורה הזה מפניך, והגית בו יומם ולילה".

Joshua 1:8 יהושע א':ח'

לֹא־יִמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ וְהִגִּיתָ בוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה לְמַעַן תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל־הַכְּתוּב בוֹ כִּי־אָז תִּצְלִיחַ אֶת־דְּרָכְךָ וְאָז תִּשְׁכַּל:

This book of the law shall not depart out of thy mouth, but thou shalt meditate therein day and night, that thou mayest observe to do according to all that is written therein; for then thou shalt make thy ways prosperous, and then thou shalt have good success

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

יהושע א, ח.

153 לא ויתר על ביטול תו'

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה ירושלמי חגיגה א, ז. פתיחתא לאיכ"ר, ב.

154 לא ויתר על ביטול תורה

הקדוש ברוך הוא מחל לישראל על עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים, "אבל על מאסם בתורה לא מחל".

Jerusalem Talmud Chagigah 1:7 תלמוד ירושלמי חגיגה א:ז

155 לא ויתר על ביטול תורה

אותו לימוד במדרש איכה: ה' מחל על עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים, אבל "על מאסם בתורה לא מחל".

Eikhah Rabbah, Petichta 2 איכה רבה, פתיחתא ב'

... רבי הונא ורבי ירמיה בשם רבי שמואל ברבי יצחק אמרי, מצינו שוֹתֵר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וְעַל גִּלּוּי עֲרִיּוֹת וְעַל שְׁפִיכוֹת דָּמִים, וְלֹא וְתֵר עַל מֵאֶסֶה שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: עַל מֶה אֲבָדָה הָאָרֶץ, עַל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וְעַל גִּלּוּי עֲרִיּוֹת וְעַל שְׁפִיכוֹת דָּמִים, אֵין כְּתִיב כָּאן, אֲלֵא עַל עֲזָבָם אֶת תּוֹרָתִי. רַבִּי הוֹנָא וְרַבִּי יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַבִּי חֵיָא בַר אֲבָא אֲמָרִי, כְּתִיב (ירמיה טז, יא): וְאֵתִי עֲזָבוּ וְאֶת תּוֹרָתִי לֹא שָׁמְרוּ, הֲלוֹאִי אוֹתִי עֲזָבוּ וְתוֹרָתִי שָׁמְרוּ, מִתּוֹךְ שֶׁהָיוּ ...

Rabbi Abba bar Kahana began: "Who is the wise man who will understand this..." (Jeremiah 9:11). Rabbi Shimon ben Yoḥai taught: If you have seen towns uprooted from their place in the Land of Israel, know that they did not provide the salaries of the Bible teachers and the Mishna teachers, as it is stated: "For what reason did the land perish.... The L-rd said: Because they have forsaken My Torah" (Jeremiah 9:11-12). Rabbi [Yehuda HaNasi] would dispatch Rabbi Asi and Rabbi Ami to go out and establish [educational pro- ... grams]

Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

156 סלסלה ותורוממך

"סלסלה ותורוממך". אדמו"ר הזקן מפרש "סלסלה" כעיון מעמיק, המרומם את הנשמה אל מקור התורה.

Proverbs 4:8 משלי ד:ח

סִלְסְלָה וְתוֹרֹמְמָךְ תִּכְבְּדָה כִּי תִחַבֶּקֶנָּה:

Extol her, and she will exalt thee; She will bring thee to honor, when thou dost embrace her.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

157 עוטה אור כשלמה

"ה' מתעטף באור כבשלמה". התורה היא לבושו של ה'.

Psalms 104:2 תהילים ק"ד:ב

עֹטֵה־אוֹר כְּשִׁלְמָה נוֹטָה שְׁמַיִם כִּפְרִיעָה:

Who coverest Thyself with light as with a garment, who stretchest out the heavens like a curtain

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

158 לבושיי כתלג חיור

חזון עתיק היומין: "לבושו היה כשלג לבן, ושער ראשו כצמר נקי". הלבוש

הוא התורה כפי שהיא נלמדת; השיער, שמעל הלבוש, הוא המקור שלה.

Daniel 7:9 דניאל ז:ט

חֲזוֹה הָיִיתָ עַד דִּי כִרְסֻן רַמְיוּ וְעֵתִיק יוֹמִיו יָתֵב לְבוּשָׁה כְּתִלְגַּח חֹר וְשָׁעַר רֹאשֶׁהּ כְּעֶמֶר נִקָּא כְּרִסְיָה שְׁבָבִין דִּי־נֹר גִּלְגְּלוּהִי נֹר דְּלָק:

I beheld Till thrones were placed, And one that was ancient of days did sit: His raiment was as white snow, And the hair of his head like pure wool; His throne was fiery flames, and the wheels thereof burning fire

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

159 והאדם ידע

"ידע האדם את חוה אשתו". דעת היא הקשר שבאמצעותו מתרחשת ההמשכה מחכמה.

Genesis 4:1 בראשית ד:א

וְהָאָדָם יָדַע אֶת־חוּה אִשְׁתּוֹ וַתַּהַר וַתֵּלֶד אֶת־קַיִן וַתֹּאמֶר קָנִיתִי אִישׁ אֶת־ה'

And the man knew Eve his wife; and she conceived and bore Cain, and said: 'I have agotten a man with the help of the 'L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

160 יעשה שלום לי

"או יחזק במעוזי, יעשה שלום לי". כאן יש לקרוא זאת כהמשכת חכמה עילאה לתוך כנסת ישראל.

Isaiah 27:5 ישעיהו כ"ז:ה

או יִחְזַק בְּמַעֲוֵי יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם לִי שְׁלוֹם יַעֲשֶׂה־לִּי:

Or else let him take hold of My strength, That he may make peace with Me; yea, let him make peace with Me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

161 בכל מאדך

"ואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך". "בכל מאדך" היא אהבה שלמעלה ממדידה, מעל השכל.

Deuteronomy 6:5 דברים ו:ה

וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

162 מים רבים

"מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה". הפסוק פותח את הביאור בתורה אור, תולדות, שאליו מפנה הטקסט.

Song of Songs 8:7 שיר השירים ח:ז

מִיָּם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לִכְבּוֹת אֶת־הָאֲהָבָה וְנִהְרֹת לֹא יִשְׁטְפוּהָ אִם־יִתֵּן אִישׁ אֶת־כָּל־הוֹן בֵּיתוֹ כְּאֲהָבָה בּוֹזֵז לְבוֹז לּוֹ:

Many waters cannot quench love, Neither can the floods drown it; If a man would give all the substance of his house for love, He would utterly be contemned

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

163 ששים המה מלכות כו' אחת היא יונתי

"ששים המה מלכות... אחת היא יונתי תמתי". הפסוקים פותחים את

R. Simlai expounded : A man should always recount the praise of the Holy One, blessed be He, and thereafter pray [for his needs]. Whence have we this? From Moses; for it is written, "And I besought the L-rd at that time, saying" (Deut. iii. 23). Then it is written, "O L-rd G-d, Thou hast begun to show Thy servant Thy greatness, and Thy strong hand ; for what god is there in heaven or on earth, that can do according to Thy works, and according to Thy mighty ... acts

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

פסוקה 22

167 ג"פ קדוש

השרפים קוראים זה אל זה: "קדוש, קדוש, קדוש הוי' צבאות". הפסוק נאמר בברכת יוצר אור.

Isaiah 6:3 ישעיהו ו':ג'

וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וְאָמַר קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ הוּא צְבָאוֹת מְלֵא כְלֵי־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:

And one called unto another, and said: Holy, holy, holy, is the L-RD of hosts; The whole earth is full of His glory

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

168 דלית מחשבה תפיסא ביה

תפילתו של אליהו: "אתה נעלה מכל הנעלים, נסתר מכל הנסתרים; שום מחשבה אינה יכולה להשיג אותך כלל".

Tikkunei Zohar 17a:10-12 תקוני זוהר י"ז א:י-י"ב

אנת הוא עלאה על כל עלאין סתימא על כל סתימין. לית מחשבה תפיסא כך כלל. אנת הוא דאפיקת עשר תקונין. וקרינן לון עשר ספירן. לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין. ועלמין דאתגליין. ובהון אתכסיאת (נ"א אתכסיא) מבני נשא. ואנת הוא דקשיר לון ומיחד לון. ובגין דאנת מלגאו. כל מאן דאפריש חד מן חבריה מאלין עשר. אתחשיב ליה כאלו אפריש כך.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

169 ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה

המלאך מבטיח ליהושע הכהן הגדול: "אתן לך מקומות להלך בין העומדים האלה". המלאכים "עומדים", ואילו האדם "מהלך".

Zechariah 3:7 זכריה ג':ז'

כֹּה־אָמַר ה' צְבָאוֹת אֱסִי־בְדָרְכִי תֵלֵךְ וְאִם אֶת־מִשְׁמַרְתִּי תִשְׁמֹר וְגַם־אֶתֶּה תִּדְּוִן אֶת־בֵּיתִי וְגַם תִּשְׁמֹר אֶת־חֻצְרִי וְנָתַתִּי לְךָ מְהֻלָּכִים בֵּין הָעֹמְדִים הָאֵלֶּה:

Thus saith the L-RD of hosts: If thou wilt walk in My ways, and if thou wilt keep My charge, and wilt also judge My house, and wilt also keep My courts, then I will give thee free access among these that stand by

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

170 עצי שטים עומדים

"ועשית את הקרשים למשכן עצי שטים עומדים". הכתוב רומז להסבר של "עומדים" זה.

Exodus 26:15 שמות כ"ו:ט"ו

וְעָשִׂיתָ אֶת־הַקְּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים:

הביאור שאליו מפנה הטקסט.

Song of Songs 6:8-9 שיר השירים ו':ח-ט'

שָׁשִׁים הֵמָּה מְלָכוֹת וּשְׁמָנִים פִּילָגְשִׁים וְעַלְמוֹת אֵין מִסְפָּר: אַחַת הָיָא יוֹנָתָן תַּמְתִּי אַחַת הָיָא לְאֵמָה בָּרָה הָיָא לְיוֹלְדָתָהּ רְאוּהָ בְּנוֹת וַיֵּאָשְׁרוּהָ מְלָכוֹת וּפִילָגְשִׁים וַיְהִלְלוּהָ:

There are threescore queens, And fourscore concubines, And maidens without number. My dove, my undefiled, is but one; She is the only one of her mother; She is the choice one of her that bore her. The daughters saw her, and called her happy; Yea, the queens and the concubines, and they praised her

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

164 חסידים הראשונים שהיו שוהין בתפלתן ט' שעות ביום

"חסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת, מתפללים שעה אחת, ושוהים שעה אחת" — תשע שעות ביום בתפילה, ואף על פי כן תורתם השתמרה ומלאכתם התברכה.

Berakhot 32b:24-25 ברכות ל"ב ב:כ"ד-כ"ה

תַּנּוּ רַבְּנָנ: חֲסִידֵי הָרִאשׁוֹנִים הָיוּ שׁוֹהִין שָׁעָה אַחַת, וּמִתְפַּלְלִין שָׁעָה אַחַת, וְחוֹזְרִין וְשׁוֹהִין שָׁעָה אַחַת. וְכִי מֵאַחֵר שִׁשְׁוֹהִין תִּשְׁעַת שָׁעוֹת בְּיוֹם בְּתַפְלָה, תּוֹרְתָן הָיְתָה מִשְׁתַּמְרֶת, וּמִלֹּאכֶתָם הָיְתָה נַעֲשִׂית? אֶלָּא מִתּוֹךְ שְׁחֲסִידִים הֵם — תּוֹרְתָם מִשְׁתַּמְרֶת, וּמִלֹּאכֶתָן מִתְבָּרְכָת.

Our Rabbis have taught : The pious men of old used to wait an hour, pray for an hour, and again wait an hour. Since they spent nine hours in the day in connection with prayer, how was their Torah kept up, and how was their work done ? But since they were pious, their Torah was preserved and their work was blessed

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

165 ואהי שעשועים . . ושעשועי את בניא

המילים כאן מצטטות את Proverbs 8:30. הקטע מופיע למטה.

Proverbs 8:30 משלי ח':ל'

וְאֶהְיָ אֶצְלוֹ אִמּוֹן וְאֶהְיָה שְׁעִשְׁוּעִים יוֹם מִשְׁחָקָת לִפְנֵיו בְּכָל־עֵת:

Then I was by Him, as a nursling; And I was daily all delight, Playing always before Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי ח, ל-לא.

פסוקה 21

166 לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואח"כ יתפלל

רבי שמלאי לימד: "לעולם יספר אדם שבחו של הקדוש ברוך הוא תחילה, ואחר כך יתפלל", ולמד זאת מסדר תפילתו של משה בפרשת ואתחנן.

Berakhot 32a:32 ברכות ל"א א:ל"ב

דַּרְשׁ רַבִּי שְׁמַלְאִי: לְעוֹלָם יִסְדֵּר אָדָם שִׁבְחוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאַחֵר כֶּךָ יִתְפַּלֵּל. מִנָּלוּ? — מִמַּשָּׁה, דְּכַתִּיב: "וְאַתְחַנֵּן אֵל ה' בָּעֵת הַהִיא". וּכְתִיב: "ה' אֱלֹקִים אֶתָּה הִחַלְתָּ לְהִרְאוֹת אֶת עֲבֹדְךָ אֶת גְּדֻלָּתְךָ וְאֵת יְדְךָ הַחֲזָקָה אֲשֶׁר מִי אֵל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כְּמַעֲשֵׂיךָ וּכְגִבּוּרֹתֶיךָ". וּכְתִיב בְּתַרְיָה "אֶעֱבְרָה נָא וְאֶרְאֶה אֶת הָאָרֶץ הַשּׁוֹכֶה וְגו'".

פסוקה 23

174 היינו כחולמים

”כאשר ה' ישיב את שבות ציון, היינו כחולמים”. הפסוק מובא כאן כדי לתאר את מצב ה”שינה” של הנשמה בגוף.

Psalms 126:1 תהילים קכ”ו:א

שיר המעלות בשבוע ה' את־שיבת ציון היינו כחלמים:

A Song of Ascents. When the L-RD brought back those that returned to Zion, We were like unto them that dream

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

175 מאיגרא רמה

רבי יהושע, בפירושו לפסוק ”השליך משמים ארץ”, אמר: ”מגג גבוה לבור עמוק”. ירידת הנשמה לגוף היא נפילה מסוג זה.

Chagigah 5b:16-17 חגיגה ה' ב:טז-יז

רבי הוה נקיט ספר קינות וקא קרי בגויה, כי מטא להאי פסוקא ”השליך משמים ארץ” — נפל מן ידיה, אמר: מאיגרא רם לביקרא עמיקתא. רבי ורבי חייא הוו שקלי ואזלי באורחא, כי מטו לההוא מתא, אמרי: איכא צורבא מרבנן קא? גזיל וניקביל אפיה. אמרי: איכא צורבא מרבנן קא, ומאור עיניו הוא. אמר לקה רבי חייא לרבי: תיב את, לא תולול בנשיאותך. איזיל אנא ואקביל אפיה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

176 עליונים למטה

רב יוסף, כשחזר מהצצה בעולם הבא, אמר: ”ראיתי עולם הפוך: העליונים למטה והתחתונים למעלה”.

Pesachim 50a:6 פסחים נ' א:ו

ורבי יהושע בן לוי אמר: אלו בני אדם שיקריו הן בעולם הזה, וקפויין הן לעולם הבא. כי הא דרב יוסף בריה דרבי יהושע בן לוי חלש ואיתנגיד, כי הדר, אמר לקה אבוה: מאי חזית? אמר לקה: עולם הפוך ראיתי, עליונים למטה, ותחתונים למעלה. אמר לו: בני, עולם ברור ראיתי. ואנן היכי היתם? כי היכי דאיתו אנן קא, הכי איתינו היתם.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

פסוקה 24

177 אין עומדים להתפלל אלא מתוך כובד ראש

”אין עומדים להתפלל אלא מתוך כובד ראש; חסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת ומתפללים, כדי שיכוונו את לבם למקום.”

Mishnah Berakhot 5:1 משנה ברכות ה':א

אין עומדין להתפלל אלא מתוך כבד ראש. חסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת ומתפללים, כדי שיכוונו את לבם למקום. אפלו המלך שואל בשלמו, לא ישיבנו. ואפלו נחש כרוך על עקבו, לא יפסיק:

One should not stand up to say Tefillah except in a reverent state of mind. The pious men of old used to wait an hour before praying in order that they might direct their thoughts to G-d. Even if a king greets him [while praying] he should not answer him: even if a snake is wound round his heel he should not stop

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

And thou shalt make the boards for the tabernacle of acacia-wood, standing up

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

171 ותפול לפני רגליו ותבך ותתחנן לו

”ותוסף אסתר ותדבר לפני המלך ותיפול לפני רגליו ותבך ותתחנן לו”. הפסוק פותח את ההסבר שאליו מתייחס הכתוב.

Esther 8:3 אסתר ח':ג

ותוסף אסתר ותדבר לפני המלך ותפל לפני רגליו ותבך ותתחנן לו להעביר את־רעת המן האנגי ואת מחשבתו אשר חשב עלי־היהודים:

And Esther spoke yet again before the king, and fell down at his feet, and besought him with tears to put away the mischief of Haman the Agagite, and his device that he had devised against the Jews

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

172 מאן רגליו אלין מלאכין

על ”אורח ברגליו לא יבא” (Isaiah 41:3), אומר הזוהר ששום מלאך ושום שליח לא הלכו לפני אברהם, אלא הקדוש ברוך הוא בעצמו. ה”רגליים” הן המלאכים.

Zohar, Lech Lecha 22:212-225 ספר זוהר, לך לך כ”ב:ר”ב-רכ”ה
Even by a way that he had not gone by his feet”: if not with “his feet, how then did Abram go-on the clouds or with horses and chariots? No: what it means is that it was not an angel or a messenger, but G-d Himself, that went before Abram, the word “feet” here referring to the angels, who are subject to G-d, as in the verse “And his feet shall stand in that day” (Zech. 14, 4).

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

173 ישראל עלו במחשבה

”שישה דברים קדמו לבריאת העולם”: מהם שנבראו, ומהם ש”עלו במחשבה” להיברא, ובהם ישראל.

Bereshit Rabbah 1:4 בראשית רבה א:ד

... ”ה' קנני ראשית דרכו” כסא הכבוד מנין דכתיב (תהלים זג, ב): ”נכון כסאך מאז וגו'”. האבות וישראל ובית המקדש ושמו של משיח, עלו במחשבה להבראות האבות מנין שנאמר (הושע ט, י'): ”כענבים במדבר וגו'” ישראל מנין שנאמר (תהלים עד, ב): ”זכור עדתך קנית קדם” בית המקדש מנין שנאמר (ירמיה יז, יב): ”כסא כבוד מרום מראשון וגו'” שמו של משיח מנין שנאמר (תהלים עב, יז): ”יהי שמו לעולם וגו' [לפני שמש יגון שמו]” רבי אהבה ברבי זעירא אמר אף התשובה שנאמר (שם צ, ב) ”בטרים הרים יולדו” ואותה השעה (שם, ...

In the beginning, G-d created” - six items preceded the “creation of the world; some of them were [actually] created, and some of them G-d contemplated creating, [though He did not actually do so]. The Torah and the Throne of Glory were created. Torah, from where is it derived? As it is stated: “The L-rd made me at the beginning of His way” (Proverbs 8:22). The Throne of Glory, from where is it derived? “Your throne stands firm from earliest time, [You are from ... ,eternity]” (Psalms 93:2). The patriarchs, Israel

Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

"על תפלתו שתהא לפני מטתי", מאי "לפני מטתי"? אילימא "לפני מטתי" ממש, והאמר רב יהודה, אמר רב, ואיתימא רבי יהושע בן לוי: מנין למתפלל שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין הקיר — שנאמר: "ויסב חקיהו פניו אל הקיר ותפלל"? לא תימא, "לפני מטתי", אלא אימא "סמוך למטתי". "ועל מטתי ...

There is a teaching : Abba Benjamin said : Throughout my life I was most anxious about two things, viz., that my Tefillah should be recited before my bed, and that my bed should be placed between North and South. "That my Tefillah should be recited before my bed." What means "before my bed" ? Is it to be supposed that it was actually in front of the bed? But Rab Judah has said in the name of Rab ... (another version : R. Joshua b. Levi): Whence do we learn William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)
הערת קה"ת
ברכות ה, ב.

196 כי ביום הזה יכפר

"כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם". פסוק זה פותח את המאמר בפרשת אחרי שאליו מתייחס הטקסט.

Leviticus 16:30 ויקרא ט"ז:ל
כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יִכָּפֵר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ:
For on this day shall atonement be made for you, to cleanse you; from all your sins shall ye be clean before the L-RD
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

197 בראתיו יצרתיו אף עשיתיו

"כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו". שלושת הפעלים מקבילים למחשבה, לדיבור ולמעשה.

Isaiah 43:7 ישעיהו מ"ג:ז
כֹּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וְלִכְבוֹדִי בְּרָאתִי יִצְרָתִי אֶף־עָשִׂיתִי:
Every one that is called by My name, and whom I have created for My glory, I have formed him, yea, I have made him
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

198 ואיש און מחשבותיו

"יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו". האון מצוי בראש ובראשונה במחשבה.

Isaiah 55:7 ישעיהו נ"ה:ז
יַעֲזֹב רָשָׁע דִּרְכּוֹ וְאִישׁ אֲוֹן מַחְשְׁבֹתָיו וְיִשְׁבַּע אֱלֹהֵי וִירְמִיָּהוּ וְאֶל־אֱלֹקֵינוּ כִּי־יִרְכָּה לְסֻלּוֹחַ:

Let the wicked forsake his way, And the man of iniquity his thoughts; And let him return unto the L-RD, and He will have compassion upon him, And to our G-d, for He will abundantly pardon
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
ישעיה נה, ז.

ואת־בְּנֵי זְלֶפְחָה נָשִׂי אֲבִיו וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת־דִּבְתָּם רָעָה אֶל־אֲבִיהֶם:

And Jacob dwelt in the land of his father's sojournings, in the land of Canaan. These are the generations of Jacob. Joseph, being seventeen years old, was feeding the flock with his brethren, being still a lad even with the sons of Bilhah, and with the sons of Zilpah, his father's wives; and Joseph brought evil report of them unto their father

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

190 "וישב יעקב בארץ מגורי אביו". פסוק זה פותח את המאמר בתורה אור שאליו מתייחס הטקסט.

Genesis 37:1 בראשית ל"ז:א
וַיָּשָׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִגְדֹּרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:
And Jacob dwelt in the land of his father's sojournings, in the land of Canaan
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

191 ובד"ה הבאים ישרש יעקב

שם, ההשתרשות למטה היא המצוות, שנמשכו מן הרצון העליון כדי להתלבש בדברים גשמיים: בחינת יעקב, היו"ד שירדה לעקב. באמצעות כך "יצין ופרח ישראלי" — צמיחה מן ההעלם אל הגילוי.

הערת קה"ת
תו"א נג, ד.

192 הבאים ישרש יעקב

"הבאים ישרש יעקב, יצין ופרח ישראלי". פסוק זה פותח את המאמר בתורה אור שאליו מתייחס הטקסט.

Isaiah 27:6 ישעיהו כ"ז:ו
הַבָּאִים יִשְׂרָשׁ יַעֲקֹב וַיִּצֵּץ וּפְרַח יִשְׂרָאֵל וּמָלְאוּ פְנֵי־תֵבֶל תְּנוּכָה:
In days to come shall Jacob take root, Israel shall blossom and bud; And the face of the world shall be filled with fruitage
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

193 ועמך לא הפצתי

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
שם עג, כה.

194 ועמך לא הפצתי

"מי לי בשמים, ועמך לא הפצתי בארץ". הכמיהה שבלב, הממשיכה את הרצון העליון.

Psalms 73:25 תהילים ע"ג:כ"ה
מִי־לִי בַשָּׁמַיִם וְעִמָּךְ לֹא־הִפְצֵתִי בָאָרֶץ:
Whom have I in heaven but Thee? And beside Thee I desire none upon earth
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

195 על תפלתי שתהא סמוכה למטתי

אבא בנימין אמר שהיה דואג כל ימיו לשני דברים, ואחד מהם היה "שתהא תפילתי סמוכה למיטתי"; הגמרא מסבירה שהכוונה היא להתפלל סמוך לקימה מן המיטה.

Berakhot 5b:21-22 ברכות ה' ב:כ"א-כ"ב
תְּנִיָּא אָבָא בְּנִימִין אָמַר: עַל שְׁנֵי דְבָרִים הָיִיתִי מַצְטַעֵר כָּל יְמֵי — עַל תְּפִלָּתִי שֶׁתְּהֵא לִפְנֵי מִטָּתִי, וְעַל מִטָּתִי שֶׁתְּהֵא נִתּוּנָה בֵּין צַפּוֹן לְדָרוֹם.

None hath beheld iniquity in Jacob, Neither hath one seen
perverseness in Israel; The L-RD his G-d is with him, And
the shouting for the King is among them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

205 והוא העזר מלמע'

"יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום... ואלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו,
אינו יכול לו."

Kiddushin 30b:7 קידושין ל' ב:ז

ואמר רבי שמעון בן לוי: יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש
המיתו, שנאמר: "צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו", ואלמלא הקדוש
ברוך הוא עוזרו אין יכול לו, שנאמר: "אלקים לא יעזבנו בידו".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה קידושין ל, ב.

פסוקה 29

206 לא הביט און ביעקב

יש לקרוא כאן: "און לא הביט ביעקב" — המחשבה המטעה אינה יכולה
להגיע אליו.

Numbers 23:21 במדבר כ"ג:כ"א

לא־הִבִּיט אֶון בְּיַעֲקֹב וְלֹא־רָאָה עֵמֶל בְּיִשְׂרָאֵל הִי אֱלֹקִיו עֲמוֹ וּתְרוּעַת
מִלָּה בּוֹ:

None hath beheld iniquity in Jacob, Neither hath one seen
perverseness in Israel; The L-RD his G-d is with him, And
the shouting for the King is among them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

207 כי לא יכול לו

"יורא כי לא יכול לו". המלאך לא הצליח לגבור על יעקב.

Genesis 32:26 בראשית ל"ב:כ"ו

וַיֵּרָא כִּי לֹא יָכֹל לוֹ וַיִּגַּע בְּכַף־יָרְכוֹ וַתִּקַּע כַּף־יָרֶךְ יַעֲקֹב בְּהֶאֱבָקוֹ עֲמוֹ:

And when he saw that he prevailed not against him, he
touched the hollow of his thigh; and the hollow of Jacob's
thigh was strained, as he wrestled with him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

208 לא יוכל לו אלא נפל יפול לפניו

יועציו של המן: "אם מזרע היהודים מרדכי, לא תוכל לו, כי נפול תיפול
לפניו". בהערת קה"ת נאמר שהנוסח משתמש בסגנון הפסוק.

Esther 6:13 אסתר ו':י"ג

וַיִּסְפֹּר הָמָן לְזֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ וּלְכָל־אֹהֲבָיו אֵת כָּל־אֲשֶׁר קָרָהּ וַיֹּאמְרוּ לוֹ
חֲכָמָיו וְזֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ אִם מִזֶּרַע הַיְּהוּדִים מְרַדְּכִי אֲשֶׁר הִחְלֹתָ לְנַפְלָה לְפָנָיו
לֹא־תוּכַל לוֹ כִּי־נִפְּוֹל תִּפְּוֹל לְפָנָיו:

And Haman recounted unto Zeresh his wife and all his
friends every thing that had befallen him. Then said his wise
men and Zeresh his wife unto him: 'If Mordecai, before
whom thou hast begun to fall, be of the seed of the Jews,
thou shalt not prevail against him, but shalt surely fall be-

fore him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

סגנון הפסוק אסתר ו, יג.

199 און אם ראית בלבי

"אילו ראיתי עון בלבי..." און במחשבה.

Psalms 66:18 תהילים ס"ו:י"ח

אָון אַם־רְאִיתִי בְּלִבִּי לֹא יִשְׁמַע אֲדֹנָי:

If I had regarded iniquity in my heart, The L-rd would not
hear

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים סו, יח.

200 דברי פיו און ומרמה

"דברי פיו און ומרמה". און בדיבור.

Psalms 36:4 תהילים ל"ו:ד

דְּבָרֵי־פִיו אָון וּמִרְמָה חֹדֶל לְהִשְׁכִּיל לְהִיטִיב:

The words of his mouth are iniquity and deceit; He hath left
off to be wise, to do good

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים לו, ד.

201 פועלי און

"שם נפלו פועלי און". און במעשה; בהערת קה"ת מובא הפסוק הזה.

Psalms 36:13 תהילים ל"ו:י"ג

שֵׁם נִפְּלוּ פְעֻלֵי אָון דָּחוּ וְלֹא־יָקֻלוּ קוֹם:

There are the workers of iniquity fallen; They are thrust
down, and are not able to rise

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים לו, יג.

202 כיתרון האור

"יתרון החכמה מן הסכלות, כיתרון האור מן החושך". הקדושה עולה על
הסטרא אחרא באותו אופן.

Ecclesiastes 2:13 קהלת ב':י"ג

וַיֵּרְאֵתִי אֲנִי שֵׁשׁ יִתְרוֹן לְחִכְמָה מִן־הַסְּכָלוֹת כִּיתְרוֹן הָאֹר מִן־הַחֹשֶׁךְ:

Then I saw that wisdom excelleth folly, as far as light excel-
leth darkness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

קהלת ב, יג.

203 ה' אלקיו עמו

בדברי בלעם: און מכון כנגד יעקב ועמל כנגד ישראל, ובלעם לא יכול היה
לגבור על אף אחד מהם, "כי הו' אלקיו עמו".

Zohar, Balak 45:470-480 ספר הזהר, בלק מ"ה:ת"ע-ת"פ

204 ה' אלקיו עמו

"הו' אלקיו עמו". הביטוי השלישי בפסוק הוא מקור כוחו של יעקב.

Numbers 23:21 במדבר כ"ג:כ"א

לֹא־הִבִּיט אֶון בְּיַעֲקֹב וְלֹא־רָאָה עֵמֶל בְּיִשְׂרָאֵל הִי אֱלֹקִיו עֲמוֹ וּתְרוּעַת
מִלָּה בּוֹ:

ראה שבת עג, א.

214 וכמ"ש בזהר

ההערה מפנה לשני מקומות בלקוטי תורה, כי תצא, שבהם מופיע "שעת התפילה היא שעת קרב", ומציינת שהמאמר לא נמצא בזהר.

הערת קה"ת

ועל"ק תצא (לד, ג) ולי"מ. שם (לה, ג). [כ].

215 סמוך לפלטיין שלך לא כבשת ואתה הולך ומכבש

דוד כבש את ארם נהריים ואת ארם צובה, אך הותיר את היבוסים סמוך לירושלים; ה' אמר לו: "את היבוסים הסמוך לארמוך לא הורשת; איך תוכל ללכת ולכבוש את ארם?"

Sifrei Devarim 51:1 ספרי דברים נ"א:א'

... דוד עשה שלא כתורה! התורה אמרה משתקבשו ארץ ישראל תהיו רשאים לקבש חוצה לארץ והוא לא עשה כן, אלא חזר וקבש ארם נהריים וארם צובה, ואת היבוסים סמוך לירושלם לא הוריש. אמר לו המקום: את היבוסים סמוך לפלטיין שלך לא הורשת; היאך אתה חוזר ומכבש ארם נהריים וארם צובה?

Every place where the soles of your feet" (Devarim 11:24) tread will be yours": If (the purpose of this is) to teach about the boundaries of Eretz Yisrael, this is already written, viz. (Ibid.) "From the desert and the Levanon, from the river, the river Yerath, until the western sea shall be your border." What, then, is the intent of "where the soles of your feet tread"? He told them: Every place that you conquer, aside from these (specified) places shall be yours. — But perhaps ... this gives them license

Vocalized Edition (CC-BY-NC) • Sifrei by Rabbi Shraga Silverstein (CC-BY)

216 לעולם יראה אדם עצמו כאילו קדוש שורה בתוך מעיו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

תענית יא, סע"א (ימוד אדם).

217 לעולם יראה אדם עצמו כאלו קדוש שורה בתוך מעיו

רבי אלעזר: "לעולם יראה אדם את עצמו כאילו הקדוש ברוך הוא שוכן בתוך מעיו". בהערת קה"ת מובא הנוסח בגמרא: "לעולם ימדוד אדם את עצמו".

Taanit 11a:16-18 תענית י"א:ט"ז-י"ח

רבי אלעזר אומר: נקרא קדוש, שנאמר: "קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו". ומה זה, שלא ציער עצמו אלא מדבר אחד — נקרא קדוש, המצער עצמו מכל דבר — על אחת כמה וכמה. ולשמואל, הא איקרי קדוש! ההוא, אגידול פרע קאי. ולרבי אלעזר, הא נקרא חוטא! ההוא דסאיב נפשיה. ומי אמר רבי אלעזר הכי? והאמר רבי אלעזר: לעולם ימוד אדם עצמו

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

218 בקרבך קדוש

"כי אנכי ה' ולא איש, קדוש בקרבך". הפסוק שהגמרא מצטטת.

Hosea 11:9 הושע י"א:ט'

לא אעשה חרון אפי לא אשוב לשחת אפרים כי אל אנכי ולא איש בקרבך קדוש ולא אבוא בעיר:

I will not execute the fierceness of Mine anger, I will not return to destroy Ephraim; For I am G-d, and not man, The

209 כפי וישלח ע"פ ויאבק איש

שם מתואר המאבק כמלחמה בין הקדושה לבין ההפך ממנה — ההיבט הזכרי של הקליפה העומד כנגד ז"א. ההבחנה שבזוהר בין עפר לאבק, שני סוגי עפר, מוסברת כך: העפר, הנמוך מארבעת היסודות והיחיד שמאפשר לדברים לצמוח, הוא מלכות.

הערת קה"ת

תו"א כו, ג.

210 ויאבק איש

"ויאבק איש עמו עד עלות השחר". פסוק זה פותח את המאמר בתורה אור, וישלח, שאליו מתייחס הטקסט.

Genesis 32:25 בראשית ל"ב:כ"ה

ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר:

And Jacob was left alone; and there wrestled a man with him until the breaking of the day

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 30**211 ולא ראה עמל בישראל**

"ולא ראה עמל בישראל". כאן מפרשים את המילה "עמל" כיגיעה ומאמץ.

Numbers 23:21 במדבר כ"ג:כ"א

לא־הִבִּיט אִיִּן בִּיעֲקֹב וְלֹא־רָאָה עֹמֵל בְּיִשְׂרָאֵל הִ' אֱלֹקָיו עִמּוֹ וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ:

None hath beheld iniquity in Jacob, Neither hath one seen perverseness in Israel; The L-RD his G-d is with him, And the shouting for the King is among them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 31**212 ששת ימים תעבוד**

"ששת ימים תעבוד ותעשה את כל מלאכתך". ימי החול הם זמן העמל.

Exodus 20:9 שמות כ':ט'

שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וַעֲשִׂיתָ כָּל־מְלֹאכֶתְךָ:

Six days shalt thou labour, and do all thy work

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות כ, ט.

213 החורש והזורע והקוצר

הרשימה במשנה של שלושים ותשע אבות מלאכה פותחת במילים "הזורע, החורש, הקוצר". אדמו"ר הזקן משווה את עבודת התפילה למלאכות הגשמיות האלה.

Shabbat 73a:6-7 שבת ע"ג א:ר"ז

מתני' אבות מלאכות ארבעים חסר אחת: הזורע, והחורש, והקוצר, והמעמר, והדש, והאורח, הבורר, הטוחן, והמרקד, והלש, והאופה. הגוזז את הצמר, המלכנו, והמנפצו, והצובעו, והטווה, והמיסד, והעושה שתי כתי גרין, והאורג שני חוטין, והפוצע שני חוטין. הקושר, והמתיר, והתופר שתי תפירות, הקורע על מנת לתפור ושתי תפירות].

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

224 בד"ה כה תברכו

שם מוסבר שהתפילה צריכה להתחיל מלמטה, בברכות השחר, מפני שהנפש הבהמית מקבלת את חיותה מן המאכלים של הנוגה וכך כובלת את האדם למטה; עליו להעלות את עצמו שלב אחר שלב, עד לאתכפיא ואתהפכא של הסטרא אחרא, ולעבוד את ה' "בכל לבבך", בשני יצירי.

הערת קה"ת

לעיל פי נשא כו, ב.

פסקה 33

225 בחי עובד אלקים

"ואו תשובו ותראו את ההבדל בין צדיק לרשע, בין מי שעובד את ה' למי שלא עבד אותו."

Malachi 3:18 מלאכי ג:י"ח

וְשִׁכְתֶּם וְרֵאִיתֶם בֵּין צָדִיק לְרָשָׁע בֵּין עֹבֵד אֱלֹקִים לְאִשֵּׁר לֹא עֹבֵד:

Then shall ye again discern between the righteous and the wicked, between him that serveth G-d and him that serveth Him not

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Chagigah 9b:10-11 חגיגה ט' ב:י-י"א

אָמַר לָקָה בַּר הַיְיָ הִי לְהַלֵּל, מֵאֵי דְכַתִּיב: "וְשִׁכְתֶּם וְרֵאִיתֶם בֵּין צָדִיק לְרָשָׁע בֵּין עֹבֵד אֱלֹקִים לְאִשֵּׁר לֹא עֹבֵד", הֵיִינוּ "צָדִיק" — הֵיִינוּ "עֹבֵד אֱלֹקִים", הֵיִינוּ "רָשָׁע" — הֵיִינוּ "אִשֵּׁר לֹא עֹבֵד"! אָמַר לָקָה: "עֹבֵד וְיֵלֵא עֹבֵד" — תַּרְוִיחֶהוּ צָדִיקִי גְמוּרֵי גִינְהוּ, וְאִינוּ דּוֹמָה שׁוֹנָה פֶּרְקוּ מֵאָה פְּעָמִים, לְשׁוֹנָה פֶּרְקוּ מֵאָה וְאַחַד. אָמַר לָקָה: וּמִשּׁוֹם הָדָּ וְיִמְנָא קָרִי לָקָה "לֹא עֹבֵד"? אָמַר לָקָה: אֵין, צָא וּלְמַד מִשּׁוֹק שֶׁל חֲמִירִין: עֲשֶׂה פֶּרְסִי — בּוֹזָא, הָדָּ עֲשֶׂר פֶּרְסִי — בְּתָרִי זִוּי.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

מלאכי ג, יח. ראה חגיגה ט, ב.

226 עובד אלקים

התניא מסביר שהביטוי "מי שעובד" נאמר בלשון הווה: הוא נמצא בעיצומה של העבודה, המלחמה ביצר הרע, כדי להתגבר עליו ולגרש אותו.

Tanya, Likkutei Amarim 15:1-2 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים ט"ו:א-ב

וּבִזָּה יוֹכֵן מַה שִּׁכְתוּב: "וְשִׁכְתֶּם וְרֵאִיתֶם בֵּין צָדִיק לְרָשָׁע, בֵּין עֹבֵד אֱלֹקִים לְאִשֵּׁר לֹא עֹבֵד". שֶׁהִתְפַּרֵּשׁ בֵּין "עֹבֵד אֱלֹקִים" לְ"צָדִיק" הוּא, שֶׁ"עֹבֵד" הוּא לְשׁוֹן הָהָה – שֶׁהוּא בְּאִמְצַע הָעֲבוּדָה, שֶׁהִיא הַמְלָחָמָה עִם הַיֵּצֵר הָרָע, לְהִתְגַּבֵּר עָלָיו וּלְגַרְשׁוֹ מִהָ"עֵיר קִטְנָה" שֶׁלֹא יִתְלַבֵּשׁ בְּאִבְרֵי הַגּוֹף, שֶׁהוּא בְּאִמְצַת עֲבוּדָה וְעִמָּל גָּדוֹל לְהִלָּחֵם בּוֹ תָּמִיד, וְהֵיִינוּ – הַבִּינּוֹנִי.

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

227 בשנותו את טעמו

"לדוד, בשנותו את טעמו לפני אבימלך, ויגרשוהו וילך." הטקסט מפרש זאת כהפיכת החושך לאור.

Psalms 34:1 תהילים ל"ד:א

לְדָוִד בְּשָׁנוֹתָו אֶת־טַעְמוֹ לִפְנֵי אֲבִימֶלֶךְ וַיִּגְרֹשׁוּהוּ וַיֵּלֶךְ:

of David; when he changed his demeanour before [A Psalm] Abimelech, who drove him away, and he departed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

Holy One in the midst of thee; And I will not come in fury

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

הושע יא, ט.

פסקה 32

219 אסור לאכול קודם התפלה

"לא תאכלו על הדם" — אל תאכלו לפני שהתפללתם על חייכם; ומי שאוכל ושותה ואחר כך מתפלל, ננוף בפסוק: "ואותי השלכת אחרי גויך".

Berachot 10b ברכות י"ב

הערת קה"ת

ברכות י, ב. שו"ע או"ח ספ"ט, ג. וראה בארוכה בדרך חיים ע' 178 ואילך.

220 אסור לאכול קודם התפלה

משהגיע זמן התפילה, אסור לעסוק בענייניו, לנסוע או לאכול ולשתות עד שיתפלל; מים ותרופות מותרים.

Shulchan Arukh, Orach Chayim 89:3 שולחן ערוך, אורח חיים פ"ט:ג

אסור לו להתעסק בצרכיו או לילך לדרך עד שיתפלל תפלת י"ח (ויש מקילין לאחר שאמרו מקצת ברכות קודם שאמרו ברוך שאמר וטוב להחמיר בזה) (תרומת הדשן סי' י"ח) ולא לאכול ולא לשתות אבל מים מותר לשתות קודם תפלה בין בחול ובין בשבת ויום טוב וכן אוכלין ומשקין לרפואה מותר:

Maginei Eretz: Shulchan Aruch Orach Chaim, Lemberg, 1893 (Public Domain)

221 הנשמה באפו

"חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו". לפני התפילה הנשמה עדיין לא התפשטה בגוף.

Isaiah 2:22 ישעיהו ב:כ"ב

חֲדְלוּ לָכֶם מִן־הָאָדָם אֲשֶׁר נִשְׁמָה בְּאָפוֹ כִּי־בִמָּה נִחְשָׁב הוּא:

Cease ye from man, in whose nostrils is a breath; For how little is he to be accounted

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י ב, כב.

222 כמ"ש בזהר על פום חרבא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ח"ג קפח, ב.

223 על פום חרבא ייכל נהמא

במעשה הילד בדרך, הסעודה נקראת "לחם מלחמה", שכן "אין השולחן מתפנה בלי מלחמה". האכילה היא מלחמה.

Zohar, Balak 6:67-78 ספר זוהר, בלק ו:ס"ז-ע"ח

Said the boy: 'He that desires bread at the point of the sword, let him eat.' R. Eleazar drew him near to him and said: 'Because you boasted, you must commence the fight.' 'But', said the boy, 'I said at first that the fighting would be after the meal. Now, however, whoever wants fine flour must bring his weapons in his hands.' R. Eleazar replied: 'It is most fitting for you to give us a taste of your weapons'

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

תהלים לד, א.

228 כי בו שבת

”ויברך ה' את יום השביעי ויקדש אותו, כי בו שבת.” השבת היא מנוחה שאין בה עמל.

Genesis 2:3 בראשית ב':ג'

ויברך אֱלֹהִים אֶת־יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבַת מְכַל־מְלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר־בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת:

And G-d blessed the seventh day, and hallowed it; because that in it He rested from all His work which G-d in creating .had made

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוק 34**229 ישראל שיר א-ל**

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ת"ז בהקדמה ג, א. וראה לעיל מח, ד.

230 ישראל שיר אל

הקו האמצעי נקרא ישראל, "שיר קל": "שיר" מצד שמאל — שירת הלוויים, ו"קל" מצד ימין — של הכהנים.

Tikkunei Zohar 3a:7 תקוני זוהר ג' א:ז'

... וְלִיה אֶמְרִין שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, בְּרָא דְסָבָא דְסָבִין, וְדָא חֲכָמָה עֲלָאָה, וְעַל שְׁמִיה אֲתַקְרִי עֲמוּדָא דְאַמְצְעִיתָא יִשְׂרָאֵל, שִׁיר אֱ"ל שִׁיר מְשֻׁמָּאָלָא שִׁיר דְלֹוִים, אֱ"ל מִימִינָא דְכַהֲנָא, עֲמוּדָא דְאַמְצְעִיתָא

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

231 חסד א-ל כל היום

”למה תתהלל ברעה, הגיבור? חסד קל כל היום.” קל הוא שם של חסד.

Psalms 52:3 תהלים נ"ב:ג'

מִה־תִּתְהַלֵּל בַּרְעָה הַגִּבּוֹר חֶסֶד אֵל כָּל־הַיּוֹם:

Why boastest thou thyself of evil, O mighty man? The mercy .of G-d endureth continually

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים נב, ג.

232 טעמו וראו כי טוב ה'

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

שם לד, ט.

233 טעמו וראו כי טוב ה'

”טעמו וראו כי הוי טוב.” תפילת השבת היא טעימה מטובו של ה'.

Psalms 34:9 תהלים ל"ד:ט'

טַעְמוּ וּרְאוּ כִּי־טוֹב ה' אֲשֶׁר־יִגְבֹּר יַחְסֶה־בוֹ:

O consider and see that the L-RD is good; Happy is the man .that taketh refuge in Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

234 ישמח ישראל בעושיו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

שם קמט, ב.

235 ישמח ישראל בעושיו

”ישמח ישראל בעושיו, בני ציון יגילו במלכם.”

Psalms 149:2 תהילים קמ"ט:ב'

יִשְׁמַח יִשְׂרָאֵל בְּעֲשָׂיו בְּנֵי־צִיּוֹן יִגִּילוּ בְּמֶלְכָם:

Let Israel rejoice in his Maker; Let the children of Zion be .joyful in their King

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

236 אז ישיר ישראל

”אז ישיר ישראל את השירה הזאת: עלי באר.” הפסוק פותח את המאמר בפרשת חוקת שאליו מתייחס הטקסט.

Numbers 21:17 במדבר כ"א:י"ז

אֲזַ יִשִּׁיר יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת עָלַי בְּאֵר עֲנוּלָה:

Then sang Israel this song: Spring up, O well—sing ye unto it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

237 לסוסתי

”לסוסתי ברכבי פרעה דמיתך רעייתי.” הפסוק פותח את המאמר שאליו מתייחס הטקסט.

Song of Songs 1:9 שיר השירים א:ט'

לְסוֹסְתִי בְּרֻכְבֵּי פֶרַעַה דְּמִיתִיךְ רַעֲיָתִי:

I have compared thee, O my love, To a steed in Pharaoh's .chariots

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

238 שיר השירים

”שיר השירים אשר לשלמה.” הפסוק פותח את המאמר שאליו מתייחס הטקסט.

Song of Songs 1:1 שיר השירים א:א'

שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לְשִׁלְמָה:

THE song of songs, which is Solomon's

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוק 35**239 להתענג על ה'**

”אז תתענג על הוי”י. עבודת השבת היא תענוג.

Isaiah 58:14 ישעיהו נ"ח:י"ד

אֲזַ תִּתְעַנֵּג עַל־הַיְיָ וְהִרְפֵּכֶתִיךְ עַל־[בְּמֹתִי] (במותי) אֶרֶץ וְהֶאֱכִלְתִּיךְ נַחֲלֹת יַעֲקֹב אֲבִיךָ כִּי פִי הַיְיָ Havayah דְּבָר:

Then shalt thou delight thyself in the L-RD, And I will make thee to ride upon the high places of the earth, And I will feed thee with the heritage of Jacob thy father; For the mouth of .the L-RD hath spoken it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה ישע"י נח, יד.

פסוקה 36

244רגלי יורדות

”רגליה יורדות מוות”. כאן הפסוק מובא ביחס לירידת החיות בימי החול.

Proverbs 5:5 משלי ה:ה

רגליה ירדות מות שאול צעדיה יתמכו:

Her feet go down to death; Her steps take hold on the
;nether-world

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי ה, ה.

245שמש ומגן

”כי הויי אלקים שמש ומגן”. הויי הוא האור, ואלקים הוא המגן המעלים אותו.

Psalms 84:12 תהילים פ"ד:י"ב

כי שמש ומגן ה' אלקים חן וכבוד יתן ה' לא ימנע טוב להלכים בתמים:

For the L-RD G-d is a sun and a shield; the L-RD giveth
grace and glory; No good thing will He withhold from them
.that walk uprightly

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהילים פד, יב.

246עובד אלקים

”בין עובד אלקים לאשר לא עבדו”. כאן הפסוק נקרא כתיקון ההעלם של שם אלקים.

Malachi 3:18 מלאכי ג:י"ח

ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עבד אלקים לאשר לא עבדו:

Then shall ye again discern between the righteous and the
wicked, between him that serveth G-d and him that serveth
.Him not

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

247ויכל אלקים

”ויכל אלקים ביום השביעי מלאכתו”. כאן הפסוק נקרא כקץ ההעלם של אלקים.

Genesis 2:2 בראשית ב:ב

ויכל אלקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה וישבת ביום השביעי
מכל-מלאכתו אשר עשה:

And on the seventh day G-d finished His work which He had
made; and He rested on the seventh day from all His work
.which He had made

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ב, ב.

248פיי שכלתה

שם ”שבת להוי” היא עליית האור הממלא כל עלמין אל האור הסובב כל עלמין, ו”ויכולו” נדרש כלשון כלות הנפש — כמיהה וביטול — כך שבשבת העולמות מתעלים בביטול. העמוד אינו מסומן בספריא, ולכן הקטע המקושר מתחיל בסמוך אליו.

הערת קה"ת

ראה גם לעיל פ' בהר מב, ג.

לא הביט און ביעקב כו'

240וקראת לשבת עונג

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

שם נח, יג.

241וקראת לשבת ענג

”וקראת לשבת עונג, לקדוש הויי מכובד”.

Isaiah 58:13 ישעיהו נ"ח:י"ג

אם-תשיב משבת רגלך עשות חפצך ביום קדשי וקראת לשבת ענג
לקדוש ה' מקבד וכפדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר:

If thou turn away thy foot because of the sabbath, From pur-
suing thy business on My holy day; And call the sabbath a
delight, And the holy of the L-RD honourable; And shalt hon-
our it, not doing thy wonted ways, Nor pursuing thy busi-
ness, nor speaking thereof

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

242שבת אותיות תשב

ההערה מפנה לפירוט זה על המדרש, במקום שבו אדם, לאחר שלמד על כוחה של התשובה, אומר את המזמור ליום השבת.

הערת קה"ת

ראה ב”ר ספכ”ב (ביפ”ת שם). אגה”ת פ”י ובליקוט פ”י חיתריק שם. וראה גם בתנ”א ע, א ובמ”מ לשם. לקמן האוינו עב, ג.

243שבת אותיות תשב

אדם פוגש את קין, לומד ממנו את כוחה של התשובה, ומיד אומר: ”מזמור שיר ליום השבת”. הערת קה”ת מפנה לכאן, יחד עם יפה תואר, בקשר שבין שבת לתשובה.

Bereshit Rabbah 22:13 בראשית רבה כ”ב:י”ג

ויצא קין מלפני ה' - מהיכן יצא? רבי יודן בשם ר' איבו אמר: הפשיל דברים לאחוריו, ויצא כגונב דעת העליונה. רבי ברכיה בשם רבי אלעזר ברבי שמעון אמר: יצא כמפריס וכמרמה בבוראו. רבי חמא בשם רבי חנינא בר רבי יצחק אמר: יצא שמה. היך מה דאת אמר (שמות ד): הנה הוא יוצא לקראתך וגו'. פגע בו אדם הראשון אמר לו: מה נעשה בדינך? אמר לו: עשיתי תשובה ונתפשרתי, התחיל אדם הראשון מטפח על פניו. אמר: כך היא כחה של תשובה, ואני לא הייתי יודע?! מיד עמד אדם הראשון ואמר: (תהלים ...

Cain departed [vayetze] from the presence of the L-rd, and“
lived in the land of Nod, east of Eden” (Genesis 4:16). “Cain
departed from the presence of the L-rd” - from where did he
depart? Rabbi Yudan said in the name of Rabbi Aivu: He cast
the words behind him and departed, as though deceiving the
Most High. Rabbi Berekhya said in the name of Rabbi Elazar
ben Rabbi Shimon: He departed as one who shows a split
hoof, and as one who deceives his Creator. Rabbi Hama said
... in

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022
(CC-BY)

249 שבת להוי'

"ויום השביעי שבת להוי' אלקיך". בשבת מתגלה שם הוי'.

Exodus 20:10 שמות כ':י'

ויום השביעי שבת לה' אלקיך לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך ובחמך וגרך אשר בשעריך:

but the seventh day is a sabbath unto the L-RD thy G-d, in it thou shalt not do any manner of work, thou, nor thy son, nor thy daughter, nor thy man-servant, nor thy maid-servant, nor thy cattle, nor thy stranger that is within thy gates

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות כ, י'.

250 באתי לגני

"באתי לגני אחותי כלה". הפסוק פותח את המאמר שאליו מתייחס הטקסט.

Song of Songs 5:1 שיר השירים ה':א'

באתי לגני אחתי כלה אריתי מורי עם-בשמי אכלתי יצרי עם-דבשי שתיתי ייני עם-חלבי אכלו רעים שתו ושקרו דודים:

I am come into my garden, my sister, my bride; I have gathered my myrrh with my spice; I have eaten my honeycomb with my honey; I have drunk my wine with my milk. Eat, O friends; Drink, yea, drink abundantly, O beloved

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 37

251 ההפרש בין בחי יעקב לבחי ישראל

כשם שהקדוש ברוך הוא נקרא לפעמים הוי' ולפעמים אלקים, כך יעקב נקרא לפעמים ישראל ולפעמים יעקב, בהתאם לבחינות הידועות.

Zohar, Vayishlach 16:169-17:178 ספר הזהר, וישלח ט"ז:קס"ט-י"ז:קע"ח

But the truth is that, as we have learned, the name TETRAGRAMMATON (L-rd) is everywhere expressive of the attribute of mercy. Now, assuredly, G-d is named TETRAGRAMMATON (L-rd), as it is written: "I am the L-rd TETRAGRAMMATON" (Ibid. 8). Yet we see that at times His name is called Elohim (G-d), which is everywhere expressive of judgement. The explanation is that when the righteous are numerous among mankind, He is called by the name of TETRAGRAMMATON (L-rd), the name which implies mercy, but when sinners abound, He is called by

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

252 בזהר וישלח דקע"ד א'

ההערה מציינת שנוסח הזהר הזה מועתק שם. אדמו"ר הזקן מקביל שם בין השמות יעקב וישראל לשתי מדרגות בנפש: האחת מלוכשת בגוף, והאחרת עומדת למעלה ממנו, ושתייהן מושרשות בשמות הוי' ואלקים.

הערת קה"ת

הלשון נעתק לעיל פי' שלח נא, ב.

253 לא יקרא שמך עוד יעקב . . כי שרית

"שמך יעקב; לא ייקרא עוד שמך יעקב, כי אם ישראל יהיה שמך".

Genesis 35:10 בראשית ל"ה:י'

ויאמר-לו אלקים שמך יעקב לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם-ישראל יהיה שמך ויקרא את-שמו ישראל:

And G-d said unto him: 'Thy name is Jacob: thy name shall not be called any more Jacob, but Israel shall be thy name'; and He called his name Israel

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית לה, י'. לב, כט.

254 כי שרית עם אלקים

דברי המלאך: "כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל". כאן יש לקרוא זאת כהתגברות על שם אלקים.

Genesis 32:29 בראשית ל"ב:כ"ט

ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם-ישראל כי-שרית עם-אלקים ועם-אנשים ותוכל:

And he said: 'Thy name shall be called no more Jacob, but Israel; for thou hast striven with G-d and with men, and hast prevailed'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

255 הוי' אלקיו עמו

"הוי' אלקיו עמו": בשבת, בגילוי ממש.

Numbers 23:21 במדבר כ"ג:כ"א

לא-הביט און ביעקב ולא-רָאָה עֵמָל בְּיִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹקָיו עִמּוֹ וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ:

None hath beheld iniquity in Jacob, Neither hath one seen perverseness in Israel; The L-RD his G-d is with him, And the shouting for the King is among them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

256 זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך

"זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך". הפסוק פותח את המאמר בתורה אור שאליו מתייחס הטקסט.

Deuteronomy 25:17 דברים כ"ה:י"ז

זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה לְךָ עַמְלֵק בְּדֶרֶךְ בְּצֹאתְךָ מִמִּצְרָיִם:

Remember what Amalek did unto thee by the way as ye came forth out of Egypt

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

257 הערת קה"ת מפנה ל Zohar, Vayishlach 15:165 למילים האלה.

Zohar, Vayishlach 15:165 ספר הזהר, וישלח ט"ז:קס"ה

258 הערת קה"ת מפנה ל Zohar, Vayishlach 16:167 למילים האלה.

Zohar, Vayishlach 16:167 ספר הזהר, וישלח ט"ז:קס"ז

פסוקה 38

259 מלחמה לה' בעמלק

"להוי' מלחמה בעמלק מדור דור".

Exodus 17:16 שמות י"ז:ט"ז

ויאמר כִּי־יָד עַל־כַּס קָה מִלְחָמָה לְהָבָיָהּ בְּעַמְלֵק מִדֹּר:

ובתמחוי פטור אבל אסור ואם ביררם בידו כדי לאכול לאלתר מותר:
הגה וכל מה שבדרך לצורך אותה סעודה שמייסב בה מיד מקרי לאלתר
[המגיד פ"ח ור"י נ"ב ח"ח ובי"ט וטור ורא"ש] ואפי' אחרים אוכלים
עמו שרי [תוס' פ' כלל גדול] ולכן מותר לברור הירק שקורין שלאטין
מן העלין המעופשין שבו כל מה שצריך לאכול באותה סעודה [ב"י
סימן שכ"א]:

Maginei Eretz: Shulchan Aruch Orach Chaim, Lemberg, 1893 (Public Domain)

264 בנים למקום

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
אבות פ"ג מ"ח.

265 בנים למקום

"חביבים ישראל, שנקראו בנים למקום" (3:18 לפי המספור בהערת קה"ת).

Pirkei Avot 3:14 משנה אבות ג' י"ד

הוא היה אומר, חביב אדם שנברא בצלם. חכה יתרה נודעת לו שנברא
בצלם, שנאמר (בראשית ט) כי בצלם אלקים עשה את האדם. חביבין
ישראל שנבראו בנים למקום. חכה יתרה נודעת להם שנבראו בנים
למקום, שנאמר (דברים יד) בנים אתם לה' אלקיכם. חביבין ישראל
שנתן להם כלי חמדה. חכה יתרה נודעת להם שנתן להם כלי חמדה
שבו נברא העולם, שנאמר (משלי ד) כי לקח טוב נתתי לכם, תורת אלה
תעזבו:

He used to say: Beloved is man for he was created in the im-
age [of G-d]. Especially beloved is he for it was made known
to him that he had been created in the image [of G-d], as it is
said: "for in the image of G-d He made man" (Genesis 9:6).
Beloved are Israel in that they were called children to the
All-Present. Especially beloved are they for it was made
known to them that they are called children of the All-
... Present, as it is said: "you are children

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

266 שמע ישראל

"שמע ישראל": קריאת שמע היומית, שבה נוגעים מדי יום בבחינת ישראל.

Deuteronomy 6:4 דברים ו':ד

שמע ישראל אלקינו Havayah אלה:

HEAR, O ISRAEL: THE L-RD OUR GOD, THE L-RD IS ONE

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

41 פסקה

267 ותרועת מלך בו

הביטוי האחרון בברכת בלעם, "ותרועת מלך בו", שהקטע הזה מסביר בשני
מובניו.

Numbers 23:21 במדבר כ"ג:כ"א

לא־הביט אֶנֶן בַּעֲקֵב וְלֹא־רָאָה עֲמֹל בִּישְׂרָאֵל ה' אֱלֹקָיו עֲמוֹ וְתִרְעוּת
מֶלֶךְ בּוֹ:

None hath beheld iniquity in Jacob, Neither hath one seen
perverseness in Israel; The L-RD his G-d is with him, And
the shouting for the King is among them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

And he said: 'The hand upon the throne of the L-RD: the
L-RD will have war with Amalek from generation to
'generation

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
שמות יז, טז.

260 מי שטרח בע"ש

"מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת; מי שלא טרח בערב שבת, מהיכן יאכל
בשבת?"

Avodah Zarah 3a:10 עבודה זרה ג' א':י

אָמְרוּ לְפָנָיו: רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, תִּנֶּה לָנוּ מֵרֹאשׁ וְנַעֲשֶׂנָּה. אָמַר לָהֶן
הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: שׁוּטִים שֶׁבַּעֲוֹלָם! מִי שֶׁטָּרַח בְּעֶרֶב שַׁבָּת יֹאכֵל בְּשַׁבָּת,
מִי שֶׁלֹּא טָרַח בְּעֶרֶב שַׁבָּת מֵהֵיכָן יֹאכֵל בְּשַׁבָּת? אֲלֹא אֵף עַל פִּי כֹן, מִצֹּחַ
קֵלָה יֵשׁ לִי וְסוּפָה שָׁמָּה, לָכֵן וְעָשׂוֹ אוֹתָהּ.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת
ע"ז ג, א.

39 פסקה

261 הקורא לישראל יעקב

מי שקורא לאברהם "אברהם" עובר על מצוות עשה; מי שקורא לישראל
"יעקב" אינו עובר, מפני שהכתוב חזר וקרא לו "יעקב".

Berakhot 13a:1 ברכות י"ג א':א

לֹא שִׁיעָקֵר "יעקב" מִמָּקוֹמוֹ, אֲלֹא "ישְׂרָאֵל" עִיקָר וְ"יעקב" טָפֵל לוֹ. וְכֵן
הוּא אוֹמֵר "אל תזכרו ראשונות וקדמניות אל תתבננו": אל תזכרו
ראשונות — זה שעבוד מלכות, וקדמניות אל תתבננו — זו יציאת
מצרים.

It is not intended that the name Jacob shall be obliterated,
but that Israel will be fundamental and Jacob secondary.
Similarly the Scriptures state, "Remember ye not the former
things, neither consider the things of old" (Is. xliiii. 18) —
"Remember ye not the former things," i.e. the servitude of
the kingdoms, "neither consider the things of old," i.e. the
exodus from Egypt. "Behold I will do a new thing ; now shall
: it spring forth" (ibid. 5:19). Rab Joseph taught

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A.
Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות יג, א. ראה לעיל פ' בשלח ב, א.

40 פסקה

262 בורר אסור

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

טושו"ע או"ח סשי"ט.

263 בורר אסור

הלכות בורר בשבת, אחת מהמלאכות האסורות; בשבת אין בירור.

Shulchan Arukh, Orach Chayim 319:1 שולחן ערוך, אורח חיים
שי"ט:א

דיני הבורר בשבת. ובו יז סעיפים: הבורר אוכל מתוך פסולת או שהיו
לפניו שני מיני אוכלים וביירר מין ממין אחר בנפה ובכברה חייב בקנון

268 תרועם בשבט ברזל

”תרועם בשבט ברזל, ככלי יוצר תנפצם”. תרועה במשמעות של שבירה.

Psalms 2:9 תהילים ב:ט

תִּרְעָם בְּשֶׁבֶט בְּרִזָּל כְּכֵלִי יוֹצֵר תִּנְפֹּצֶם:

Thou shalt break them with a rod of iron; Thou shalt dash
'them in pieces like a potter's vessel

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים ב, ט.

269 לשון חיבה וריעות

רש"י: תרועה היא "לשון חיבה וריעות", כמו "רע דוד", ואונקלוס מתרגם: "שכינת מלכהון ביניהון".

Rashi on Numbers 23:21 רש"י על במדבר כ"ג:כ"א

... לְשׁוֹן עֲבָרָה, כְּמוֹ "וְהָרָה עֵמֶל" (תהלים ז), "כִּי אַתָּה עֵמֶל וְכַעַס תִּבְטֵיט" (שם י), לְפִי שֶׁהָעֲבָרָה הִיא עֵמֶל לְפָנֵי הַמָּקוֹם: הִ' אֱלֹקֵינוּ עִמּוֹ. אֶפְלוּ מִכְעִיסִין וּמִמָּרִים לְפָנֵינוּ, אֵינּוּ זֶה מִתּוֹכָן: וְתִרְעוּת מֶלֶךְ בּוֹ. לְשׁוֹן חֶבֶה וְרֵעוּת, כְּמוֹ (שמואל ב ט"ו) "רָעָה דָּוִד" — אוֹהֵב דָּוִד, (שופטים ט"ו) "וַיִּתְּנָה לְמִרְעָהּ", וְכֵן תִּרְגֵּם אֲנִי לֹא שֶׁכִּינֵת מְלָכָהוֹן בִּינְהוֹן:

לא הביט און ביעקב וגו' HE HATH NOT BEHELD INIQUITY IN JACOB, etc. — Understand this as the Targum has it ("I have seen that there are no worshippers of idols in the house of Jacob"). Another explanation: According to its plain sense it can receive a beautiful exposition: לא הביט HE DOTH NOT BEHELD INIQUITY IN JACOB: when they transgress His ... Words He does not deal so strictly with them as to pay

Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann -- corrected vocalization (Public Domain) • Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain)

270 מלך במשפט יעמיד ארץ

"מלך במשפט יעמיד ארץ". מלכות בבחינת דין.

Proverbs 29:4 משלי כ"ט:ד

מֶלֶךְ בַּמִּשְׁפָּט יַעֲמִיד אֶרֶץ וְאִישׁ תְּרוּמוֹת יִהְיֶה סָנָה:

The king by justice establisheth the land; but he that ex-
acteth gifts overthroweth it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי כט, ד.

271 דינא דמלכותא דינא

דברי שמואל: "דינא דמלכותא דינא". מלכות ככוחם של החוק והדין.

Gittin 10b:12-14 גיטין י"ב:י"ב-י"ד

אֵלָּא מִתְּנָה, בְּמֵאֵי קָא קִנִּי - לֹא בְּהָא שְׁטָרָא? וְהָא שְׁטָרָא חֲסָפָא בְּעֵלְמָא הוּא! אֲמַר שְׁמוּאֵל: דִּינָא דְּמִלְכוּתָא - דִּינָא. וְאִיבְעִית אִימָא, תְּנִי "חוּץ מִכְּגִישֵׁי נָשִׁים". רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אִף אֱלֹו, כְּשִׁירִין וְכוּ': וְהָא לֹא בְּנֵי כְרִיתוֹת נִינְהוּ?

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

גיטין י', ב. וש"נ.

272 באור פני מלך חיים

"באור פני מלך חיים, ורצונו כעב מלקוש". מלכות בבחינת חסד.

Proverbs 16:15 משלי ט"ז:ט"ו

בְּאוֹר־פְּנֵי־מֶלֶךְ חַיִּים וּרְצוֹנוֹ כְּעֵב מִלְּקוֹשׁ:

In the light of the king's countenance is life; And his favour
.is as a cloud of the latter rain

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי טז, טו.

273 בזהר בפי ויחי (דרל"ט ע"א)

ההערה מציינת שמאמר הזהר הזה מובא בשני המקומות. בזאת הברכה מתואר כיצד ששת ימי החול הם המשכה אל בריאה, יצירה ועשיה, שבה היא "מלך זוטא"; ואילו שבת היא עלייה מלמטה למעלה מתוך תענוג, מעין העולם הבא. הקטע עצמו מפנה בחזרה למאמר "לא הביט און ביעקב".

הערת קה"ת

מובא לקמן פי' ברכה זו, א. שה"ש נא, ב.

274 כד מלכא יתיב על כורסייא איקרי מלך עילאה

על האל"ף הזעירה שב"ויקרא": מלך היושב על כיסאו וכתר מלכות על ראשו נקרא המלך העליון; כשהוא יורד לבית עבדיו, הוא נקרא המלך הקטן. כך גם הקדוש ברוך הוא כשהוא יורד למטה.

Zohar, Vayechi 60:607-62:618 ספר הזהר, ויחי ס':תר"ז-ס"ב:תר"ח

When a king sits on his throne wearing the royal crown, he is called Great King, but when he comes down from his throne and visits his servant, he is called Little King. So G-d, as long as He is on high over all, is called Supreme King, but when He brings His abode below, He is simply King, not Supreme as before.

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

275 כבוד מלכותך יאמרו

"כבוד מלכותך יאמרו וגבורתך ידברו". מלכות על העולמות קשורה לגבורה.

Psalms 145:11 תהילים קמ"ה:יא

כְּבוֹד מַלְכוּתְךָ יֹאמְרוּ וגְּבוּרַתְךָ יְדַבְּרוּ:

They shall speak of the glory of Thy kingdom, And talk of
;Thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמה, יא.

276 שויה מלכותך — וכמ"ש במ"א

לגבי דברי הטקסט "כפי שמוסבר במקום אחר" על ירידת המלך באמצעות גבורות, ההערה מפנה לאותו קטע, המעמיד את ההמשכה מלמעלה בימות החול כנגד העלייה מתוך תענוג בשבת.

הערת קה"ת

ראה לקמן פי' ברכה זו, א.

277 בזהר פי תרומה (דקל"ה סע"א וע"ב)

ההערה מציינת שהקטע הזה בזהר על פרשת תרומה מוסבר שם.

הערת קה"ת

נתבאר בביאור"ז לצ"צ-ב ע' תתד ואילך.

She being in closest union with the Holy Light and crowned with many crowns by the Holy King, and all the principalities of severity and all the lords of judgement flee from Her, and no other domination reigns in any of the worlds

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

283 על "בית אלקים", צד הדין: כאשר הדבר הוא לטובה, מתעוררת בו אהבה, כמו ב"שמאלו תחת לראשי"; ורבי שמעון מבחין בין "מלך" סתם לבין "מלך גדול".

Zohar, Vayetzei 12:78-13:86 ספר הזהר, ויצא י"ב:ע"ח-י"ג:פ"ו

פסוקה 43

284 אתה פוררת בעוזך ים

"אתה פוררת בים בעוזך, שברת ראשי תנינים על המים". תרועה במשמעות של שבירת הגבורות.

Psalms 74:13 תהילים ע"ד:י"ג

אַתָּה פּוֹרֶרֶת בְּעֹזְךָ יָם שִׁבְרֶתָ רָאשֵׁי תַנִּינִים עַל-הַמַּיִם:

Thou didst break the sea in pieces by Thy strength; Thou .didst shatter the heads of the sea-monsters in the waters

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים עד, יג.

285 בתקיעת שופר

השופר נקרא אילו של יצחק, כוח הדין שלו; על התוקע לכוון את לבו ואת רצונו לשבור את עוצמת הדין הקשה: "אשרי העם יודעי תרועה".

Zohar, Emor 38:192-197 ספר הזהר, אמור ל"ח:קצ"ב-קצ"ז

286 כמ"ש בזהר אמור

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

צט, ב.

278 ואנפיה נהירין בנהירא עילאה

כשנכנסת השבת, מלכות מתייחדת עם המלך, "וכל הדינים עוברים ממנה", "ופניה מאירות באור העליון", והיא מתעטרת למטה בעם הקדוש.

Zohar, Terumah 14:164-15:173 ספר הזהר, תרומה י"ד:קס"ד-ט"ו:קע"ג

and her countenance is illumined by the supernal light, and she is crowned here below by the Holy People, all of whom are invested with new souls. Then is the time for the commencement of prayer, when the worshippers bless Her with joy and gladness, saying, "Bless ye the L-rd, the Blessed .One!" (the beginning proper of the Sabbath Eve prayer)

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

פסוקה 42

279 ריעות וחיבה

כאשר הרצון נמצא והקשר מוכתר, שני העולמות מתחברים ברצון אחד, ויכל בעלי הדין נכנעים ועוברים מן העולם".

Zohar, Vayigash 3:26-5:36 ספר הזהר, ויגש ג':כ"ו-ה':ל"ו

R. Judah said: 'There is in this verse a recondite doctrine of faith, to wit, that when G-d is pleased with Israel and their union is crowned, then two worlds meet together in union, the one opening its store-house, and the other gathering in the contents. Thus, "lo, the kings assembled themselves", to wit, the two holy worlds, the upper world and the lower world.' R. Hiya said: 'The same effect is produced by the sacrifices, for when a sacrifice is offered up and each section ... receives its due, then

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

280 בדי"ה והי' מדי חדש

ההערה מציינת שהמאמר "והיה מדי חודש" נמצא ב-Likkutei Torah, V'Zos HaBerachah.

הערת קה"ת

ראה לקמן פ' ברכה.

281 והיה מדי חדש

"והיה מדי חודש בחודשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחוות לפניי". הפסוק פותח את המאמר שאליו מתייחסת ההערה.

Isaiah 66:23 ישעיהו ס"ו:כ"ג

וְהָיָה מִדִּי-חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ יָבוֹא כָּל-בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אֲמֵר ה'

And it shall come to pass, that from one new moon to another, and from one sabbath to another, shall all flesh come to .worship before Me, Saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

282 וכל דינין מתעברין מינה

כאשר השבת נכנסת, מלכות נפרדת מן הסטרא אחרא, "וכל הדינים עוברים ממנה", וכל כוח של כעס נמלט.

Zohar, Terumah 14:164-15:173 ספר הזהר, תרומה י"ד:קס"ד-ט"ו:קע"ג

And when the Sabbath arrives the Shekinah is in perfect union with Him and is separated from the "other side", and all the potencies of severe judgement are severed from Her,

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); Midrash Tanchuma -- Torat Emet (Public Domain); Townsend 1989 translation of Midrash Tanhuma, S. Buber Recension, edited and supplemented by R. Francis Nataf (CC-BY); Pirke DeRabbi Eliezer, Sefaria Vocalized Edition (Public Domain); Pirke de Rabbi Eliezer, trans. Rabbi Gerald Friedlander, London, 1916 (Public Domain); Sefer Etz Chaim (Public Domain); Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Vocalized Edition (CC-BY-NC); Sifrei by Rabbi Shraga Silverstein (CC-BY); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Eighteen Treatises from the Mishna (Public Domain); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA); Midrash Rabbah -- TE (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA); Maginei Eretz: Shulchan Aruch Orach Chaim, Lemberg, 1893 (Public Domain); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann -- corrected vocalization (Public Domain); Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha](https://www.likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha) (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיום חגיגי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך [likuteitorah.com/he/likutei-torah/balak/3/](https://www.likuteitorah.com/he/likutei-torah/balak/3/)

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק